

Christiernin

Samlingar

till

Skånes historia, fornkunskap och beskrifning.

Tidskrift,

utgifven af

Föreningen för Skånes fornminnen och historia

genom

MARTIN WEIBULL,

Föreningens sekreterare.

1870.

Obs.! Årsafgiften för 1870, utgörande 3 Rdr Rmt, torde, der den ej redan blifvit erlagd, med det snaraste insändas till Skattmästaren.

Samlingar

till

Skånes historia, fornkunskap och beskrifning.

Tidskrift,

utgifven af

Föreningen för Skånes fornminnen och historia

genom

MARTIN WEIBULL,
Föreningens sekreterare.

1870.

Samlingar

III

Skans historiska forklarings- och beskrifning

Tryckt

1870

Förordning om Skans fortifikation och bevakning

1870

MARTIN WEIBULL

Lund, 1870, Berlingska Boktryckeriet.

Föreningen
för
Skånes fornminnen och historia 1870.

Förste Hedersledamot.

1870.

H. K. H. Prins Oscar Fredrik, Hertig af Östergötland.

Hedersledamöter.

1867.

Sven Nilsson, Professor emeritus i zoologi vid Lunds universitet.

1868.

Abraham Cronholm, e. o. Professor i historia.

Carl Johan Schlyter, Professor i laghistoria vid Lunds universitet.

Peter Godt Thorsen, Professor och bibliotekarie vid Köbenhavns universitet.

Jens Jakob Asmussen Worsaae, Etatsråd och direktör för kgl. danska Museum for nordiske Oldsager.

Bror Emil Hildebrand, Sveriges Riksantikvarie.

1870.

Fredrik Schiern, Professor vid Köbenhavns universitet.

E. Wedel, Amtman på Bornholm.

Styrelse.

Wilhelm Flensburg, Prokansler vid Lunds universitet, biskop öfver Skåne och Bleking, Ordförande.

Grefve Axel De la Gardie, Öfverste kammarjunkare, v. Ordförande.

Gustaf Ljunggren, Professor i estetik, konst- och literaturhistoria vid Lunds universitet.

Nils Gustaf Bruzelius, Rektor vid Ystads skola.

Johan Magnus Sjögren, Amanuens vid Lunds domkapitel.
Martin Weibull, Adjunkt i allmän historia vid Lunds universitet,
 Sekreterare.
Gottfrid Billing, Lektor i teologi vid Lunds katedralskola, Skatt-
 mästare.

Tillsyningsmän öfver fornlemningar.

I Skånes härader.

Rektor *N. Bruzelius*, tillsyningsman i Ljunits och Herrestad härad.
 . . . . . Oxie och Skytts härad.
 Riksdagsmannen *P. Nilsson* . . . . . Wemmenhøgs härad.
 Kyrkoherden *C. Sylvan* . . . . . Ingelstad härad.
 Kronofogden *N. Witthoff* . . . . . Färs härad.
 Kyrkoherden *A. G. Schröder* . . . . . Albo och Jerrestad härad.
 Kyrkoherden *J. W. Schröder* . . . . . Frosta härad.
 Kyrkoherden *J. F. Härstedt* . . . . . Torna härad.
 Prosten *J. Menander* . . . . . Bara härad.
 Doktor *S. W. Moberg* . . . . . Harjagers härad.
 Kyrkoherden *H. Schönbeck* . . . . . Rønnebergs härad.
 Grefve *G. Wachtmeister* . . . . . Luggude härad.
 Kyrkoherden *J. P. Hofverberg* . . . . . Bjäre härad.
 Prosten *G. H. Mellin* . . . . . N. och S. Åsbo härad.
 Forster *F. Ritter* . . . . . Ö. Göinge härad.
 Kommissarien *E. Bring* . . . . . W. Göinge härad.
 Kyrkoherden *J. Ternström* . . . . . Willands härad.
 Adjunkt *B. Kallenberg* . . . . . Gerds härad.

Ständiga Ledamöter ¹⁾.

Herr W. Flensburg, Biskop och prokansler, Lund.
 Friherre J. Stjernblad, Ystad & Marsvinsholm.
 Friherrinnan U. Berghman Stjernblad, Ystad & Marsvinsholm.
 Friherre O. Ramel, Bjersjölagård & Öfvedskloster.

¹⁾ Dessa medlemmar erlægga engång för alla en inträdesafgift, ej understi-
 gande 30 rdr rmt.

Herr R. Tornérhjelm, Förste Hofstallmästare, Helsingborg & Wramsgunnarstorp.

„ M. Hallenborg, Ryttnästare, Ystad & Rydsgård.

„ M. Weibull, Akademieadjunkt, Lund.

„ G. Billing, Lektor, Lund.

„ J. Gleerup, Bokhandlare, Lund.

„ G. Lindgren, Inspektör, Köpinge.

„ L. W. Nibelius, Häradsskrifvare, Cimbrishamn & Hofby.

„ P. Nilsson, Riksdagsman, Anderslöf & Espö.

H. Exc. Grefve H. G. Trolle-Wachtmeister, Christianstad & Arup.

Grefve O. Thott, Kabinetts-Kammarherre, Malmö & Skabersjö.

H. Exc. Herr Andr. Fr. Krieger, Justitsminister, Kjöbenhavn.

Herr J. Falkman, Kammarråd, Stockholm.

„ A. Kahl, Teol. Doktor, Lund.

„ A. Lysander, Professor, Lund.

„ M. C. Herrlin, Kyrkoherde, Malmö & Wemmenhög.

Friherre C. v. Platen, Kammarherre, Helsingborg & Christinelund.

Grefve A. Ehrensvärd, Landshöfding, Göteborg.

Herr L. G. Palmqvist, Prost, Anderslöf & Tullstorp.

„ Chr. Tegnér, Prost, Ystad & Kjellstorp.

Friherre F. Thott, Generalmajor, Malmö & Christineberg.

Grefve G. Trolle-Bonde, Öfverste-Kammarjunkare, Säfstaholm.

„ C. Beck-Friis, Kammarherre, Hör & Bosjökloster. †

„ C. A. Beck-Friis, Kabinettskammarherre, Anderslöf & Börringe.

Herr J. P. Lageman, Prost, Helsingborg & Frillestad.

Friherre J. C. Toll, Lund & Trolleberg.

Herr A. B. Wallis, Ystad & Dybeck.

„ C. Hallenborg, Ryttnästare, Ystad & Svaneholm.

„ L. B. Falkman, General-Direktör, Stockholm.

Grefve Fr. Piper, Hofstallmästare, Ystad & Krageholm.

Herr R. Lundgren, Konsul, Ystad & Herrestad.

Grefve A. Piper, Kabinettskammarherre, Ystad & Söfdeborg.

„ A. K. Wachtmeister, Landshöfding, Christianstad.

Herr A. Coijet, Kapten, Malmö & Torup.

„ L. Kockum, Malmö & Bulltofta.

„ C. G. Styffe, Bibliotekarie, Upsala.

„ O. Lindfors, Kontraktspastor, Marieholm & Reslöf.

Friherre F. Barnekow, Winslöf & Åraslöf.

Grefve C. Dücker, Lund & Ellinge.

- Herr J. M. Falck, Prost, Engelholm & Wälinge †.
 „ E. Cederschiöld, Kyrkoherde, Trelleborg †.
 „ E. G. Bring, Biskop, Linköping.
 Grefve A. De la Gardie, Öfverstekammarjunkare, Helsingborg & Hamiltonhouse.
 Herr A. O. Werlin-Olsson, Kyrkoherde, Helsingborg & Kropp.
 „ A. Westman, Telegraf-Direktör, Helsingborg.
 Grefvinnan D. Ehrensvärd von Nolcken, Lund.
 Herr O. v. Berch, Major, Engelholm & Össjö.
 „ P. Olsson, Grosshandlare, Helsingborg.
 Grefve E. Rewentlow, Hurfva & Pugerup.
 „ W. Hamilton, Landskrona & Barsebäck.
 „ A. F. Wachtmeister, Ryttmästare, Christianstad & Wanås.
 Herr G. Liljecrona, Häradshöfding, Christianstad & Åsum.
 Friherre E. Wrede, Södala & Maglö.
 Herr P. Kockum, Malmö & Rosengård.

1870.

- Herr N. Ohlsson-Gadde, Med. Doktor, Lund.
 „ A. v. Bülow, Kammarherre, Bjersjölagård.

Ledamöter, som erlægga årsavgift.

1869 och 1870.

- Herr A. Anderberg, Häradshöfding, Landskrona & Maryhill.
 „ W. Anderberg, Apotekare, Lund.
 „ B. Andersson, Kyrkoherde, Christianstad & Oppmanna.
 „ H. Andersson, Kyrkoherde, Trelleborg & Gylle.
 „ O. Andersson, Nämdekan, Lund & Nordanå.
 „ F. W. C. Areschoug, Akademieadjunkt, Lund.
 „ C. Ask, Professor, Lund.
 „ P. Assarsson, Akademieadjunkt, Lund.
 „ E. Bager, Kyrkoherde, Hör.
 „ J. O. Berggren, Kontraktsprost, Esperöd & Wanstad.
 „ C. Bergman, Kyrkoherde, Winslöf.
 „ E. Berlin, Kyrkoherde, Lund & Kyrkheddinge.
 „ O. Blomberg, Med. Doktor, Christianstad.
 „ A. Brag, Lektor, Lund.
 „ F. Bratt, Med. Doktor, Cimbrishamn.
 „ E. L. Bring, Kommissarie, Winslöf & Oreberg.

- Herr F. Braune, Biblioteksamanuens, Lund.
- „ S. L. Bring, Teol. Doktor, Marieholm & Torrlösa.
- „ G. Broomé, Professor, Lund.
- „ B. Th. Brorström, Kyrkoherde, Båstad & W. Karup.
- „ Chr. Bruun, Bibliotekarie, Köbenhavn.
- „ A. Bruzelius, Kyrkoherde, Christianstad & Österslöf.
- „ J. A. Bruzelius, Kanslist, Stockholm.
- „ L. Bååth, Kyrkoherde, Trelleborg & Hammarlöf.
- „ D. Böklin, Student, Lund.
- „ P. F. Carlsson, Regementspastor, Christianstad.
- „ E. Clairfelt, Borgmästare, Christianstad.
- „ J. Colliander, Kyrkoherde, Marieholm & Svalöf.
- „ G. A. Collin, Kyrkoherde, Malmö & Skabersjö.
- „ F. O. Cöster, Kontraktspost, Billeberga & Kjells-Nöbbelef.
- „ W. Dahl, Ystad & Thorsjö.
- „ N. Dahlbeck, Ystad & Herrestad.
- Grefve P. De la Gardie Christianstad & Maltesholm.
- Herr J. A. Durling, Häradshöfding, Björsjölagård & Östraby.
- Friherre C. von Düben, Christianstad & Mjönäs.
- Herr N. Dunér, Akademieadjunkt, Lund.
- Grefve C. W. Dücker, Christianstad & Uddarp.
- Herr N. Ehrnberg, Rektor, Trelleborg.
- „ P. Ekdahl, Kontraktspost, Lund.
- „ C. v. Essen, Inspektor, Lund.
- „ J. Falck, Teol. Doktor, Cimbrishamn & Gladsax.
- „ L. Feuk, Prost, Anderslöf & Lemmeströ.
- „ E. O. Gadd, Prost, Trelleborg & Dalköpinge.
- Friherre F. Gyllenkrook, Kabinettskammarherre, Winslöf & Sinclairsholm.
- Herr J. H. Grönvall, Kyrkoherde, Trelleborg & Tomarp.
- „ L. Grönvall, Kontraktspost, Ystad & Söfvestad.
- „ O. Hammar, Landskamrer, Carlskrona.
- „ F. Hemberg, Ystad & Smedstorp.
- „ N. Henriksson, Kyrkoherde, Malmö & Gessie.
- „ B. Herrström, Kyrkoherde, Ystad & Söfde.
- „ S. Heurlin, Kyrkoherde, Åby & Qvidinge.
- „ P. Hjort, Professor, Köbenhavn.
- „ J. Hoflund, Prost, Lund & Knästorp.
- „ J. Hofverberg, Kyrkoherde, Engellholm & Barkåkra.

Herr R. Holmberg, Kyrkoherde, Lund & Hardeberga.
,, L. P. Holmström, Docent, Lund.
,, C. Höckert, Kyrkoherde, Ystad & Löderup.
,, O. Hörman, Kontraktsprost, Christianstad & Nosaby.
,, P. Jönsson, Prost, Hessleholm & Stoby.
,, J. E. Jönsson, Telegrafassistent, Warberg.
,, C. Kallenberg, Redaktör, Malmö.
,, Ch. Kemner, Prost, Helsingborg & Bårslöf.
,, P. Klinghammer, Rådman, Landskrona.

Kungl. Biblioteket i Köbenhavn.

Friherre A. Kurck, Ryttmästare, Ystad & Ryngé.

Herr O. Kyhlberg, Folkskolinspektör, Norrköping.

,, N. Larsson, Skollärare, Anderslöf & Önnarp.
,, K. W. Liedholm, Kontraktsprost, Christianstad & Efveröd.
,, N. Liljenberg, Häradshöfding, Lund.
,, P. O. Liljewalch, Lifmedicus, Stockholm.
,, E. Lindahl, Fil. Doktor, Lund.
,, J. M. Lindblad, Prost, Bjersjölagård & Öfved.
,, N. H. Lovén, Professor, Lund.
,, A. Lundqvist, Prost, Åby & Gråmanstorp.
,, G. Löfvengren, Kontraktsprost, Malmö & Fosie.
,, G. Löwenhjelm, Major, Lund.
,, B. Meijer, Christianstad & Marielund.
,, H. M. Melin, Domprost, Lund.
,, J. Menander, Kontraktsprost, Malmö & Burlöf.
,, Th. Möller, Rådman, Lund.
,, H. Nathorst, Professor, Alnarp.
,, C. Naumann, Professor, Lund.
,, F. Neess, Grosshandlare, Landskrona.
,, H. Nerman, Rådman, Carlskrona.
,, N. P. Nilsson, Rektor, Landskrona.
,, G. Nisbeth, Stadskassör, Cimbrishamn.
,, A. Nyblaus, Professor, Lund.
,, M. V. Odenius, Akademieadjunkt, Lund.
,, C. O. Olin, Kontraktsprost, Engelholm & Ströfvelstorp.
,, G. Olin, Handlande, Lund.
,, A. Olsson, Skollärare, Anderslöf & Espö.
,, C. A. Olsson, Landssekreterare, Christianstad.
,, J. Petterson, Kontraktsprost, Malmö & Håslöf.

- Herr L. A. Pettersson, Slottspastor, Malmö.
,, A. v. Porath, Öfverste, Lund.
,, J. Qviding, Konsistorienotarie, Lund.
,, E. Qviding, Kyrkoherde, Billeberga.
Frieberrinnan A. Dardel Ramel, Lund.
Herr A. Ripa, Borgmästare, Lund.
,, H. Rosencrantz, Kammarherre, Cimbrishamn & Gersnäs.
,, Th. Munck af Rosenschöld, President, Christianstad.
Friherre C. Rosenörn Lehn, Ryssjöholm.
Herr J. P. Sellander, Borgmästare, Cimbrishamn.
,, A. v. Seth, Hörby & Ousbyholm.
,, E. v. Seth, Ryttmästare, Hörby & Lyby.
,, F. v. Seth, Kapten, Hörby & Sextorp.
Friherre J. v. Schwerin, Lund & Skarhult.
Herr H. Schönbeck, Kontraktsprost, Wallåkra & Qvistofta.
,, N. T. Simonsson, Kontraktsprost, Örtofta.
,, A. G. Schröder, Kyrkoherde, Cimbrishamn & Cimbris.
,, J. W. Schröder, Kyrkoherde, Hurfva & Gudmuntorp.
,, J. Sjökröna, Öfverjägmästare, Engelholm & Wegeholm.
,, A. O. Stenkula, Adjunkt, Malmö.
,, F. Styff, Kyrkoherde, Christianstad & Widtsköfle.
,, A. N. Sundberg, Biskop, Carlstad.
,, P. Svensson, Kyrkoherde, Lund & Borgeby.
,, P. Sörensson, Fil. Doktor, Lund.
,, J. Ternström, Teol. Doktor, Christianstad & Fjelkestad.
,, A. Theorin, Fil. Doktor, Stockholm.
Friherre A. Thott, Öfverste, Malmö & Månstorp.
Herr O. Torell, Professor, Lund.
,, J. Tranchell, Grosshandlare, Landskrona.
,, C. Trolle, Kammarherre, Lund & Klågerup.
Friherre N. Trolle, Trolleås.
Herr C. E. Trägårdh, Kyrkoherde, Sösdala & Esphult.
,, J. Trägårdh, Pastor, Lund.
,, L. A. Trägårdh, Kyrkoherde, Engelholm & Höja.
,, S. L. Törnqvist, Lektor, Gefle.
Grefve H. Wachtmeister, Landshöfding, Carlskrona.
,, H. Wachtmeister, Christianstad & Charlottsborg.
Herr F. Wahlgren, Professor, Lund.
,, G. Warholm, Lund.

- Herr M. W. Widegren, Ystad.
„ P. Wingren, Rektor, Carlstad.
„ H. Winberg, Kandidat, Lund.
„ A. Winslow, Adjunkt, Göteborg.
„ H. A. Witt, Kontraktspäst, Helsingborg.
Friherre H. Wrangel v. Brehmer, Lund & Hyby.
„ J. W. Wrangel v. Brehmer, Kammarherre, Lund & Toppe-
lagård.
„ C. G. Wrangel, Kammarherre, Christineberg.
Herr C. L. Wählin, Rektor, Lund.
„ H. Zettervall, Arkitekt, Lund.
„ S. Åberg, Fil. Doktor, Helsingborg.
„ A. J. Åkerman, Kyrkoherde, Anderslöf & Gerdslöf.
-

Under den tidrymd, som förflutit, sedan Föreningen för Skånes fornminnen och historia utgaf 1868—69 års årgångar af tidskriften Samlingar till Skånes historia, fornkonst och beskrifning, hafva, såsom af ofvan lemnade förteckning visar sig, i Föreningen inträdt icke mindre än 48 ständiga ledamöter och 143 ledamöter, som erlägga årlig afgift. Antalet af Föreningens ledamöter har sålunda under loppet af ett år mer än fördubblats och dermed ett talande vittnesbörd blifvit aflagdt om de skånska landskapens lifliga deltagande i den fosterländska rörelse, som under det sednaste årtiondet gifvit sig tillkänna genom upprättandet af fria föreningar till de historiska minnenas vård, samt om det intresse, hvarmed Föreningens sträfvaanden äfven utanför hembygdens gränser omfattas. Likväl har denna tidrymd ej förflutit utan att tillfoga Föreningen förlusten af mer än en för dess syften nitälskande ledamot: främst bland dessa nämner hon med saknad sin bedersledamot, Svea rikets erkebiskop Henrik Reuterdahl, den flitige häfdaforskaren, som, när han tecknade Svenska Kyrkans Historia, i sin kärlek till fosterbygdens minnen ej glömde att låta det rika ljuset af sin forskning falla öfver Skånes kyrkohistoria äfven under tider, då denna ännu icke var sammanhörande med Sveriges.

Föreningen har, under ledning af samma styrelse som under föregående år, fortsatt sina arbeten. Jemte möten inom styrelsen hafva tvenne allmänna möten inom Föreningen blifvit hållna: båda under försäte af ordföranden, biskopen och prokanslern dr W. Flensburg.

Vid *mötet den 31 maj 1869*, som bevistades af ett ganska talrikt antal ledamöter, förekom följande.

Af tillsyningsmannen inom Torna härad, kyrkoherden J. Härstedt, anmäldes, att brott emot kgl. stadgan om fornminnens vård blifvit begånget i Hoby socken af detta distrikt genom förstöring af en ätte-

hög. Föreningen beslöt att till laga beifran inför konungens befallningshafvande i Malmöhus län anmäla egaren af det hemman, å hvilket nämnda fornminne funnits, och genom hvilken förvällande det blifvit förstördt. Derjemte uttalades såsom ledande grundsats för Föreningen, att styrelsen vid möjligen förekommande lagbrott af liknande beskaffenhet å Föreningens vägnar borde förseelserna till laga bestraffning inför vederbörande myndighet anmäla ¹⁾).

Med anledning af ett anförande af samma tillsyningsman beslöt Föreningen att på sin bekostnad låta verkställa undersökning af en i Nöbelöfs socken inom samma distrikt belägen ättechög. Hon ställde äfven ett anslag af 50 rdr rmt till styrelseledamoten rektor N. Bruzelii förfogande för fortsättande af de undersökningar, till hvilka fynden i Ystads hamn gifvit anledning.

Angående dessa fynd föredrog adjunkten C. Th. Odhner en berättelse, meddelad af rektor Bruzelius, till hvilken professor O. Torell knöt en utredning af vid fynden iakttagna geologiska förhållanden: sekreteraren, adjunkt M. Weibull, höll det vid Föreningens möten öfliga föredraget öfver ämnet: "Om rättsförhållandena i Skåne omedelbart före införandet af svensk lag."

Med anledning af anföranden af tillsyningsmannen i Vemmenhögs härad, riksdagsmannen herr P. Nilsson i Espö, och sekreteraren anmodade Föreningen vid samma möte styrelsen att utarbeta och vid nästkommande möte förelägga en arbetsplan för vinnandet af en fullständig förteckning på Skånes fasta fornlemningar och i sammanhang dermed förbereda en mera speciell instruktion för härads-tillsyningsmännen. En sådan arbetsplan blef Föreningen förelagd vid *mötet den 17 juni 1870* i följande skrifvelse från styrelsen:

Till Föreningen för Skånes fornminnen och historia.

Innan Styrelsen, i öfverensstämmelse med Föreningens på 1869 års årsmöte gifna uppdrag, företog utarbetandet af en arbetsplan för åstadkommandet af en fullständig förteckning öfver Skånes fasta fornminnen, ansåg den sig böra träda i förbindelse med för saken intresserade män, hvilkas studier och sysselsättningar gifve anled-

¹⁾ I det styrelsen fäster vid mötet icke närvarande ledamöters uppmärksamhet på detta Föreningens beslut, uppmanar den tillika samtliga tillsyningsmän och ledamöter att hvar i sin mån medverka till förekommande af dylika lagbrott samt att, ifall de ändock inträffa, vara behjelpiga vid tillämpandet af Föreningens ofvan uttalade grundsats.

ning hoppas, att de möjligen skulle vilja åtaga sig verkställandet af ett dylikt arbete. Styrelsen vände sig då till amanuensen vid statens historiska museum i Stockholm d:r O. Montelius och till amanuensen vid Lunds universitets historiska museum d:r Elof Tegnér samt har, efter meddelande med dem, blifvit satt i tillfälle att på samma gång kunna för Föreningen förelägga en till det åsyftade målet ledande arbetsplan och till sjelfva arbetets utförande föreslå dertill fullt lämpliga personer.

För utarbetandet af en fullständig arkeologisk beskrifning öfver Skåne är ett af de viktigaste förarbeten samlandet af de äldre undersökningarnes resultat och deras tillgodogörande. Detta förarbete fördela herrar Montelius och Tegnér sinsemellan på för dem lämpligaste sätt, hvarvid Föreningens styrelse erbjuder sig till all den tjänst, som den ser sig i stånd att lemna.

När detta förberedande arbete blifvit verkställt, kontrolleras och kompletteras det sålunda samlade materialet genom resor inom Skåne, som utföras på Föreningens bekostnad, och gör sig Styrelsen dervid förvissad, att dessa undersökningar skola i väsentlig mån underlättas genom det biträde häradstillsyningsmännen såväl som Föreningens öfriga medlemmar blifva i tillfälle att vid desamma erbjuda.

Sedan arbetet på detta sätt så långt framskridit, att större eller mindre delar deraf kunna på trycket utgifvas, bekostar Föreningen dessas utgifvande i form af bihang till dess tidskrift.

Såsom grundlinjer i planen för detta verk öfver Skånes fornlemningar föreslås följande bestämmelser.

Verket ordnas i trenne hufvuddelar:

- I. Fasta fornlemningar från sten-, brons- och jernåldern.
- II. Runstenar.
- III. Minnesmärken från medeltiden och sednare tid.

Hvarje hufvuddel ordnas topografiskt, och i underafdelningar upptagas äfven de minnesmärken, som bevisligen funnits, men i sednare tider blifvit förstörda.

För utarbetandet af ett dylikt Skånes samtliga fasta fornlemningar omfattande verk föreslår styrelsen att af Föreningens medel en summa af 500 rdr rmt för år 1870 ställas till h:r Montelii och Tegnér's förfogande att af dem lyftas i mån som arbetets omkostnader det kräfva.

En fullt tillfredsställande speciell instruktion för tillsyningsmännen öfver häradernas fornminnesmärken torde först kunna lem-

nas, i den mån som ett dylikt arbete, upptagande den fullständiga förteckningen å dessa, ligger att fullbordas.

Å Styrelsens vägnar
Wilhelm Flensburg.

M. Weibull.

Föreningen beslöt med afseende på denna skrifvelse att i allo godkänna och antaga den föreslagna arbetsplanen och om arbetets utförande anmoda amanuenserna d:r O. Montelius och d:r E. Tegnér. Till betäckandet af med arbetet förenade kostnader anvisades för tvenne år ett anslag af högst 500 rdr rmt årligen. Vid samma möte anmäldes af åtskilliga närvarande häradsstillsyningsmän och föreningsmedlemmar, att runstenarne i Fuglie, Nöbbelöf och Hunnestad ej kunde anses tillräckligt skyddade mot skada och förstöring på de platser, der de nu befinna sig, hvarföre Föreningen beslöt att hos Kgl. Witterhets, Historie och Antiqvitets Akademien begära tillstånd till deras förflyttande till säkrare förvaringsorter. Hos kyrkorådet i St. Petri församling i Ystad skulle hemställan göras om skyddandet af kyrkans äldre grafstenar, hvilka, såsom tjenande till golfläggning, äro utsatta för att lida skada ¹⁾.

Det vid mötet den 17 juni 1870 hållna föredrag utgjordes af en skildring af "Gamla seder och bruk bland allmogen inom Vemmenhögs härad vid början af 19:de seklet," till Föreningen insänd af författaren riksdagsmannen herr Per Nilsson i Espö.

Äfven under denna period af sin verksamhet har Föreningen fått emottaga flera gåfvor ²⁾. Samtliga fornsaker, som Föreningen förvärfvat, hafva i öfverensstämmelse med dess stadgar blifvit åt Lunds universitets historiska museum öfverlemnade till förvar.

¹⁾ Bland öfriga vid mötet den 17 juni 1870 behandlade ärenden torde här böra nämnas, att Föreningen, med anledning af ett förslag af revisorerna för föregående års räkenskaper, bemyndigade skattmästaren att *genom postförskott* upptaga ledamotsafgiften vid tillfällen, då denna form för dess upptagande medförde bekvämlighet och besparing.

²⁾ Af Kgl. Fredriksuniversitetet i Kristiania och af Hallands och Westergötlands fornminnesföreningar: utgifna böcker; af rektor N. G. Bruzelius: afbildningar i gips af fynd i Ystads hamn; af Bjufs församling genom prosten G. H. Mellin: en ljuskrona af jern; af kyrkoherden John Härstedt: delar af en Torna härads mansdrägt; af kyrkoherden C. J. Collin: ett historiskt minne om Magnus Stenbock; af possessionaten C. G. Skytte: ett snapphanegevär.

Det häfte af tidskriften Samlingar till Skånes historia, forn-kunskap och beskrifning, som härmed framträder för allmänheten, är utgifvet efter samma plan som 1868 års häfte. Den förändring har endast blifvit gjord; att öfvergångstiden betecknas med 1658—1710 i stället för 1658—1700. Man har nämligen ansett, att året 1710, då slaget vid Helsingborg för alltid afgjorde frågan, till hvilket af de skandinaviska statssamfundet de skånska landskapen skulle höra, rättast borde utgöra denna periods slutpunkt, äfven om försvenskningens resultat redan vid århundradets ingång kan anses såsom i hufvudsaken vunnet. Föreningen har i detta häfte varit i tillfälle att meddela bidrag äfven till Bornholms särskilda historia och väntar endast på åvägabringandet af en i allo önskelig samverkan och förening med Hallands fornminnesförening för att begynna inrymma en plats äfven åt detta gamla skånska landskaps särskilda historia. Åtskilliga af de här liksom i föregående häften meddelade historiska handlingarue röra dem alla gemensamt och tillhöra derföre dem alla.

Utgifvaren anmärker att å sid. 12 en not (rad. 20—25 uppifrån) af misstag blifvit tryckt inom parentes uppe i texten samt att vid tryckningen af sista arket följande fel uppstått:

sid. 67	rad. 4	nedifrån	han	läs	hand
„ 68	„ 4	„	ansliga	„	ensliga
„ 76	not. 5		1663	„	1664.

I. Handlingar hörande till Skånes danska historia.

1. Till Lunds domkapitels historia.

(Ur Lunds universitets handskriftsamling; medd. af Martin Weibull).

Skåne, den härjade valplatsen för Danmarks och Sveriges strider, har under dessa förlorat en betydlig del af urkunderna till sin historia och eger ej mera hos sig sjelft den större delen af dem som ännu återstå. Hvad som icke blifvit förstördt har — ofta äfven i följd af en nog närgången enskild samlareifver under det föregående seklet — blifvit spridt rundtom i arkiven, och beklagligtvis väntar ännu den fullkomligt riktiga tanken på sitt förverkligande, att till ett samlat arkiv för de skånska landskapen, (hvilket i Lunds universitets historiska samlingar borde kunna finna en fullt lämplig förvaringsort), sammanföras åtminstone de urkunder till dessa landskaps särskilda historia, hvilka de ännu ega kvar i länens, städernas, häradernas, domkapitlets, kyrkornas och herregårdarnes arkiv samt andra samlingar af mera enskild natur. Angående storheten och betydenheten af de arkivaliska skatter, som en af det gamla Skånes viktigaste inrättningar, Lunds domkapitel, hos sig förvarade ännu vid utbrottet af det skånska kriget 1676—79, lemna här nedan tryckta bref af prof. And. Spole flera intressanta upplysningar.

Till de jemnförelsevis få otryckta bidrag till de skånska landskapens historia, hvilka Lunds universitets samlingar för närvarande förvara, hör en af den nitiske och omsorgsfulle samlaren C. S. Rönbeck verkställd afskrift af Lunds domkapitels protokoller under de sednaste åren af det danska väldet, hvilkas urskrift, liksom öfverhufvud alla det äldre domkapitlets handlingar före biskop K. Hahns kyrkliga styrelse (1680), försvunnit ur det nuvarande kapitlets arkiv. Det meddelas ur dessa protokoller tvenne kungliga bref af Fredrik III till domkapitlet.

1. Professor Anders Spoles bref till konung Carl XI angående Lunds domkapitels äldre handlingar.

Ed. Kgl. May:ts nådigste skrifvelse af Stockholm d. 20 Decembr. nästförleden blef mig för några få dagar handgifven af Professoren

Arrhenio, uti hvilken befallas, at jag skal göra underrättelse af de gamla Skrifter och Documenter, som funnes uti Lunda Capitel i Skåne; så är detta uti aldra största underdånighet min Relation. Eders Kongl. May:st mände förordna en Commission Anno 1673, som skulle undersöka om de intrader, som hafva varit til Lunda Capitel, som voro til en dehl af Kongl. mildhet Donerade til Academiam Carolinam, såsom ock Städernas Inkomster der sammastädes; tå blef af de Kongl. Commissarierne, som vore: Cancellie Rådet Taubenfelth, Burg grefven i Malmö Jilius Ehrenbärg, Öfver-Commissarien Leyonsteen och Cammeraren Niclas Jonasson Kronacker befalt, at alla de gamle Skrifter och Documenter, som funnes uti Consistorio och Domkyrkian skulle dem extraderas, det efterkommet blef af Prof. Magistro Olao Baggero och mig såsom Consistorii Deputatis, och der den Kongl. Commissionen intet kunde såväl uti dem sig utreda både för den gamla Stylen, som uti dem var, som den Latin och ordasätt, som der fans, begiärade de af mig, at jag ville dem assistera, som jag hörsamligen något öfver en månadz tijd gjorde alla dagar sedan mina Lectioner förrättade voro, ifrån klockan 1 till 7 om aftonen, och blefvo sålunda alla merendehls registrerade och uppskrifne. Sedan Cancellie Rådet Taubenfelth med döden afgick, blef föga der til giordt, ehuru väl af E. Kgl. M:t blef i hans ställe förordnat dåvarande Öfverst öfver Kgl. Dragonerne Jöran Spärling, utan inlades de i 2 eller 3 kistor uti Professoris Mag. Caspari Weisers huus i Lund, der Commissionen höltz, och några veckor för infallet af de Danske i Skåne fördes de til Malmö in uti Burggrefven Jilius Ehrenbärgs huus förseglade, der jag och dem såg straxt efter Lunda slag, tå jag blef anbuden af E. K. M:tz Råd Sahl. H. Johan Gyllenstierna at följa til Malmö och göra anstalt om E. K. M:tz Armades vinterqvarter tå Sahl. H. Gyllenstierna gjäste uti Burggrefvens Huus. Men om de äro, sedan fred blef, ther ständandes blefne eller hämtade till Lund, efter Academiens räkningar voro deribland är mig aldeles okunnigt. Ibland de gamla skrifterna voro många framfarna Sveriges och Danmarks Konungars Bref, många påfvars Bullor och Bref och annat slijkt, och de som angingo någon donation eller inkomst, af förra Konungar eller Adelen gifne, voro afcopierade uti en stor pergaments Book in folio. Item fans der ibland några fragmenter af gamla Historier, någre konung Christian den Andres Handbref, ett märckeligt Bref af Hans May:t glorwyrdigt i åminnelse Gustavo

primo med egen hand skrifvit til Lunda Capitel, uti hvilket det förmantes at hålla sig til Sverige, det jag förskaffade dem tilhanda. Ibland de gamle margfaldige Brevven var icke allenast de, som angingo Lunda Capitel, utan och andre gamle Clöster i Skåne, som i krigztijden äro dijt försände; besynnerligen afcopierades en gammal skrifven Book angäendes Kyrckjones Byggningar och Inkomster i Skåne, Halland och Blekinge, som kallades Palte Booken, den Biskopen Doctor Winstrup hade i förvaring, men Copien af Commissarierne ibland det andra förvarat. Jag var fuller sorgfäldig at efterfråga sådana gamla Documenter hoos Prästerne der neder och bekom af en Präst ett gammalt på pergament skrifvit Exemplar af Gottlandz lagen och Historia af dess första bebyggelse, på gammal Plat-tyska skrifvit för 200 åhr, det jag hafver communicerat med Secreteraren Hadorphio; blefve och någre andre Bref och skrifter förbrände med min gård i Lund, som jag mig der nedre förskaffat hade, uti krigztijden. Finnes och ett Skåp med Heliges reliquier, som de Påfveska den kalla, hvilcka jag engång vijste den Fransöska Ambassadeuren M:r Isaac de Pas, Marquis de Feuquiére, som dem högt æstimerade. Detta är det E. K. May:t af mig i hörsamste underdånig skyldighet berättas och til ett slut önskandes til Gud den Högste värdigas i detta nya åhr med många påföljande välsigna och bevara Eders Kongl. May:tz höga Person med hela Kongl. Huset och dess Rijke ifrån alla fiendtliga uppenbarliga och hemliga Stämplingar, förläna stadig hälsa och lyckelig framgång uti alla Kongl. Höga affairer.

Eders Kongl. May:stz, min allernådigste Konungs etc.

Uppsala 1 Januari 1684.

ANDERS SPOLE.

2. Fredrik III:s bref till Lunds domkapitel rörande Skånes sista formliga danska konungahyllning (1655).

Frederich den Tredie med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wendis och Gottis konning.

Vor Synderlig gunst tillforn. Wiuder, att effter som Meenige Danmarckes Rijges Stender nogen rom tiid forleden aff höywichtige betenchende haffuer sambteligen keist, kaarett och udwalt den Höybaarne Förste och Herre Her Christian, Arffuing till Norge, Hertug

till Sleswiig, Holstein, Stormarn och Dijttmarsken, Greffue till Oldenborg och Delmenhorst, woris Elskelige Kiere Sön, till Danmar-chens och Norges konning att wære, om Gud allermectigste saaledes haffuer forseet och Hans Kierlighed woris Död offuerleffuendis worder, och derhooss i lijge maade bewilgett och Dennem forskreffuet udi sin tiid och naar det aff dennem begierdes, att wille (effter gamell Skick och Sedwane her udi disse Lande och Rüger wærett haffuer) hylde Höybemelte woris Elskelige Kiere Sön, daa haffuer wii nu for raadeligt och gott andseett att wilde lade Höybemelte woris Elskelige Kiere Sön hylde aff alle woris Undersaatter udi wore Lande Sieland och Skaane her udi wor Kiöbsted Kjöbenhaffn den 6 Augusti nu förstkommendis. Thi bede wii Eder och naadigst begiere, att J retter Eders Leilighed effter enten sielff i egen persone till berammede tiid och sted att möde, eller nogle aff Eders Middel med Fullmacht under Capittels Sigill till forneffnde tiid och sted att fremsende: Daa ydermere att forfare, huiss till samme tiid om Höybemelte, woris Elskelige Kiere Söns Hylding bliffuer forregiffuet, och derudinden giöre och sambtöcke huis alle andre stender her udi Rüiget for gott andseendis och giörendis worder, huortill J Eder som troe undersatte, goedwilligen wilde lade finde. Dermed skeer wor willie, Befalendis Eder Gud. Skreffuett paa wort Slott Kiöbenhaffn den 18 Junij Anno 1855.

Under wort Signete

FREDERICH.

I följd af detta kungliga bref utvalde domkapitlet den 30 juli 1655 d:r Christian Foss, Wilhelm Worm och Rasmus Söfrensen att å dess vägnar i prins Christians, sedermera konung Christian V:s, hyllning deltaga. Deras fullmakt löd: "til forbemelte tiid och sted möde giöre och sambtöcke huiss Menige Rigens Stænder dem forgott andseende och giörende worder."

3. Fredrik III:s bref till Lunds domkapitel, i hvilket han löser Skåne från trohetseden till Danmarks krona (1658).

Frederich den Tredie med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wendis och Gottis Konning.

Wor synderlig Gunst tilforn. Efftersom Skaane tillige med Festningerne til Hans Kierl. Kongen af Sverriges Fuldmegtige effter derom opprettede Tractater skal offuerleveris, hvorom hverstetz Gu-

verneur och Lensmand haffuer bekommet nadigste Befalling, da haffuer J at rette eders leilighed der efter. Herforuden kand J ochsaa bemelte stæders indbyggere aff alle Stænder paa woris vegne forstendige, att vi lade dennem leddige och fri for den Huldheds-Troeskaffs-Hørsambheds Eed och löffte, hvormed de os och Danmarches Crone hidintil haffuer været forbundet. Dermed skeer vor villie, Befallendis eder Gud. Skreffuet paa vort Slot Kiöbenhagen den 26 februarij Anno 1658.

Under vort Signet
FREDERICH.

Detta kungliga bref, skrifvet på Roeskildefredens dag, anlände till Lund först den 29 mars och finnes upptaget i domkapitlets protokoll för den 31 mars. Vid denna tidpunkt kallades redan de skånska ständerna till afläggandet af hyllningsed till den svenska kronan: den 16 april aflades denna på Malmö torg af adel, borgerskap och allmoge och den 20 s. m. af presterskapet.

II. Till bondefredernas historia.

Bland handlingar hörande till Skånes historia under öfvergångstiden 1658—1710 meddelas i detta häfte urkunderna till den sista bondefred, som slutits på gränserna mellan det egentliga Skåne och Sverige. Rörande bondefrederna på blekingska sidan under det sednaste tidskiftet af Skånes danska historia har följande intressanta meddelande influtit från författaren af Kalmar Slotts och Stads Historia:

Utdrag ur Vissefjerda gamla nu förkomna kyrkobok.

(Ur Frigelianska handskriftsamlingen i Kalmar stifts bibliotek; medd. af G. Volmar Sylvander.)

— — — — —
 ("Anno 1658 then 13 Martii afsompnade han "(Kyrkoherden i "Vissefjerda pastorat Magister Nicolaus Petri af slägsnamnet Bock) "saligen i Herranom emellan kl. 7 och 8 förmiddagen och begrofs "uti Vissefjerda Kyrkio then 27 Junii samme åhr. Thess hustru "Märta Jonsdotter gaf 4 Riksdaler in specie uti testamento epter "honom.) Om thenne M:r Nicolaus Petri är vidare at berätta att "då kriget med Danmark var begynnt anno 1657 hafver han med "allmogen i Blekinge slutit fred i så måtto, at han med Länsman- "nen samt ålder- och Sexmän uti Vissefjerda mött Kyrkoherden W:r "H:r Michael Hansson Colding samt Länsmannen med Ålder- och

"sexmännen uti Fridlestad socken upå Fuhrsbro, derest begge
 "dessa Kyrkoherdar med theris socknemän slutit fred och nabolig
 "sämia och gifvit hvarandra inbördes försäkran att, oaktat mellan
 "båda Cronona Sverige och Danmark var ofrid, skulle dock ingen
 "af thessa socknars män falla in på hvarandra och med mord, rof
 "och brand tillfoga hvaran någon skada utan redelig grannsämja
 "sinsemellan hålla såsom tillförne. Denna förening blef thå kallad
 "*Bondefreden*. M:r Nicolaus Petri blef therför instämd till Lands-
 "höfdingen i Calmar, hvilken dock upå thess gjorda berättelse lät
 "sigh thermed nöija. En äfven sliik Bondefred hade ock Mester
 "Nils slutit 1644, sedan Feldmarskalken Tortensson var i Holsten
 "och jutland och Gösta Horn i skåne infallen. At ock Vissefjerda
 "boarna med Blekingsboarna lefvat i god semia och fred then tid
 "kriaget påstod emellan Sverge och Danmark Annis 1611, 1612, 1613,
 "thet kan nogsamt märkas af the årens Kyrkoräkningar, så ath the
 "närmeste grannar i Bleking gått hit till Kyrkian, lätit döpa ther
 "sina barn, gifvit föräringar till Kyrkian etc.

"Af then *Bondefred*, som Mester Nils slöt med Blekingsboarna,
 "sedan de Danske hade anfallit Sverge med krig år 1657, var freds-
 "instrumentet i behåll intill år 1700, då det uppbrann med gården
 "Udden hos dess dotterson H:r Georg Swebel."

II. Handlingar hörande till Bornholms historia under året 1658.

10 bref från Johan Printzensköld, svensk slotts- och läns höfding på Bornholm, till Gustaf Otto Stenbock, generalguvernör i Skåne.

(Ur Malmö länsarkiv; medd. af Martin Weibull.)

Till Bornholms historia under året 1658 hafva förut från svensk sida i Nya Handlingar rörande Skandinaviens Historia XXIX sid. 374—430 rikhaltiga bidrag blifvit lemnade ej mindre genom instruktionen för de svenska kommissarierna vid besittningstagandet, J. Printzensköld och J. Sylvius, och deras berättelse om det tillstånd, i hvilket de funno ön, än ock genom 3 bref från J. Printzensköld till konung Carl X Gustaf och kgl. sekreteraren Taubenfelts berättelse om Printzenskölds olyckliga öde och den slutliga utgången af svenska väldet på ön. Annu några bidrag, och förmodligen de enda som återstå att tillägga från svensk sida, meddelas här genom följande 10 bref från Printzensköld, hvilka i flera punkter lemna fyllnad till de i ofvannämnda Handlingar meddelade bidragen och gemensamt med dessa till fullo vederlägga åtskilliga af P. N. Skovgaard i Bornholms Saga uppdukade berättelser om förhållanden på Bornholm 1658. Brefven lemnas dels i sammandrag dels i utdrag för undvikande af onödig upprepning af fakta, som förekomma i de förut tryckta till kgl. m:t ställda brefven från Printzensköld och för utrymmets skull.

1. Christianopol d. 24 April 1658.

Printzensköld befinner sig sedan 8 dagar på denna ort, hvarest han förgäfvos inväntat sekreteraren Sylvius, som blifvit befald att här stöta till, för att jemte honom och besättningen afgå till Bornholm. Den truppstyrka, han såsom besättning medför, utgöres af 64 man af Vesterbottens regemente, af hvilka dock 20 man insjuknat, och så många af öfverste Skyttes regemente, att hela antalet fylles till 100. I ammunition medför han 4 jernstycken, 40 centner krut

och något bly och lunta, hvilket allt blifvit honom från Kalmar tillsändt.

2. Rönne d. 17 Maj 1658.

Till general-guvernören och de kungliga kommissarierna öfversändes den Ransakning på Bornholm, af hvilken ett till konung Carl X stäldt exemplar finnes tryckt i Nya Handlingar till Skandinaviens historia XXIX 383—414. Derjemte hafva till general-guvernemet medföljt "documenter, copior och inlagor," hvilka för deras vidlyftighets skull ej blifvit bifogade i skrifvelsen till kgl. m:t. Emellertid saknas nu tyvärr dessa. Printzensköld begär en fogde, som ej mindre kunde hjälpa honom att förestå saksökarembetet och bevista tingsrätterna, "hvilcka här så vell som i Skåne så tidt och ofta blifua holdne att omöyeligt skall falla dem allestädes att bijvista," än ock att uppbära kronans skatter och inkomst såsom förut ridefogden. Han anmäler borgerskapets besvär öfver det nya förbudet emot utskeppning af landets varor.

"Emedan Borgerskapet högeligen deröfuer quijda, att them är förbudt deras vahrer att uthskeppa och förnyttra, befruchtandes, att Spannemålen råkar herefter uthur sitt prijs, blifuer af långt liggande förderfuat, och Smöret, som elliest på denna landzorten faller mechta fett, blifuer bortskemdt, så att huarken thee kunde sedan hafua af b:te deras vahrer nogen fördeel, ey heller andre landskap ther af noget gagn, så hafuer iagh migh hoos Eders Excell:tz att förfråga, om det förbudh, som är nyligen uthgånet utförsslen angående, skall generaliter böra förståes och uthan åthskilnat, så att desse Bornholms borgare ej heller måge uthskeppa noget till dee Suenske Provincierne och landena (huilket the doch gerna vele sökia, om så ähr att de fremmande Orther ähre förbudne) eller hurulunda iagh skall mig hermedh förholla, så att det motte vara försuarligit. Herr Geirdtorff hafuer, förrähn förbudt med Sylvius ankom, inskeppat under sitt eget Pass 3 läster Smör, huilcket iagh icke hafuer med Maner kunnat låta igen uthskeppa tillbaka, uthan låtit thet tillijka med nogra tunnor korn till Syllisburgh, så ock noget korn till Rottneby, passera, efftersom dess Invånare såsom ock Hans Excell:tz H. Grefue Ulefeldts hofmester hafue mycket therom ahnhollet, att the mätte thet bekomma till sädeskorn, aldenstund sådant hos them hemma icke hafuer varit till fångz, och elliest finnes här ännu een temmeligh quantitet af spannemähl i förrådth (inalles vedh pass 8000 tunnor till salu) . . . .

3. Hammarshuus d. 13 Juni 1658.

Eders Excell:ces angenema skrifuelser ähre migh tuenne tillhanda komne, den första dat. Giötheborg d. 7 Maij, innehållandes att medh kruuts afödande skulle sparsammeligen omgås, huilcket iagh och med flijt skall taga i acht, och är sedan iagh hijt kom intet skott krut ännu opgånget; den andra af den 3 Maij ifrå Giötheborg med de solenne Bönedagsplacater, huaröfuer iagh och skall hafua noga tillseende Kongl. May:tz och Ed. Excell:ces ordre theruthi högst möyeligast effterkomma och handhafua. Vill och hermedh hoos Ed. Excell:ce iagh tiensteligen hafua påmint, deth som iagh utaf d. 18 Maij migh förfrågade om Guarnisonens underhold och besynnerlig Officererne, som till detta dato inthet hafua nintit, och kunna medelen ej heller för them vara stora, så att the lengie sig sielfua kunna ther medh oppehålla. Ed. Excell:ce täktes them fördenskull ihugkomma och låtha anordna någre Medell och Månadzlehningar till deras aflöhning och underhåld; till gemena soldaterne uthleggja bönderne ännu Profuiant af Landet och hafua the fuller een stor deel varit siuke, men komma sigh åther förre igen; allenast tre ähre döde blefne. Så hafua och desse Landsåther trågit anhållet, det iagh och vidare ville Ed. Excell:ce påminna om theras spannemåhls uthskepningh och att the underdånigst och ödmuikeligen bönfalla, att the måtte blifua them effterlåthit, något theraf att uthskeppa till de Svenske Steder och Hampnar, om icke elliest skee kan; och är thet fuller sandt att detta Landet lidhder therigenom ingen ringa skada, efftersom all theras nähring och uthlagor flyter theraf. Här på landet är och vanhnligit straxt effter midsommaren att opbäras smörlandgillet, och nu är ingen, som ther med synes sigh villa på Hr Gerdztorfz vegnar befatta, ej heller är någon, som med Cronones Intrader skall hafua att giöra. Här är icke heller tunnor till fångz till sådant smör. Eders Excell:ce tecktes fördenskull förordna någon, som sådant kan förrätta. Om Eders Excell:ce hafuer ock af Hans Kgl. May:t förnummit, att detta slottet skall repareras, så tecktes Eders Excell:ce giöra anstalt att ifrån Calmar kunde bräder och spijk bekommas, efftersom her på Landet intet sådant finnes, huaroppå Eders Excell:ces resolution och suar vill iagh i underdånighet förventa.

P. S. Låther och härmedh Ed. Excell:ce vetha, det iagh hafuer i vercket att reparera een skantz här uthføre Slottzmuren, hvaroppå Soldaterne dageligen arbeta.

4. Hammarshuus d. 21 Juni 1858.

Printzensköld begär en fältskär (barberer) för garnisonen, inom hvilken stor sjuklighet herskar. Han föreslår dertill en infödd man, Bertill benämnd, bosatt i Ystad, hvilken borgerskapet i Rönne införskrifvit och som, om han finge någon stadig lön, ville i landet förblifva. Frågar derföre "om det må, som i förriga tider her på Landet seyes hafva varit brukeligt, påleggias gemena allmogen att utleggja som en extraordinarie uthgift een ringa penningh till feldtsskäraren att hålla medicamenter medh och till aföhning."

5. Hammarshuus d. 24 Junij 1658.

Brefvet berör samma ämne som det i Handl. till Skandinavien Historia tryckta (under dat. Rönne 7 Juli 1658).

Jagh hafuer fuller sedan Baron Horn med sina officerer ankom, den 21 och 22 Junij munstrat och öfuersedt all manskapen, som härtill hafuer haft Chronans gevähr och funnit till 400, som ännu kunna tiena till soldater. Och när iagh effter munstringen förmante them alle till hörsamheet och lydno och att the skulle giöra sigh ferdige och effter Kongl. ordre fölia af Landet, befunnes någre, som ville sträfua theremoth, besynnerligh een af them huilcken sade aldeles nej och att han ville tiena her på Landet, men icke annorstädes. Den sammē sitter nu fengslig her på Slottet till thes Eders Excell:ce resolverar, huad straff på honom fölia skall ¹⁾. Och såsom iagh uthi Ransakningen af den 18 Maj skref, äre desse intet utskrefne, men huar och een i gemeen tagin ther till, och nu äre een dehl, som bruka gårdar, någre tiena för ryttare her på Landet; de andre tiena Präster, Borgare och Bönder, och vore thet Cronan och detta Landet till skadha, om the alle på een gång skulle afföras, besynnerlig eftersom för 4 åhr sedan af een starck Pest till 5000 Menniskor äre döde blefne och landet är intet så starckt af manskap, att åkerbruket vell kan coleras, hvarpå all dess näh-ring består. Eders Exell:ce täcktes och resolvera hvad anstalt kan skee (för them, som skohla her ifrån) med fahrkooster och underhåldh, efftersom Capitenen seger sigh hafua i Befahlning ingen uhr Fahrkosten att sleppa, för än han kommer till Stettin. De godhe

¹⁾ I ett bref af 16 Juli tillägges ytterligare: att en del ställt sig olydiga och ännu uppehålla sig i småskogarne, der de med flit efterspanas samt att det qvarvarande unga manskapet ej ännu förmår bära gevär, så att för närmaste framtid endast bönderna sjelfva skulle kunna utskrifvas.

Herrar Commissarierne, Hans Excell:ce Grefue Ullfeldt och Hr Sparren befalla mig igenom Skrifvelse af den 15 Maj, att iagh skall låtha affölia den klednat, som Landzsåtherne hafua contri-buerat, (huilcket Ransakningen af den 18 Ejusdem, som herifrå uthskickades, uthvijsar), men the, som lefuererat hafua, sträfua alldeles emoth, pretenderandes på betahlning therföre, effter som Kongen i Danmarck them thet lofuat hafuer, som här hoos föliande des brefz copia uthvijsar, eller att få sine kläder igen; ther som thet intet skee kan, villia the behålla thee restantier, som för förflythne åhrs uthlagor ännu hoos them kan innestå.

Herr Gerdzdorff hafuer öfuerskickat een lista oppå de saker som han af landet hempta vill (Smör 2 läster, Råg 250 tr., Bjugg 1300 tr., Malt 50 tr., Hafre 1300 tr., Ston och Unghästar 40). Herr Gerdzdorff hafuer migh tillskrifuit, att han vill sikh med förläningen intet vijdare befatta; fördenskull vore en opbördzman nu rätt nödigh.

Ofvannämnda mundering utgjorde en del af Bornholms bidrag till krigsrustningen mot Sverige. Åberopade kungl. bref är af följande lydelse:

Frederich dend Tredie med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wendes och Gottes Konning.

Vor synderlig Gunst tilforn. Wij beder Eder och naadigst ville, at J giörer den Anordning, at Kiöbstederne paa vort Land Borringholm tillige med Landed forschaffer it tusind par uldne Stromper eller och aff klede, sampt it tusind par gode schor. Dessligeste it tusind par schindboxser, som til d. 8 Octob. ufeilbahrli-gen udi Simbrisshaffn schal leffvereris imoed oss Elschel. Hr Hendrich Lindenou til Öffueds Closter, Ridder, vor Mand, Tiener och Befahlingsmand offuer Christianstads Lehn, hans quittering, hvor-effter ded och udi sin tid aff Cronen skall betalt bliffue. Der-med scheer vor Villie, Befallendes Eder Gudh. Schreffuen paa vordt Slot Kiöbenhaffn den 28 September 1657.

Under vort Signet
FREDERICH.

Til Borgemester och Raad udi Hassle.

6. Hammarshus d. 26 Juni 1658.

(För manskapets öfverförande till Tyskland hade lagts tillräckligt med farkoster i beslag). Fiskelegen äre särdeles för sikh och höra

intet under Städerna; the göra sin skatt såsom bönderne och ähre infördhe uthi Jordeboken; tu af them höra under slottet, Sandwijk och Allingh; the hålla åhrligen een Ferga eller Postjacht med tuå Båtzmen, som vinter och sommar skohle vara vederredo att segla öfuer siön till huilcken Ort thet befallt blifuer i förefallande Cronones ährender; the göra arbethe hijt till Slottet, när som thet behöfues. Båtzmen hafua varit 24 tillförende uthskrefne, som Ransakningen under Militiebetiente af den 18 Majj uthvijsar, och the Båtzmen, som ännu kunna vara igen, the segla på Borgarnes skuthor och kunna the uthan them intet gierna bruka sin seglatz. Elliest kunde fuller i stederne och på fiskelegen opbringas så många som thet för varit hafuer eller något öfuer, om Eders Excell:ce så behagar. De tuenne Båtzmän, som segla på Postjachten, löhna och fiskelegenen Allingh och Sandwijk, allenast the fåå något till resepenningar af Cronones medel, när de göra någon resa. Till Slottets reparation finnas her på Landet inga Materialier, hvarken tegel, bräder, kalck eller spijk; murarne falla dageligh neder såvell som valfuen uthi undervåhningarne, fördenskull att ther inga taak ähre. Till vinteren vill her och äntelig byggias hyttor för Soldaterna och ther till behöfues en stoor hop med bräder. (I skrifvelse af 16 Juli tillägges, att en skans blifvit uppsatt framför slottsporten, "dickt ved muren, att gången löper in på borggården, att tvenne nödige batterier blifvit förfärdigade som med murar och vallar blifvit väl försedde, att murarne blifvit förbättrade med torf, till dess bättre materialier kunde bekommas). Landgillesmöret kan sigh detta åhret ej till så stor quantitet belöpa, som thet tillförende giort, af orsak, att mycken boskap ähr denna vinter död blefuen.

Af en medföljande rulla ses, att den svenska besättningen utgjort 100 man, af hvilka 5 intill detta datum dött, 1 kapten (Nils Holm) 1 löjtnant (Peter Lagman) 1 fänrik (Gustaf Sabbel) 9 man underbefäl, 2 trumslagare och 2 pipare jemte 4 mönsterdrängar.

Af specification å ammunition ses, att den utgjort 4 jernstycken ¹⁾, 40 centner krut, 400 styckekulor, 3000 muskötkulor, 2 S. bly och 2 S. lunta.

---

¹⁾ Hårtill kom enl. bref af 26 aug. 3 svåra 12:pd. och 2 5:pd. kanoner, som vid krigets förnyade utbrott belagts med qvarstad.

7. Hammarshuus d. 24 Juli 1658.

Förslag

Oppå alle Chrono, Skatte, Adels och Frijmens Bönder och Torpare uthi dee 4 härader på Bornholm, som kunna bähra gevähr och hvad gevähr the hafua.

I Österhärادت är	Manskap	323	
	Officerer	4	— 327
Sönerhärادت „	Manskap	309	
	Officerer	7	— 316
Vesterhärادت „	Manskap	239	
	Officerer	5	— 244
Norrehärادت „	Manskap	255	
	Officerer	3	— 258
Utaff desse äre som bära Muusquete		682	1145.
De som bära bössor		183	
Gamble män och fattige som hafua spadar		261	
Officerer af Capiteiner, Cherganter och Corporaler		19	
			1145.

Dessföruthan Adelz Frijmens och Prestedrengiar,
som äre till sine 15 åhr . . . . . 120.

P. S. Medh mått och alln hafuer här intet varit hollen synnerligh richtigheet. Allnen bruka dee kort effter den Lübische och små tunnor. Vore det nyttigt fördenskull, om thet vore uthi det skick, som det kan vara i andra Svenska ohrterna anordnat, om Eders Excell:ce täcktes ther om giöra ett mandatorial.

8. Hammarshuus d. 13 Augusti 1658.

Eders Excellence hafuer iagh igenom skrifuelsse af den 5 Augusti tillkenna gifuit, att her på Landet finnas inga Materialier, som till Artollerie arbete kunna tiena, och vore thet nödigt, att thet komme i Vercket, så ock att den hijt ankomne Artollerie Leutnanten finge begynna giöra granater och annat sådant nödigt Fyrverck, såsom ock reqvирeras her någre Stycken och een Fyrmörser, tillijka med någor mehra Amunition, huilken iagh förmodar att Eders Excell:ce från någon Ohrt hijt fournera låther. Och emedan här är inga flere Artollerie betiente ankomne än såsom Leutnanten allena, och her kunne väll finnas på landet af fremmande nation, som hafua varit Underofficerer för dee 2 comp. Landzfolck, som

ville tiena, dersom the efter Chargerne, som dee blifua antagne till, kunna niutha then löhn, som i Staten är opfördh; fördenskull förseer iagh i medlere tijd och till vijdare Fortification så många nödige betjente som Staten tillholler. Elliest spargeras her på Landet så sälsamma Tijender, som skulle man intet alt säkert uthi siöhn hafua att förventa, och der som sådant förmerchtes, skulle här vara heelt nödigt starkare Guarnison, efftersom Fästningen i sigh sielf är vjda begrepen; tecktes fördenskull Edhers Excell:ce förordna hijt uthi sådant fall ifrån andra Ohrter mehra Folck till recreu. Här ähre ock på Landet af Adels-Prestedrengiar och Bonde söner ungt manskap till 120 Man och hemstelles uthi E:rs Excell:ces gottfinnande, om dee samme skohle försees med Gevehr och huar thet tagas skall. Och hafuer iagh migh att förfråga, om Officerer för ett Compagnie sådant Folck kunna niutha någon recompens för deras Omack, effter som dhe ähre af fremmande nation och hafua lust att tiena her på Landet.

9. Hammarshuus d. 9 September 1658.

Jagh hafuer ock bekommit Kongl. May:tz nådigste Befahlnung, att the Preste, Sochne och Frijmens Ryttare her på landet skohla öfuersendas till Rijga; Så är det fuller ett odugeligt Folck, som aldrigh är brukat eller tillvahnt något krigh, lijkvehl skall iagh holla them så mycket möyeliget ähr uthi bereedskap. Och emedhan här finnas denne tijdhen ingen Fahrkost för Landet, som them kan afföra, täcktes Eders Excell:ce förordna någon Officerare hijt af Öfverste Fröllings Regemente med tienligh Fahrkost, som them emottager; her vore elliest ingen Officerare, som them kunde afföra. Eders Excell:ce täcktes ock ingalunda misshaga, att iagh så ofita om Slottzvåningarnes reparation Eders Excell:ce besverar; Landshöfdingen Sacken skrifuer, att inga Materialier ther till kunna hijt öfuerkomma, förr än som redha penningar lefueras. Och uthi Calmar kan man intet Bielcker eller Sparrar bekomma, för än som the i tillkommande Vinter blifua hugne, fast man än hade reda penningar att gifua therföre. Kan fördenskull neppeligh någon byggningh i Höst företagas, emedan inga penningar äre ännu inkomne, skall iagh lijkvehl tillsee af hvad medhell Jagh kan op-handla bredher, att hyttor till Soldaterna kunna nödigst göras till vintern.

10. Hammarshuus d. 9 October 1658.

Sedan såsom efter Eders Excellences Ordre Fahrkost och Under Officerare är ankommen att afhempta desse Landz Ryttare, huilcka Hans Kongl. May:t hafuer nådigst befaldt till Riga att öfuersendas, hafuer iagh anveendt all flijt till des fortkommande och den 8 Octobris fåth dem uthi Fahrkosten, 45 män med Hestar och godh Mounderung, som äre och till bem:te ohrt afferdade. Af dee her varande Commissklederna hafuer Iagh till Stetin efter Kongl. May:tz Nådigste befahlningh till dee af detta Landet utskrefune knecktar bortskickat 350 par skor och så många par Byxor och Strumpor och skickas i lijka måtto åth Mallmö efter Eders Excell:ces ordre genom Cammereraren Forsmän 250 par af huart slagh och finnes ännu uthi Behold 120 par af hvart slagh, huar uthaf blifuer uthdelt på det her varande Compagnie uthi Guarnizon till vinteren, så att the få huar sitt par, föruthan det att någre par ähre effterhanden till dem, som mäst hafua behöfft, allerede uthdelhte. Och skulle the hafua högt af nödhen något kledhe till Rockar, efftersom störste dehlen äre blotte och intet hafua på sigh moth vinteren. Eders Excell:ce tecktes ock them ther medh ihugkomma, om möjeligast ske kan. Af Hr Jochim Gerdztorffs förfallne Spannemähl hafuer iagh bortskickat 587 $\frac{1}{2}$ tunna Hafra och är her behållet till Magazin 45 tunnor Rågh och 320 tunnor Korn. Hoss Eders Excell:ce hafuer iagh migh och att förfrågha huruledes med Rentornes opbärande af de förpantade gårdar her på landet handlas skohle, efftersom een deehl ännu innestår och dess Principaler må sigh ther medh icke vijdare befatta och Cronans Rijdefogde hafuer inga Ordre ännu något af sådane bönder att opbähra. Uthaf det fallna Landgille Smöret hafuer iagh skickat till Lübeck 80 tr. att selias och är ännu 12 läster qvarliggiandes, om huilcka iagh migh och vill hafua förfrågat, om det till Lübeck eller Dantzick att sellias öfuersendas skall, ty om det blifuer öfuer vinteren liggiandes, kan det herskna och Cronan komma till skada derpå. De 5 bönder, som hålla rustningh, hafua intet för detta niuthet mehr än som allenast Echterna frij och kunna the icke gierna therför lefverera heel Mounding, anholla ock i underdånigheet, att dee måtte få behålla all ordinarie utgift derföre, eller med rustningh blifua hereffter förskonte (af deras gårdar faller stoor skatt). Efftersom iagh och hafuer för fahrkostens ringheet och trånga inrymmes skull måst låthit bem:te 5 hestar och mounding bestå qvar her på landet,

om detta iagh vill förventa Edhers Excell:ces resolution och befaller Edhers Excell:ce hermedh undher thens Aldrahögstes beskydd etc.

Munster Rulla

Uppå Bornholmske Ryttare, som den 8 Octobris Anno 1658 sendes efter Kongl. May:tz ordre till Riga.

Adelsmen	Christian Machobeus	ryttare	1
	Christian Machobeus den yngres	„	1
	Sigwardt Gagges	„	1
	Berrild Hanssens	„	1
	Anders Hanssens	„	1
	Clas Hartnicks	„	1
	Clas Kofooths	„	1
	För Getheby gården	„	1
	Syen Olssons	„	1
	Matts Kofooths	„	1
	Öster Häradt.		
3 sochnar	{	Presternas	„ 3
		Sochnarnes	„ 3
		Tingfogdens	„ 1
	Sunder Häradt.		
4 sochnar	{	Presternas	„ 4
		Sochnarnes	„ 4
		Tingfogdens	„ 1
	Wester Häradt.		
4 sochnar	{	Presternas	„ 4
		Sochnarnes	„ 4
		Tingfogdens	„ 1
	Norre Häradt.		
4 sochnar	{	Presternas ¹⁾	„ 3
		Sochnarnes	„ 4
		Tingfogdens	„ 1
	Rijdefogdens	„	1
	Tingzskriffuaren Per Olssons ²⁾	„	1
		Sma	45

¹⁾ Prestgården i Røe socken var nyss af våldel uppbänd, och presten derfore aldeles oförmögen att ställa ryttare. Under d. 18 maj anhåller Printzensköld hos gen.-gouvernören om understöd för honom af kyrkornas medel i Skånes stift "såsom under de danskes regemente uthi sådane fall varit presterne förundt."

²⁾ Den andre tingskrifvaren J. Ambjörnssen var oförmögen att ställa ryttare.

P. S. Her af landet skohle her föruthan levereras trenne rustningar; nembl. af Malte Juels arf. af Lehnsgårdh 1, Knut Ulfeldtz arf. 1 af Wallensgårdh, arrendatoren Lars Brorsson på Lillöö 1 för Elmegårdh, om hvilka är Öfverste Frölich notificerat, att han them kan i Skåne emottaga. Ifrån Inspectoren öfver siötullen Lodvick Lorentzen i Malmö är en copia ankommen af Ed. Excell:ces bref, lydandes att inga victualieperdtzedlar skulle skippas uthan på dee Svenske eller des alierade stedher, så vill iagh migh och förfråga ther uthi, om något spannemåhl, oxar etc., må skepas åth Dantzick, Königzbergh eller Kolbergh, emedan Dantzigerne trafiquera her på landet och giöra tillförsell nu som tillförende. Emedan landet är af manskap uthblottat, så i stederna som landzbygden, att presterna hafua måst leverera deras egne drengiar, kan det med fördubblingen på Båtzmanshållet gå sverligh till i detta åhr, uthan kan iagh högst ihopbringa i stederne och fiskelegen 36 eller 38 båtsmen denna gången, huilcka skohla hållas så mycket möyeliget ske kan i beredskap, till dess dee blifua affordradhe. Landgillesmötet skall iagh sökia med all flijt att föryttra, om Edhers Excell:ce finner gått vara, att det kan sellias för 7½ Mk. L~~z~~, effter tunnor och salt är derpå kostat. Om deth förmärkes någon osäkerheet i siön, täcktes Ed. Excell:ce låtha endsettia denne ohrten med een 30 eller 40 af dee Svenske reuterne, som kunna patrullera stränderne, effter her är intet folk att förlijtha sigh till.

Af dessa Printzenskölds bref, i förening med de förut offentliggjorda, framgår ovedersägligen, att Bornholm under det korta svenska väldet behandlats med en hårdhet, som ej kunnat utan drifva befolkningen till det yttersta. Hårdt betungad genom utlagor, hämmad i sina naturliga förvärfskällor genom en ensidig författning, hvilken missförstånd gjorde ännu mera odräglig än den i sig sjelf var, såg denna befolkning äfven inom kort tid sin dyrbaraste egendom, landets unga värbara manskap, bortföras från fädernejorden för att försvinna i eröfrarens härar. Resningen mot Sverige 1658 bör också billigt bedömas i sammanhang med dess orsaker. Hvad det första blodiga offret för denna resning beträffar, Printzensköld sjelf, så visar sig tillräckligt af hans bref, att han mera varit en nitisk utförare af sin styrelses befallningar än en förtryckare af böjelse: mer än engång fäster han dennas uppmärksamhet på öns verkliga intressen vid utförandet af befallningarne. Angående förhållandena på Bornholm under året 1658 upplyses för öfrigt genom handlingar i Malmö arkivet, att Fredrik III 1657 ²⁴/₂ gaf J. Gersdorf befallning, att den 15 Mars utrymma

Bornholm och att Carl X 1658 $\frac{3}{6}$ befallde, att den öfverskjutande röntan af ön skulle disponeras af "vår ståthållare Daniel Bengtsson Uttermarck" ¹⁾, hvarigenom ön sålunda syntes indragen under det kungliga husets omedelbara inkomster. Att såväl den svenske sekreteraren på ön (Carl Joenson Berg) som löjtnanten vid garnisonen återkommit till Sverige, visar sig rörande den förre af bref af 1660 $\frac{10}{10}$ och rörande den sednare af kgl. bref 1659 $\frac{29}{9}$, Nyköbing, i hvilket hans ställande under krigsrätt befalldes: "att hans sak der examineras och han till det straff befordras, han kan hafva förtjent."

¹⁾ Kammererare hos Carl X Gustaf, ståthållare på Gripsholm slott och i Hedvig Eleonoras lifgeding.

III. Handlingar hörande till Skånes historia under öfvergångstiden 1658—1710.

I. Till Skånes historia under kriget 1676—79.

1. Den sista bondefreden (1676).

a) Ousby och Loushults socknars danska fredsurkunder.

Ousby Sogn, ved sine fuldmægtige Cronens Lensman, Fierdingsmændene oc Kierckewergerne, gör hermet wetherligt for alle, som dette wort aabne breff læser eller hörer, at saasom Wijresta Församling hafwer besluttet oc indgaaet med os en almindelig oc sikker *Bonde fred*, saawit Bönderne selff alleniste wed kommer, willedes effter krafft oc formue affwerie all ulempe, baade hwad Snaphaner saa oc anden Krigs beswær anlangar, saa wit wi skal intet haffwe os for dem at befrycte; da loffwer oc wij paa wor side, i dette Breffs krafft, som fred elskendis Naboer, wore kiere Granner, Wijresta Sogns indbyggere, alle oc huer det samme igien, at wi i denne beswerlige Krigs tilstand wilde holde med dem saa god oc sikker Bondefred, som de med os; oc affwende effter wor formue fra dem all ulempe, som disse tider kand medføre. Hwad Öfrigheden oc Militien wil haffwe frem, præjudiceres wi icke; men hwad wi her loffwe almuen i bemælte Wijresta Sogn, det skal aff oss ubrödeligen holdis. Actum Ousby 17 Sept. 1676.

Paa heele Ousby Sogns wegne

Cronens Lensmand, Fierdingzmændene, Kirckewergene.

Loshult Sogn, ved sine fuldmægtige Fierdingzmænde oc Kirckewergene, gör hermet witterligen for alle, som dette wort aabne

breff læser eller hörer, at saasom Wijresta Forsamling haftt beslutet oc indgaaet med os en almindelig oc sicker Bonde fred, saa wit Bønderne alleniste wedkommer, at wille effter krafft oc formue affwerie al ulempe, baade hwad Snaphaner saa oc anden Krigs beswer anlanger, saa wi skal intet haffwe os for dem at befrycte; da loffwer oc wij paa wor side i dette Breffs krafft wore kiere Granne, Wyresta Sogns indbyggere, alle oc hwer det samme igien, att wij denne Krigs tilstand vilde holde med dem saa sicker oc god Bonde fred som de med os, och affwende effter wor formue fra dem all ulempe, som disse tider kand medføre, i alle maade som de haffwer loffwet os, hwilket aff os uden all Swig oc argelist holdis skal. Actum Loshult 17 Sept. 1676.

Paa heele Loshult Sogns wegne
Fierdingsmændene oc Kirckwegerne.

b) Wirestads sockens svenska fredsurkund.

Wij Kiörkenes Sexmän ock heela Wyrestadz Förssambling
Giöra härmedh witterliget för allom, som dhetta Wårt öppna breff lessa ock höra, att Wij samptligen hafwa besluttat ock indgååt, såssom Wij ock i krafft aff dhetta, beslutte ock redeligen indgåå, effter Pläg Seedh, oss emellan, en allmeneelig, säker ock krafftig Bondafredh, dhem förnembli gom, som sorterandes ärre uthi Looshult ock Ousby Sokner, som Wij inför Gudh och dhem wille troligen ock redeligen, uthi dhene swåra tijdhen, ansswara. Ock till ofwan bemelte Bonda fredz conservation, som bör wahra oss emellan, lofwa Wij Wåhra grannar uthi Looshult ock Oussby Sokner boandes, at Wij wille, effter våra kraffter ock förmåga, afwända ifrån dhem all olempa, så uthi Snaphanars såssom ock uthi allt annat krigz besswårs afwårgande, att dhe intet skolla hafwa sig någott för oss att befruckta. Dett Wi Samptl. hafwa bejakat, utan om all argelist att hållass. Datum Wijrestadh d. 4 Sept. 1676.

Kyrkioness Säckmän och hela Wijrestadz Förssambling.

Dessa urkunder hafwa förut varit tryckta såsom bihang till disp. De Gothungia 4:o 1745 (præs. S. Bring; resp. O. Lovén). De visa huru med ens de gamla gränseförhållandena återknöto sig vid Carl XI:s och svenska härens återtag från Skåne sommaren 1676. Roeskildefreden var som osluten.

2. Tvenne skrifvelser från Johan Gyldenstierna till Norra Åsbo
och Bjära härader (1677).

(Ur danska riksarkivet; medd. af O. Vaupell.)

a)

Hällsen medh Gudh allsmäktigh nu och alltjdh tillförendhe, ärevördige, vördige och vällärde sampt hederlige och beskedelige samptelige så andelighe som verdzlige Kongl. May:ts undersåthare, som bygga ock boo uthi Norra häradt i Provincien Skåne.

Dhet lærer vara Eder för detta nogsampt bekindt, hurusom min allernådigste Konungh och Herre hafver migh för några viktige angelägenheter afferdat till Provincien Blekingh att affhandla medh allmogen, ther sammastädes boende, en och annan nödhvendighet, som i gemen concernerer then allmenne trygg- ock säkerheten och i synnerheet angår theras egen nytta och välferdh, thet I allt vijdare af Hans May:ts fullmacht hafver at inhempta Sub. Lit. A, hvilken expedition, förmedelst Gudz bijständh, uthan något blodz förspillan och utgiutande, så lyckligen hafver uthslaget, att icke allenast Christianopels Stadh och fästningh, uthan och Carlshambns skants medh hela Östre, Medelstads, Brägne ock Lijster härader hafva, uthan den ringaste difficultet, undantagandes några sochnar i Lijster som aff hvariehanda iniagat fruchtan i förstonne opiniastreradhe, men nu samptelige submitterat sigh Kongl. May:ts allernådigste hörsamhet och lydno, medh underdånigste bönfällande, så frampt någon ibland them af oförståndh emoth theras rätta konung och herre, funnes hafva peccerat, thet samma måtte alldeles vara förlåtit ock tillgifvet, utlofvandes hädaneffter, igenom skriffteliga transactioner ock reverser, till eviga dagar villia sigh emoth theras rätta lag krönta konung och herre så skicka ock förhålla, som redeliga, trogna ock fridsamma undersåthare i allo måtto ägna ock tillböhre, och alldrigh hvarken hembligen eller oppenbarligen något tentera, som länder till ofredh, ogagn och obistånd, uthan heldre arbeta oppå det, som syftar till inbördes sämia och eenigheet, som medhgående copia af theras accord under Lit. B vijdare uthvijsar. Och som föreskrefne Provincier, landh städher, fästningar, härader, socknar ock byar hafve så godvilligen undergifvet sigh min allernådigste Konungh ock herres hörsamheet ock lydno, försäkrandes alldrigh villia eller skola effter thenna dagh uthi theras sochnar

ock byar lijda någon snaphane, uthan them alldeles fastgriipa, uthrotha ock ödeläggia; fördenskull blifver Jagh härmedh nu så mycket mehra föranlåten sådant Eder, ährliga ock redeliga danne-
män, att förhålla, som Christianstadh på alla sijdor ähr berändt, att icke een man kan hvarken in eller uthkomma, medh tillkännagifvande oppå min allernådigste konungs och herres sampt dragande kalls och embetesvägnar thet J sådant, präst ifrån präst, sockn ifrån sockn, uthöfver heela Norra häradet uthsprijden för gemene mannen, och thenna notificationen ifrån hvarandra igenom natt och dagh uthan oppehålldh fortskynden, medh förkunnande, thet the, vidh min undfående vjdare notification, sigh uthan den ringaste geensägelse på then orth ock stelle, medh all theras manskap, som till sine 15 åhr kompna ähre, som ther till förordnadth blifver, inställe, efftersom Jagh sammaledes hafver något angeläget med them att tractera och afhandla. Men skulle någon fördrista sigh heremoth tergiversera ock finnas gensträfvigh, then samma skall uthaff then svenske militien och bönderne alldeles uthrotas och förderfvas medh eldh och brandh. Och alldenstundh detta ähr ett styckie uthaff den hörsamhet, som J Eder allernådigste höga öfverheet ähren skyldige; alltså förmodar Jagh thet J häruthinnan finnas lydiga och icke låten allt på extremiteten uthfalla, hvar medh Jagh befäller eder sampt och synnerligen uthi Gudz beskydd till lijff och siähl och förblifver

Actum Beckskog d. 16 Martij A:o 1677.

Eder samptelige till all vänskap benägen

JOHANNES GYLDENSTIERNA.

(Sig.)

b)

Hälsen medh Gudh alsmägtigh nu ock altidh tillförendh, samt-
lige så andlige som verdslige, som bygger ock bor uthi Nörra ock
Biärra härader her i provincien Schåne.

Dhet ähr edher uthaf min för thetta ifrån Bäck-skough öfver-
sändha notification nogsampt bekandt, uthi hvad upsåth jagh hafver
begiert edhers samtale öfver några ehranders förrättandhe, som
concernera then allmänna frijdh ock roligheten, och angå, vidh så
fattat tjdens tilståndh, edhers egen välferdh; och huru J ähren sin-

nadhe afgiöra the stora felachtigheter, som een och annan af edher kan hafva tilbracht ock förvållat, thet läre J nu nogsampt föruth hafva betänkt, eftersom jagh i min schrifvelse har vijst edher väghen, huru och på hvadh sätt heela provincien Bleching, ock särdeles Gemsjö sochn hafver sigh reverserat emoot min allernådigste konungh och herre, och sigh deruthi så forbundhet, som sjelfva afhandlingen thet i bokstafven uthvijsar; hvarföre vill jagh förmoda thet J effter then dagen, aldrigh har hyst eller härbärgerat någon omkringh strykandhe snaphane, fast mindre thet här effter giörandes vardhe, uthan slicht fruchtande ogräs aldeles uthöde och afgiöra. För then skull, såsom jagh (i herrens namn) nästkommandhe måndagh, som ähr then 9 hujus, äfvnar mötha edher uthi Örcheliunge, befallas J oppå min allernådigste Konungs ock Herres vägnar, edher samptlige ock så många, som til sine 15 åhr, ock dher uthöfver komne ähro, thet J på förresagde dagh ock ställe tijdheligen infinne, och således edher roligen ställa och förhålla, som Öster- och Vester Gyngehärreds invånare sigh schriffteligen hafver beplichtat, at vilia finnis til ävighe daghar frijdsam ock roliga emot sin allernådigste höga öfrigheet; men skulle någon mansperson finnas så motsträft ock vedervilligh, som icke hadhe att förebära något lagligt förfall, att han sigh ifrån thenna sammankompsten afhåller, medh honom skall blifva så procederat, som een snaphane tilbör, och han, hans hustru, barn ock ägendomb hemsöchias medh eldh ock brandh, thet hvar ock een, som thetta angår, hafver sigh hörsambligen at efterretta, ock för sit eget ruin til vahra taga.

Actum Glimager d. 3 Aprilis A:o 1677.

JOHANNES GYLDENSTIERNA.

(L. S.)

Dessa båda skrivelser, hvilka på det närmaste sammanhöra med förut meddelade handlingar rörande den skånska allmogens förnyade trohetsförsäkringar till Sverige 1677, hafva under kriget blifvit af danskarna uppsnappade och på detta sätt kommit att förvaras i det danska riksarkivet, hvarur de nu meddelas af en dansk krigshistoriker.

II. Till försvenskningens historia.

I. General-guvernören R. v. Aschebergs skrifvelse angående presterskapets möte i Malmö d. 4—6 Maj 1681.

(Ur svenska riksarkivet; medd. af J. M. Sjögren).

Stormechtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Edehrs Kongl. Maj:t berättar härmedh Allerunderdånigst, huru såsom Biskoppen tillika medh Probsterne och en godh deel af Prästerskapet uppå min begäran nu hafva varit förleden veku här inne och hållit möthe; då Iagh vidh ankomst læth proponera dhem hvadh som herhoos sub Lit. A. i underdånighet sändes. För än som dhenne propositionen skedde, hafva dhe igenom Biskoppens godhe befordran och instyrkiande bevechte, ingifvit den skriften som Sub. Lit. B. herhoos fogat finnes, och dheruthinnan sjelfvilligen begärdt Uniformiteten, hafva ock samtl. contesterat den stورا åhåga dhe draga at aldeles blifva incorporerade medh dhen Svenske Nationen och så mundteligen som skrifteligen sigh obligerat at altijdh blifva Edhers Kongl. May:t trogne och hörsamme, som lydige Undersåther eignar och anstår, så att jagh ett särdeles nöje hafft af den villigheet dhe vjste särdeles när jagh dhem vjdh sluthet af detta möthet medh een måhltijdh fägnade och tracterade. Blandh andre hafver Probsten i Hellestadh H:r Sven Knutzon, H:r Lars Stobæus i Ifwetåfta och H:r Andreas Schartow i Anderomb siigh synnerligen bemödhaf till att intala dhe andre till dhetta wärcks befordran och förmedelst dheras gode conduite varit een stoor orsaak, att dhe så enhälligen stämbdt tillsamman; för hvilkets skull H:r Sven ock måst lijda, att een Pasquillant honom angripit, som han siigh mycket öfver besvärar; Uppå Propositionen hafva dhe i Onsdag ingifvit dhet svar som Sub. Lit. C. ¹⁾ heruthi ligger, och dhessutom

¹⁾ Dessa trenne ofvan omtalade bilagor finnas i föregående häfte tryckte.

Sub. Lit. D. insinuerat ett Memorial; hvaruppå jagh således resolverat som Lit. E. innehåller. Och såsom nu således dhetta verck hafver tagit en godh begynnelse, och jagh med Guds hielp förmodar dhet till Edhers Kongl. Maj:ts nådigste behagh skall blifva vijdere fortsatt, så wore till önskandes dher Edhers Kongl. Maj:t i nådher täcthes upå dhe Puncter, som till Edhers Kongl. Maj:ts nådigste Resolution äre hänstälte, Dhess nådigste wilie och behagh migh wetha låtha, på dhet iagh sambtl. Prästerskapet uppå dheras åliggiande ett wist svar kunde hafva att gifva. Elliest så hafver och Biskoppen gifvit in ett memorial som Sub. Lit. F. herhoos i Underdånighet skickas; Och hafver Jagh derupå gifvit honom den Resolution som Sub. Lit. G. herhoos finnes; åstundandes i lijka måttö Allerunderdånigst det Edhers Kongl. Maj:t dhes nådigste Resolution upå dhe resolverade Puncter migh täcthes wederfara låta. Här finnes een Probst, Sebastian Odder benämhd, uthi Skyts häradh, som uthi Kriigstijden sigh medh fienden någorledes bemängdt och fördenskull illa varit ansedd af då varande Commissionen, hvilken fuller i föllie af Edhers Kongl. Maj:ts nådigste befallningh intet borde conserveras wijdh sitt kall; Men som han är en gammall man öfver 80 åhr och Biskoppen medh heela prästerskapet för honom intercederade, har iagh honom låfvat Edhers Kongl. Maj:ts nådhe i Underdånighet att förwärfva; bediendes fördenskull Edhers Kongl. Maj:t täcthes wijsa sigh så nådhig emooth honom, att han den ringa tijdhen hans lifstijdh än wahra kan, må få blifva wijdh sitt Embethe conserverat. Dhen hoosfogade Copian Sub. Lit. H, som dhen danske Rijkshofmästaren skrifvit A:o 1645, wijser och huru de danske den tijden iämvähl hafva inquirerat effter dhem som sijne församlingar förlåthit, så att man så mycket större fogh hafver att hålla dhem från kallen, som sigh otrogna betedt hafva; och emedan som samtl. Prästerskapet begärar att inquisition skee måtte, på hvadh sätt dhe äre från dheras församlingar afkombne, att icke dhen uskyllelige medh dhe skyllige må lijda; så har jagh det heelt skiäligt pröfvat, och lærer en sådan Commission forderliga skola anställas. Underdånigst förmodandes Edhers Kongl. Maj:ts sigh det hvadh hijtin till heruthinnan er förrättat Allernådigst låta behaga; Och förblifver etc.

R. v. ASCHEBERG.

2. Biskop C. Hahns skrifvelse till samtliga prostar i Skåne och Bleking (1683).

(Medd. af Martin Weibull).

Ett fyllnadsbidrag till den teckning af biskop Hahn i hans förhållande till försvenskningsverket, hvilken genom förut meddelade handlingar blifvit lemnad, gifver följande skrifvelse, som återfinnes i ett folioband med titel Manuscripta miscellanea i Lunds universitets handskriftsamling.

Reverende D:ne Præposito, Amice et in Christo frater dilecte!

Såsom T. R. har nu både hört och sedt in originali Kongl. May:tz allernådigste resolution angående uniformiteten, nembligen att then, som försummelingen drifver och urgerar, han skall strax, uthan alla nåde suspenderas ab officio; därför förmodar iagh som och wänligen beder T. R. wille förmana medh alfwar sijna contractister, att dhe låta sigh detta werchet högst angelägit wara. Skulle någon opiniatrera af Presterskapet och icke wilja effterleffwa det som een gångh af dhe förnembste och fullmechtige iblandh Presterskapet haffwa godt och mycket nyttigt funnet och sedan af Kongl. May:tt allernådigst approberat, så skall det migh oförsummelingen communiceras, emedan det så länge der medh drögt är och iagh under Kongl. May:ttts onåder intet understår migh länger dermed patientera; klockarna kunde strax af præposito suspenderas från sijna embeter. Men der någon för ålder skulle villa sigh excusera, att han det intet kunde prætera, som dhen föyelige methoden uthi detta wercket föreskriffwer, då måste han sökia höga öfwerheetens indulgence och frijheet der till, så will iagh aldeles wara dermedh tillfredz, på det att den illwillige icke skall haffwa ordszaak att säga, det iagh derigenom söker mitt intresse. Hvad elliest passerat är på landamötet förmoder jag T. R. lærer medh foderligste communicera sijna häradzbröder och alt migh i besta måttan uttyda, helsandess dem alla medh hela sitt huus ifrån migh tienstwenligen, förbliffwer så näst Guds trohierteliga anbefallande.

Lundh d. 15 Junij A:o 1683.

CANUTUS HAHN.

3. Konung Carl XI:s bref om upprättandet af ett svenskt consistorium ecclesiasticum i stället för det gamla danska domkapitlet (1671).

(Ur Lunds universitets arkiv; medd. af Martin Weibull).

Vij Carl med Guds nåde, Sveriges, Giöthes och Vendes Konungh och Arffurste, Storfurste till Finland, Hertigh uthi Skåne etc.

Giöre vitterligit, att såsom Vij för detta hafve för gott funnet till att anslå vår Academie i Lundh de inkomster, som under Capitlet dher sammanstädes lydt och hördt hafva, enähr dhesamme ifrån härvarande possessorer kunna effter handen heemfalla och theraff uthan twifvel sikh lærer tilldraga, att bem:te Capitel kommer medh tijden af sig sielf att uphöra, så att Vij för den skull för een nödvändigheet erachta att i tidh vara ther på betänchte, huruledis dhen jurisdiction uthi Eckdenskaps Saker, som Capitlet härtill hafver varit ombetrodd, må på annat sätt blifva förvaltat och icke lijda något oförmodligit meen; så emedan Vij för bäst och rådeligest skatta, att jämväl desse ärender måge sättias i den gode skick och ordningh som annorstädes uthi vårt Rijke öfligit är, thy hafve Vij resolverat och förordnat, efftersom Vij härmed och i krafft af detta vårt öpne bref resolve och förordna, thet företalde Capitlets jurisdiction skall nu strax återvända och i dess stelle et Consistorium Ecclesiasticum uprättas, ther uthi Biskopen förer Præsidium och hafver sikh till Bisittiare och Assessorer Theologiæ Professores vidh Academien aldelis effter samma form som dhet uthi Upsala hålles sampt med lijka vilkor och rättigheter, som alle andre Consistoria Ecclesiastica här i vårt Rijke vidh denna tijden inrättade äre eller häreffter inrättas kunna, efftersom Vij nådeligen biude och befalle alle och hvar och een i synnerheet, som det i någon måtto angå kan, att the häreffter uthi sådana matrimonial och andre Saker, med hvilka Capitlet här till haffuer haft att beställa, sig till berörde Consistorium Ecclesiasticum hålla att thy uthi allo then respect och hörsamheet bevijsa som Capitlet haffuer haft och andre Consistorier åtniuta; dogh skall denna förändring medh Capitlets jurisdiction i dhet öfriga inthet præjudicera eller till någon afsaknad dragas för dhem, som medh något Capitels Godz kunna vara beneficierade, hvilke sine Donationers innehåldh aldeles måge niuta oqvalde. Här alle som vederbör hafva sikh hörsamligen att effter-

rätta. Till yttermehra visso haffue Wij dhette medh vårt Kongl. Secret, så och Vår Högtährade Eskel. K. Frue Moders sampt dhe andre Våre och Vårt Rijkets respective Förmyndares och Regerings Underskrift bekräfta låtit. Datum Stockholm den 21 December Anno 1671.

HEDEVIG ELEONORA.

Gustaff Sparre   *C. Gustaff Wrangel*   *Nicolaus Brahe*

R. Drotz stelle.   S. R. Marsk.   J. R. Amiral. ställe.

Magnus Gabriel DelaGardie   *Gustaff Bonde*

S. R. Cancel.   J. R. Skattmästare Stell.

Johan Olivekrantz.

IV. Handlingar hörande till Skånes svenska historia.

1. Landshöfding Carl Gustaf Hårds skrifvelse till adeln i Malmöhus län (1719).

(Medd. af Martin Weibull)

I ett föregående häfte har blifvit meddelad en urkund rörande skånska adelns förening i Helsingborg 1719. Här nedan meddelade skrifvelse angifver anledningen till det i Helsingborg hållna möte, vid hvilket nämde urkund uppsattes. Den urskrift, som härvid blifvit följd, är landshöfding Hårds skrifvelse till fru Hedvig Sehested Thott på Skabersjö, hvilken återfunnits i ett folioband i Lunds uiversitets handskriftsamling med titel Manuscripta miscellanea.

Det lærer vara Lofl. Ridderskapet och Adelen, i synnerhet dem, som ifrån Malmöhus län vid sista Riksdagen i Stockholm voro tillstädes, bekandt, huruledes uti Secrete Utskättet om åtskillnaden emellan Skånska, Halländska, Blekingiska och Bohuslänska Adelige Privilegierna och deras förmåner, särdeles hvad insochne Rättigheten vidkommer, taltes och öfverlades emot det öfriga Sveriges Rijkets Lofl. Ridderskaps Privilegier. Och som de härifrån uti Stockholm tillstädes varande då icke hade med sig eller vijd hannen deras gamle Kongl. Privilegier, bref och documenter, så kunde icke eller derutinnan något slut träffas; men Hennes Kongl. May:t har uppå vederbörandes underdånigste föreställning uti secrete utskättet, vid slutet af de för Sverges Rijkets Ridderskap och Adel utfärdade Privilegier under d. 26 Maji sistl. allernådigst behagat förbehålla Ridderskapet i Skåne, Halland, Bleking, och Bohus län deras privilegiers öfverseende och stadfästande vid lägligare tijd. I anseende till allt sådant och efter Riksdag till den fiortonde Januarij nästkommande åter utskrifven är, har iag om detta ärendets angelägenhet Lofl. Ridderskapet vänligen påminna bordt samt

deras välbehageliga ompröfvande hemställa, om icke hvar och en för sin egen och deras herrar medbröders nytto och gagn skulle pröfva oumgjängeligen nödigt, det de till alla omständigheters noga öfverläggande på en viss dag med första trädde tillsammans uti Malmöhus eller Christianstads Län och då toge med sig så många gamla forna och senare Konungars privilegier, bref och documenter, som hvar och en antingen kunde sjelf hafva om händer eller ifrån andra sig förskaffa, på det man genom samråd och sakernas mogna jemförande med flit kunde få en grundelig och med skiäl bilagd underrättelse sammanskrifven till att återvinna vid instundande Riksdag det ändamåhl, som sidsta gången i en sådan brist upskutet blef. I lijka måtto fordras, till underdånigst följe af Hennes Kongl. May:ts Nädigste resolution på Prästerskapets besvär af d. 23 Martii sistl. uti 10 §. efter närliggande afskrift, at rådgiöra och tillhoppa samla alla de skiäl och bewijs, som Loff. Ridderskapet emot wördige Prästerskapets påstående om tertialtiondens åtniutande af Sätessgårdar uti dödt och qvickt till försvar lända kan med mehra: varandes detta så mycket angelägnare, som wördige Prästerskapet deras förmenta rätt i dy måhl inför de till deras besvärs öfverseende förordnade höga herrar Grefvar och Riks Råder uti min närvaro vid sidsta Riksdagen på det högsta drefvo, hvarutininnan dock på min underdånigste föreställning saken upskuten blef till des Loff. Ridderskapet från Skåne deröfver hördt vore.

Nu som Landshöfdingen uti Christianstads Län Högvälborne H:r Baron von Hyltén till Loff. Ridderskapets och Adelsens sammanträde uti det Länet behagat utsättja en viss ort och termin, neml. uti Helsingborgs stad den fiortonde decembris nästkommande, så har jag äfven härigenom skolat hållet för bäst och nyttigast, om Loff. Ridderskapet af Malmöhus Län med dem från Christianstad på samma tijd och ort behagade komma tillhoppa, efter bägge Länen i det fallet hafva med hvarannan så nära gemenskap, så kunde alt på en gång beqvämligast afgjort blifva, hvilket dock hvars och ens goda välbehag hemställes.

Alt hvad man härifrån till underrättelse åstundandes varder, särdeles hvad wördiga Prästerskapets påstående vidkommer, som här till största afgjort är, skall villedigen meddelt blifva. Datum Malmö d. 16 November 1719.

C. G. HÄRDH.

And. Schenling.

Widtsköfles Jordbok för Philippi Jacobi d. 1640 till
Arens d. 1641.

Widtsköfles Jordbok för Philippi Jacobi d. 1640 till
Arens d. 1641.

V. Orts- och personhistoriska handlingar.

1. Till Widtsköfles historia.

(Ur Widtsköfles arkiv; medd. af Martin Weibull).

Widtsköfle, Brahernas och Barnekowernas fordna stamsäte, som nu kommit att stanna i en släkt, hvilken genom sina förtjenster om åkerbrukets utveckling förvärfvat en plats i Skånes nyare historia, är ett bland de förnämsta af dessa skånska herresäten, om hvilka Arent Berntsen Bergen i sin Danmarckis och Norgis Fructbar-Herlighed engång yttrade, att "største delen formedelst deris prectig Bygning, tilliggende Eyendom, store lystige oc nyttige Skove oc Fiskevand for Førstlige Huse oc rætte Herre-Sæder, icke ubilligen kunde passere oc være at ansee." Till detta herresätes historia saknades, då texten till Skånska Herregårdar utgafs, alla uppgifter rörande såväl godsets omfång som dess afkastning under tiderna före Roeskilde freden. Sedan dess har emellertid bland en del i Widtsköfle kyrka förvarade handlingar återfunnits en jordebok upptagande fullständig förteckning på beggadera ifrån Philippi Jacobi dag 1640 till samma dag 1641. Widtsköfle visar sig enligt denna jordebok såsom ett redan mer än de flesta inom sig afrundadt gods, från hvilket med undantag af den fordna birken Borrestad ända in i vår tid egentligen endast det aflägsnare, jemförelsevis obetydliga bondegodset blifvit afsöndradt. Då gårdarne, såsom alltid i de äldre jordeböckerna, endast betecknas med fästeböndernas namn och det fasta oföränderliga landgillet — hemmantalet är ett svenskt begrepp — måste nämnda jordebok här meddelas i sammandrag. Den saknar ej intresse för kändedomen om odlingsförhållandena i denna trakt af Skåne och om ett adelsgoods fasta inkomster af underlydande bondegods för tvåhundra år sedan, ett intresse, som ökas vid en jemförelse med vår tids förhållanden, hvartill texten i Skånska Herregårdar lemnar materialier.

**Widschiøffle Jordeboug fra Phillipi Jacobi daug Anno 1640 till
Aars daugen igien A:o 1641.**

Gierss Herred.

Widschiøffle: 44 Gaarde, 6 Fester ¹⁾, 12 Huusmænd (3 frij fra affgift), Fergegaard, Krue (frijt), Herrensømle, Hiortholm, Lüe: 6 Gaarde; til Widschiøffle oc Hiortholm: een frij Eenemerche Bøgeschouff.

Deybierge: 7 Gaarde, 4 Gadehuse med fælles Oldenschouff for 180 Sviin. Brinchemølle, Saxemølle, Løgerød: 1 Gaard oc Gadehuus med; Schouff for 20 Sviin; Tuolssøe (100 Sviins olden) Ebberød: 3 Gaarde med Schouff for 100 Sviin; Köllingerød: 2 Gaarde med Schouff for 20 Sviin.

Hørød: 1 Gaard med Schouff for 100 Sviin; Brønnholt: 2 Gaarde med Schouff for 200 Sviin; Augusse huus. Baderød: 1 Gaard.

Maglehiemb: Lillehiemb: 3 Gaarde med Schouff for 15 Sviin; Folchestorp: 3 Gaarde.

Effuerød: 1 Gaard; Liungbye 2 Gaarde.

Sønderløff: Borgested: 15 Gaarde med Schouff for 500 Sviin; Stiænderød: 1 Gaard med Schouff for 8 Sviin.

W. Wramb: Sederød: 1 Gaard med Schouff for 150 Sviin; Kaarested: 1 Gaard med Schouff for 70 Sviin; Biercherød: 1 Gaard med Schouff for 150 Sviin, 1 huus; Mølle Aarød: 1 Gaard; Øffre Aarød: 1 Gaard; Klaarød med Schouff for 10 Sviin; Wennested: 2 Gaarde med Schouff for 20 Sviin; Gjørød: 1 Gaard med Schouff for 15 Sviin.

Huorød: Wæbech: 1 Gaard med Schouff for 150 Sviin.

Willandtz Herred.

1 Gaard.

Wemmendehoygs Herred.

Schiberup: 2 Gaarde (bortschöt til W. Frue H. Marsuin).

Gonge Herred.

Qvinge: 2 Gaarde; *Aagerup*: Bjerumb: 1 Gaard; *Thorup*: Svenstrup: 2 Gaarde; Store oc Lille Kampholm; Thranebygget. *Hjersås*: halft landgilde af 1 Gaard.

Huru stort var nu det fasta landgillet af detta gods? Jordeboken meddelar derom följande uppgifter:

¹⁾ 4 giffuer ingen landgilde medens arbeider; 2 haffuer altid haft det frij.

Summa Summarum offuer for:te Jordebouger:

Penge 172 Rdr $1\frac{1}{2}$ & in specie giön, udi mönt 258 $\frac{1}{2}$ dlr $5\frac{1}{2}$ R.
 Rugh 163 $\frac{1}{2}$ tr.
 Rugh oc Biugmeel 50 tr.
 Biug 23 tr. 2 schep:r.
 Haffre 139 tr. $\frac{1}{2}$ schep:r.
 Boghvede 5 tr.
 Smör 135 Pd.
 Fornöed 102.
 Fulde teyér 71 (= 71 lam, 71 gäss och 142 höns¹⁾.
 Giess 1 $\frac{1}{2}$.
 Kull 54 tr.

Beholdningen af 6 Aaledretter effter Frændeskiffte med H. Ramel paa Beckeskouff oc Anne Brahes arf.

De fasta inkomsterna af ett herresätes bondegöds utgjordes af ett sådant i jordeboken upptaget fast landgille, hvilket icke kunde höjas²⁾. Detta utgjorde äfven sjelfva grundvalen för förhållandet emellan godsegaren och bonden: så länge nämligen bonden, sedan egaren af honom emottagit "Stædsmaal" (äfven kalladt Fæste) på i lag bestämd tid d. v. s. före Mårtens dag ordentligen utgjorde detta årliga landgille med äckor, arbete, gårdens vidmakthållande och annan pligt, som han sitt herrskap efter Chr. III:s recess³⁾ 42 kapitel var skyldig, kunde han ej drivas från gården ej heller mot hans vilja honom besittningen deraf fränköpas³⁾. Förklarade sig godsegaren sjelf vilja öfvertaga bruket af gården, synes han dock varit nödgad att lemna den, men först sedan städsrådet blifvit honom återgifvet⁴⁾. Jemte landgillet utgjorde fästebönderna hofveritjenst d. v. s. allt arbete, som fordrades till hufvudgårdens vidmakthållande och skötande och till herrskapets tjenst, så att, som Arent Berntsen Bergen säger "en god Mand til sligt Arbeed, sine Hoffuitgaardis Auf eller nogen des Gierning, aldeeles ingen Hæste, Plouge

¹⁾ En teya bestod enligt Lunds domkapitels jordebok af 1 lam, 1 gås och 2 höns.

²⁾ De Schåniske Stenders Privilegier Stockh. åhr 1664 (Handskrift i Lunds universitets samlingar) Num. 45 Böndernes Privilegier uti Skåne:

Hvad danske bönder i gemen anbelangar, har det varit deres första privilegium at hwarken Kongen, Adelsmannen eller de Geistlige hafva kunnat belagt en bonde med större skatt än i gamla jordeböckerna är funnit.

³⁾ A. Berntsen Bergen, Danmarchis oc Norgis Fructbar Herlighed II. 2. 122. Fredrik I:s förordning 1533 Vor Herres Himmelsfärds aften hos Cronholm: Skånes pol. historia I, 373. Chr. III:s Recess kap. 42.

⁴⁾ A. Berntsen Bergen, ibm. Lagen tiger härom.

eller Folck haffver behoff at underholde eller Lejge ¹⁾. Fästepönderna utträttade äfven alla äckor, som till gårdens och herrskapets tjenst fordrades. De hufvudgården närmast och inom samma socken boende benämndes "Ugedagstienere" eller "Stackeckstienere" och voro förbundna till dagligt arbete på gården vid bud derom; de gjorde äckor om intill 4 mil från gården, en till två gånger i veckan; också voro de, såsom tillräckligt betungade i adelns enskilda tjenst, helt och hållet undantagne från de allmänna skatterna. De öfriga kallades "LangECKsbönder" och gjorde äckor om ända intill 16 mil, dock ej mer än till det högsta åtta gånger om året; de gjorde till en del hofveri vid vår och höstarbete och erlade då derjemte en mindre summa arbetspenningar (vanligen 1 eller $\frac{1}{2}$ dlr); till en del voro de, såsom allt för aflägsse boende, undantagna från hofveriet, men erlade i stället de ofta ännu mera betungande arbetspenningar (vanligen från 4 till 10 dlr). Om landgillet var en gång för alla bestämdt, så var deremot äcke- och arbetsskyldigheten fullkomligt obestämd och såväl dess utgörande in natura som den sednars afköpande genom afgift var helt och hållet beroende af husbondens godtycke. Utom det i jordeboken upptagna fasta landgillet samt äcke- och arbetsskyldigheten voro bönderna äfven betungade med ännu ett annat slags landgille, som icke var fästadt vid jordegendomen, utan hvilade på urminnes häfd: af detta landgilles på olika ställen olika poster var den mest betydande "gästeriet," hvilket vanligen utgick i penningar, mera sällan i hafre och korn, och utgjorde ett minne från den tid, då adelsmannen och hans tjenare förde ett kringflyttande lif såsom bondens gäster. Det erlades efter en häfdvunnen norm. Detta landgille, med undantag endast af gästeriet, togs icke med i beräkning vid köp eller skifte, och upptogs derföre icke heller i jordebokens landgille, som utgjorde grundvalen för alla beräkningar: dess särskilda poster förvandlades nämligen vid skiften och köp såväl som vid rusttjenstens åsättande till *hartkorn* och derefter gjordes beräkningarne. Denna de särskilda landgillesposternas förvandling till hartkorn skedde inom olika landsdelar efter olika grunder. Så gällde för Skåne och särskildt för Gärd's härad, inom hvilket Widtsköfle var beläget, följande norm: 1 tunna hartkorn = 3 t:r råg eller korn = $4\frac{1}{2}$ t:na blandkorn = 6 t:r hafre eller $1\frac{1}{2}$ bohvete; vidare, der sådana landgillesposter funnos = 72 lass hö = 32 ollonsvin o. s. v. ²⁾.

Af jordeboken finner man, att Widtsköfle vid denna tid varit att betrakta såsom en betydande skogsegendom. Förutom godsets fria ollonskog på Widtsköfle sockens gräns egde det nämligen inom angränsande 5 socknar bokskogar, som beräknades tillräckliga till

¹⁾ Widtsköfle hufvudgårds område kan anses hafva motsvarat 22 af dess fästegårdars, när dessa äro i svensk jordebok upptagne såsom $\frac{1}{4}$ hemman och säteriet såsom $5\frac{1}{2}$.

²⁾ A. Berntsen Bergen II, 2.

gödning af icke mindre än 1798 ollonsvin. Häraf inflöt en betydande inkomst till gården, ty i "oldengield" gafs vanligen hvar 10 af de svin, hvilka bönderna eller främmande "indbrende paa Skoffve at feedis, naar Olden ere." I Halland, Bleking och några trakter af Skåne gafs dock af hvarje egare endast ett och då det näst bästa, antingen flocken utgjordes af färre eller flera än 10. Att boskapsskötseln utgjort en vigtig del af ortens näringar synes nog-samt af beloppet på landgillesposterna Smör och Fornöed. Afvenledes kan man se att rågen varit det mest odlade sädesslaget: Gälds härad, liksom Färs, var också berömdt för sin råg, "som Prysk Rug kand actis lig," säger Arent Berntsen Bergen ¹⁾.

En sådant adelsgods som Widsköfle med läge i skogstrakten ansågs vid denna tid vida mera fördelaktigt för egaren än ett gods på slätten om lika många tunnor hartkorn. Medan nämligen adelns bondegods på den skånska slätten, liksom på Sjælland, Lolland och Falster, var så ringa eftersökt af fästare, att egaren ofta måste bortfästa gårdarne utan städs mål, ja, till och med först måste låta beså dem och utrusta dem med kreatursbesättning, innan någon sådan kunde fås ²⁾, så var deremot i Skånes skogstrakter, med undantag af några delar af Helsingborgs och Christianstads län, fästegodset så begärligt, att städs målet för en gård (vanligen beräknadt till 8 å 10 daler för 1 pund smörs landgille) uppgick till 20, 60, 80 daler, ja, Arent Berntsen Bergen uppgifver ända till 200 daler och derut öfver. Dessa städs mål, som erlades vid hvarje inträffande ledighet å fästegårdarne, voro en af godsets förnämsta extraordinarie inkomster, till hvilka utom såsom vid alla adelsgods Sagfald, Hosbondhold, Kiendelse, Förlöf, Drift, Römningsgods och Vrag, äfven för Widsköfle hörde juspatronatus öfver Widsköfle kyrka och birkefrihet öfver Borresteds birk. Utom fiskeriet hörde äfven till Widsköfle såsom en annan adelsgodsets herrlighet hela jagten inom de vidsträckta skogarne, så väl på egen grund som å allmänningarne, ty jagt var hvar och en annan än konungen och adeln förmenad: ingen "Præst, Foget, Borger eller Bonde maa holde Mynder eller Stöffvere eller lade skiude noget Vildt," inskärper efter lagen Arent Berntsen, som skildrar jagten såsom en af de förnämsta herrligheter till ett gods, derföre att adeln har deraf "icke alleene stort Gaffin oc Fordeel til deris Kiøckens Forsiun med dagligen Vilt at kunde spisse, men end oc en stoer forløstelse aff de underskeedlige kurtz-villige Tilfald, som paa Jact gemeenligen forafalde ³⁾.

¹⁾ Danmarchis Fructbar Herlighed I, 1, 73.

²⁾ Orsaken härtill låg i följderna af den lifegenskap (Vordnede Sønners Hrelighed), som på dessa öar herskade (A. B. Bergen I, 110); lifegenskap har väl aldrig lagligen herskat i Skåne, hvars lag tvärtom städgade bondens frihet, men orsaken till det skånska slättgodsets vanrykt torde dock hafva legat i ett förtryck, som utbildadt sig efter själländskt mönster. Det antydes af A. Berntsen I, 1, 75.

³⁾ A. Berntsen Bergen I, 1, 74 och II, 2, 127—35.

Frågar man, hvad ett sådant gods som Widtsköfle vid denna tid kunde vara värdt, så kan härpå följande bidrag till svaret lemnas. Hufvudgården skulle vid en försäljning, liksom öfverallt, hafva betingat högre pris än bondegodset, så att det skulle hafva betalats med 60 till 100 rdr den tidens mynt för en tunna hartkorn. Bondegodset skulle hafva betingat omkring 60 rdr för tunna hartkorn, enär i allmänhet vid medlet af 17 århundradet skåniskt adelsgoods gällde så mycket utom i de magrare orterna t. ex. i Helsingborgs och vissa delar af Christianstads län samt i Bleking, der tunna hartkorn ej gerna betaltes öfver 45 eller 50 rdr, medan det halländska godset höll sig vid 30 till 40, undantagsvis 50 rdrs värde för tunna hartkorn ¹⁾).

Men Widtsköfle var icke till salu. Under århundraden, så långt dess historia når, tillhörde det Egesider, Braher och Barnekower, slægter, som öfvergått i hvarandra genom Widtsköfles arvedöttrar. I tider, då familjekänslan var starkare och förmögenheten mindre rörlig, såldes ej gerna dylika stamgoods. Widtsköfle bytte ej ens egare, när efter Roeskilde freden så många andra skånska släktgoods öfvergingo i nya och främmande händer, ty arfvingarne till denna gamla adliga gränsfästning mot Sverige anslöto sig oförbehållsamt till den fordna fienden, i striderna mot hvilken förfädren gjutit sitt blod, så snart det ändtliga afgörandet om Skånes öden engång blifvit träffadt. Men en mansålder efter Roeskilde freden hotades Widtsköfle med att gå förloradt för dem genom indragning till den svenska kronan, då Carl XI:s skånska reduktionskommission uppställde påståendet, att det vore ett kyrkligt gods. De skäl, genom hvilka den dåvarande innehafvaren Kield Christopher Barnekow lyckades att rädda godset för sig och de sina, finnas antecknade i följande uti Widtsköfles arkiv förvarade handling:

Kort Extract angående dhe Skähl och Documenter, hwarmedh bewijses att Widtsköfle gårdh och godz i Skåne icke kan Reduction underkastas, nembl.

1. Siälftva gravations ofullkomlighete, i ty denn Paltebokenn, hwarutur gravationen tagen ähr, icke ähr af någon konung eller des betiente eller och Capitlets föreståndare underskrefwenn, ey heller finnes något document som dhen stadfaster utann twertemoth finnes å dhenna sidan Capitlets attest, att dhe på goedzet intet hadhe att tahla A:o 1554.
2. Ähr mig omögeligit att kunna skaffa nöiachtigare skähl, emedann godzet uti någre hundrade ähr warit underkasted åthskillige arfskifften, der till medh haar detta landet esomofftest

¹⁾ A. B. Bergen III, 1, 287—89.

warit feigde, saa att Documenterne äro förskingrade wordne, såsom och i sidsta feigden min förmyndare Rumell af wahn-skötzelheet låtit alla mine Documenter förkomma tå belägringen för Christianstadh påstodh, som nogsampt kunningt ähr.

3. A:o 1401 warit frälse bewises medh lit. A. ¹⁾).
4. A:o 1411 dhen eene arfwingen testementerat till den andra.
5. A:o 1447 Axell Brahe bydt sig $\frac{1}{2}$ part uthi Widsköfle.
6. A:o 1504 Kong Christian tilldömdh fierde gången Jens Brahe Widsköfle gårdh och godz, emedan dhet tå warit twist emellan bem:te Jens Brahe och hans bröder.
7. A:o 1512 gifwer berörde Jens Brahe sin broder annat wedelag i andre frelsegoedz emoth Widsköfle, uthi hwilket bytes brief nembnas alla 40 hemmanen i Widsköfle.
8. A:o 1539 Axell Brahe tillhandlat sigh Peder Ruuts och hans huusfrus andehl i detta godzet.
9. Uthi Inscription på een Steen, upsatter ofwan för porten på Widsköfle huus, förmähler Jens Brahe, hans fader Axell Brahe hafwer köpt samma gårdh af Koning Fredrich, hwarmedh forståes den dehl, som hans broder Niels Brahe A:o 1529 hadhe förbrutit ²⁾).
10. Ett extract utur Witfeldts Crönika förmähler deht samma.
11. A:o 1554 I Lundz Capitels attest, att där hoss dhem inga bref fans angående dhetta godzet, afseiandes sig iembwehl all sin rätt ³⁾).
12. A:o 1555 Landzdomarens laga fasta på Witsköfle.
13. A:o 1555 Landztings Skrifwarens fasta.

¹⁾ Af innehåll, att Märta Åkesdotter förpantar godset till Axel Pedersen.

²⁾ Inskriften lyder

Jens Brade	Frue Anna
Her Axel Br	Her Eske Bil
adz søn af	les dater af
Krogholm	Svanholm

Viskølle gaardt lodt Jeg Jens Brade op bige oc min fader ham af kong Frederik till Eydom kiøffte. Gud giffue Hand ma her lenge sta oc aldrig fra mi rette arving gaa. Ano 1553.

³⁾ Under fejderna i början af 15:de årh. hade flera af gårdens äldre handlingar blifvit förda till domkapitlet, och när de återfordrades gafs detta svar. Att Widsköfle, ehuru ett af Skånes äldsta herresäten och under århundraden bebodt af historiska slægter, i sitt arkiv eger så få handlingar, förklaras tillräckligt häraf och af upplysningen i ofvanstående dokument under 2.

14. 1655 års Stadgars I:sta punct, hvaruthi Kgl. Maj:st i så gamla saker icke tillåter alt för nooga ransakning.
15. Samma Stadgars 2:dre punct, deruthi Kongl. M:t i Nådher will, att äganden skall klarligen öfvertygas honom intet haf. fullgiort kongl. brefwen, hwilket på Kongl. May:ts sijda nu intet kan præsteras, nu allenast hwadh Plateboken innehöller, hwilcket likwähl så många flere skähl emodt stjder.
16. Tillåter och berörde punct possessoren förmånen, att han ifrån sin egendom icke må trängias med mindre honom olaga fång klarligen öfvertygas. Item tahlas och här om documenter, som i krig förkompne äro.
17. Hafwa mine förfäder någre hundrade åhrs gammall häfd, som iag nu här har framwijst, föruten dhe förra tijder, huarpå man ännu inga documenter finna kunnat.

"Kongl. May:tz Deputerades till det återstående Reductions-wärcketz afslutande Resolution och Uthslagh öfwer Widsköfle gård i Skåne, affattadt i Stockholm d. 11 Junij A:o 1689" upptager dessa samma skäl och på grund af dem nedlägger svenska kronan de uppställda anspråken på godset såsom obehöriga.

Kield Christopher Barnekow, sonen af den 1666 affidne Christian Barnekow, som först svor svenska kronan trohet, och Birgitte Skeel, riksrådet Christen Skeels dotter, inflyttade nu såsom obestridd egare på Widtsköfle. Det hade under hans uppvext mest stått öde, emedan modren dragit öfver till det gamla fosterlandet, hvarest hon ingått nytt gifte, först med grefve C. Parsberg och efter hans död med den under 1676—79 års krig från Skåne flyktade Knud Tott. Widtsköfle stod ännu, fastän förhållandena ändrat sig, i sitt gamla skick såsom befästadt slott med den öfversta våningen försedd med kanoner, skottgluggar och väktaregång — och sådant förblef det långt upp i det 18:de århundradet — men det erbjöd nu det värn det möjligen kunde lemna, åt den fiende, som det förr sökt bjuda trots: till tecken deraf sågs 1691 den unge egaren såsom sin brud föra inom dess murar dottren af Rutger v. Ascheberg, den man, som mer än någon annan bidragit att fästa Skåne vid Sverige.

Kield Christopher Barnekow dog plötsligen 1700 d. 19 december i en ålder af nyss fyllda 37 år, medan han var sysselsatt med utrustandet af det regemente skånska ståndsdragoner, till hvars öfverste han blifvit utnämnd och i spetsen för hvilket han straxt derpå skulle afgå till Carl XII:s här i Lifland. Han var en man af stora förhoppningar, som under kriget 1689—97, liksom Magnus Stenbock och Adam Ludvig Lewenhaupt samt flera andra af Carl XII fältherrar, i de allierades härar med utmärkelse gjort sin krigs-

skola. Såsom ofta vid dylika händelser plägar ske, hafva dunkla rykten om orsaken till hans plötsliga bortgång kommit i omlopp, fortplantat sig ända till sednare tid och i åtskilliga adelshistoriska verk blifvit förvandlade till historiska fakta. De vanliga berättelserna äro, att han blifvit lönnmördad eller också omkommit i en duell. År 1856 utkom en särskild rörande framställning af händelsen med titel "Historisk Berättelse," undertecknad signaturen Chr. W., i hvilken historien om duellen sålunda bestämmes, att händelsen skulle hafva egt rum på Gammel Kiögegaard på Sjælland, Barnekows danska modernegods, straxt efter återkomsten från ett besök på de rügenska fädernegodsens Ralsvik och Strey; banemannen skulle ha varit en dansk officer, hvars namn bestämmes till herr v. Krabbe. — I Anreps Ättartaflor är berättelsen helt annorlunda: enligt denna uppgift har han dött i Kalmar 1700 ¹⁴/₁₂ af de svåra blesyrer han erhållit i slaget vid Narva och blifvit i Christianstads kyrka begrafven.

Förhållandet är emellertid, att han ligger i Widtsköfle grafkor begrafven vid sidan af sin 53 år sednare affidna maka, grefvinnan Margareta v. Ascheberg Barnekow, och att å plåten på kistan finnes angående hans död antecknadt, att den inträffade 1700 ¹⁹/₁₂ "under dess embetsförrättning i Kalmar." I Otto Frichs likpredikan öfver honom, hålles 1701 ²⁸/₈ i Christianstad kyrka, der han *jordfästades*, finnes de närmare omständigheterna vid hans död omtalade: han har enligt denna utom allt tvifvel stående källa dött en naturlig död af en häftig feber, som så hastigt borttryckte honom, att den till hans sjukbädd ilande maken ej hann fram för att träffa honom. Biskop Henning Schyttehielm och landshöfding Bleckert Wachtmeisters friherrinna omgäfvö hans dödsbädd och emottogo hans sista helsingar till henne.

Denna grefvinna Margareta v. Ascheberg Barnekow, "Askenbergskan," såsom hon efter sin ryktbare fader fältmarskalken ännu af allmogen i orten kallas, är otvifvelaktigt en af de märkligaste qvinnor, som den skånska adelshistorien, så rik på intressanta och originella karakterer, under sednare tider har att uppvisa. Gift i sitt 20:de år, hade hon följt sin man på hans fälttåg i främmande land; enka vid 29 ålder och sörjande sin make i 53 långa enkoår, lemnade hon åt de sina på engång en faders och en moders stöd. Hon bestyrde under denna tid sina gods med samma insigt och klokhet, men också med samma stränga allvar, som hennes utmärkte fader i sin tid bestyr det skånska generalguvernementet, och bortgick 1753, mer än 80:årig, älskad och saknad af de sina och af sina underhävande. Det är ej här platsen, att ånyo gifva en teckning af denna "noble châtelaine," som lemnat en så vacker qvinlig tidsbild från det karolinska tidehvarvet. Vi vilja vid detta tillfälle blott framlägga en handling, som visar henne från

den allvarsamma och stränga sidan af tidens anda och som tillika har ett allmännare intresse såsom utvisande den maktfullkomlighet, med hvilken "godspolisen" ännu under frihetstiden upprätthölls af adeln på de skånska godsens.

Kungörelse.

Det warder hermed wederbörande till rättelse kundgiordt, att emedan Jag låtet plantera rundt omkring kyrckiogården unga lindeträn, hvilcka skohla hållas i god acktning, att dhe måge kunna opvexa till kyrckiogårdens prydnung; fördenskull och på dett mitt upsåth må vinna dess bättre framgång, blifver härigenom utsatt 3 d:r s:mts wijte, dhe fattige i sochnen till dehlning, för den som sig understår att tillfoga desse lindeträ något mehn eller skada; skolandes förällrarne för sina barn i så måtto blifva ansvarige och böta för hvad dhe heremoth bryta, men barnen sethias 2 timmar i ståcken vid kyrckiodörren. Samma straff vill Jag ock dhem hafva pålagd, som antingen på kyrckiogården eller på 100 steeg dernär kamma till sammans och leka eller bruka speel, emedan vid sådant tillfälle icke allenast kyrckiofönstren blifva sönderslagne, uthan ock annor skadelig handtering föröfvad, hvilket allt icke är anständigt eller bör tåhlas; ty stelle sig hvar och en detta till behörig efterlefnad.

Widskiöffe d. 17 april anno 1721.

M. ASCHEBERG.

Publ. 2 S. e. Påsk af Widtsch. Prädikest.

Till det stora stamgodset hörde vanligen kyrkan i dess närhet, ofta byggd på godsets egen grund och ett verk af förfädrens fromhet; i kyrkan hade släkten, hvilken betraktade sig som en kollektiv personlighet, undantagit något rum för att åt sig bygga en gemensam graf, till hvilken omsider ur skilda tider och skilda rum alla dess medlemmar skulle samlas undan världens oro, att der tillsammans njuta dödsnattens gemensamma hvila och tillsammans åter framträda till lifvet, det eviga, på uppståndelsens förbidade dag. Widskiöffe har sedan medeltiden haft sin egen kyrka, byggd på dess egen fria grund och sannolikt icke blott smyckad af dess fordna egare¹⁾: derinom finnas både Brähernas och Barnekowernas

¹⁾ Det altare, som fordom stod i norra korarmen, bar samtliga de gamla egarnes vapen, hvilka nu äro ommålade på hufvudaltarets baksida; framför

slägtgrafvar och de äro ända intill våra dagar bevarade, medan förstörelse gått öfver så många andra skånska släkters grafvar. 1757 d. 6 juni, så upplyser en handling i arkivet, gjordes den anordning af dessa grafvar, som ännu består. Till den braheska grafven i kyrkans norra korarm flyttades då "en lång ekekista, hvaruti låg ett lik, insvept i en rå insaltad oxhud ¹⁾, och som häri var godt rum inlades deri äfven Jens Brahes och fru Anne Billes Brahes ben tillika med ett svärd, som fans i hans graf jemte några små förmultnade kistor, som med blybokstäfver varit öfverklädda och utan tvifvel tillhört herr Henrik Brahes och fru Lene Tott Brahes barn." Derjemte nedlades i denna grift en liten med blybokstäfver öfverdragen kista, som stod i en annan af ek och fröken Berte Friis' kista. "Och derpå," säger anteckningen, "blef denna graf igenmurad."

Med berömvärd omsorg om dessa grafminnen har den sednaste egaren af Widtsköfle, hofmarskalken Rud. Hodder Stjernsvärd, låtit å kyrkans södra korarm uppresa alla de äldre grafstenarne för att skydda dem emot den nötning, för hvilken de voro utsatta. Der ser man nu de i haut relief huggna bilderna af den stränge riddaren herr Jens Brahe med fru Anne Bille Brahe och vid hans sida sonen herr Henrik Brahe med fru Lene Tott Brahe, Widtsköfle slotts begge byggherrar. Den fordom framför altaret liggande stenen med Brahernas vapen och årtalet 1485, hvilken kanske täckt den äldsta Brahegrafen — ty den kallas 1695 "en liksten." — har fått sin plats derinvid; äfvenså Otto Qvitzows grafsten med bilden af en väpnad riddare. Den märkligaste af Braherna på Widtsköfle, herr Nils Brahe, som emot sina ståndsbröder 1525 tog Christian II:s parti och slöt sig till Sören Norrby och den skånska allmogen, hvilat ej här bland de sina: biltog, blef han 1529 gripen och i Kjöbenhavn halshuggen samt förmodligen der jordad.

I kyrkans södra korarm är den barnekowska slägtgrafven belägen, otvifvelaktigt en af de största och märkligaste af de skånska herresläkternas grafvar och en ibland de mycket få, som bevarats undan den våldsamma och fräcka hänsynslöshet, med hvilken i allmänhet dessa grafminnen blifvit behandlade först af inflyttade släkter och

---

detta låg en sten med Brahernas vapen, på hvilken med munkskrift står skrifvet, att det blifvit grundadt år 1485. Den gamla dopfunten har Jens Brahes namn och årtalet 1559 och på samma sätt härleda sig alla kyrkans öfriga prydnader från egarne af Widtsköfle. Men troligen har också sjelfva kyrkan, som ligger på frälsegrund inom en socken, i hvilken efter återköpet af Nils Brahes till kronan indragna lott ej fans hvarken sjelfegare eller kronogårdar, blifvit af dem byggd. När gårdens 1568 gifna jus patronatus 1688 blifvit indraget af Carl XI, upplystes under rättegången för dess återvinnande åren 1694—95, att åtminstone både norra och södra korarmarne, såsom byggda med samma tegel som Widtsköfle slott, härröra från Brahernas tid. Jus patronatus blef också af Carl XII till egarne återgifvet.

¹⁾ Troligen herr Otto Qvitzow, som 1567 under sjuårskriget stupade.

sedan ända in i våra dagar af kyrkoråd och byggmästare, hvilka sökt ökad utrymme för församlingarne eller velat, som det så ofta hetat, "återställa den ursprungliga arkitekturens renhet." I denna graf hvila alla egare af Widtsköfle från 1551 till 1818 utom Christian Barnekow, den ädle riddaren, som 1612 på Skillinge mark offrade sitt lif för konung Christian IV: han har fått sitt hviloställe i Helsingörs kyrka. Ätveledes hvila här deras hustrur (med undantag af samme Christian Barnekows husfru Margarete Brahe Barnekow och fru Else Bülow Barnekow, herr Hans Barnekows barnlösa hustru i andra giftet) samt de af deras barn, hvilka icke utträdt ur hemmet till nya släktförbindelser, bland andra den inom Gustaf III:s hofcirkel så mycket bemärkte Adolf Fredrik Barnekow, hvilken dog 1787 såsom direktör för kgl. mt:s spektakler.

I Widtsköfle grafvarne kan betraktaren följa begrafningssättets historia inom den högsta samhällskretsen i Skåne under trenne århundraden. Här är den simpla grafkistan af ek från 15:hundratalet, i hvilken liket ligger svept i den råa saltade oxhuden; här äro de med ett nätverk af blybokstäfver enformigt öfverdragna kistorna, som brukades upp i det 17:de århundradet; lyxen utvecklar sig och man finner i grefvinnan Birgitte Skeel Barnekow Parsberg Totts grafkista en sarkofag, rikt smyckad med ett metallarbete, som icke saknar konstvärde; så kommer den präktiga stensarkofag från förra århundradet, i hvilken grefvinnan Margareta v. Ascheberg Barnekow jemte en späd son och fyra späda barnbarn fått sitt hvilorum. Kistorna blifva så åter enkla, omålade kistor af träd, när det nalkas den tid, då bruket att söka förvara liken genom balsamering och att begrafa dem i kyrkorna upphör.

Den anordning af det stora grafkoret, som ännu består, uppgjordes år 1757 enligt ofvannämnda handling i arkivet, hvilken tillika upptager förteckning å de intill detta år derstädes begrafna. Sjelfva kapellet ofvan grafven hade troligen redan förut varit smyckadt med tvenne stora familjetaflor, som ännu der förefinnas, den ena föreställande herr Henrik Brahe och hans husfru samt deras barn, den andra herr Christian Barnekow, den förste svenske Barnekow, v. president i Göta hofrätt, med dess båda hustrur och barn. Här ser man också några utmärkta prof af det vapensnidderi i träd, i hvilket under förra och näst föregående sekel den gamla träsnidarekonsten fortlevde och hvaraf i våra dagar efter den stora förstörelseperioden jemförelsevis endast få prof ännu återstå.

Nu synes en ny anordning förestå, då kyrkans utrymme ej längre är tillräckligt för församlingen och sjelfva grafkoret dessutom numera befinner sig i ett bristfälligt skick. Man kan med rätta hoppas, att släkten Barnekow, när den i förening med den nuvarande innehafvaren af Widtsköfle verkställer denna nya anordning, skall åt Skåne lemna ett föredöme af vård om dessa gamla grafminnen, som utgöra ej endast dess egen slägtegendom. Föreningen för Skånes fornminnen och historia skall med så mycket större

glädje anteckna en dylik handling, som dermed början göres till en ny och för fädernebygden härutinnan mera hedrande period, än den, hvilken, som vi hoppas, nu för alltid öfvervunnen ligger bakom oss.

II. Till Jörgen Krabbes historia.

(Ur det danska kungliga bibliotekets handskriftsamling; medd. af Martin Weibull.)

De stora och sorgliga öden, hvilka åt Jörgen Krabbes namn gifvit dess ryktbarhet, hafva städse utgjort ett ämne, som satt den allmänna fantasien i rörelse. Folksågnen och dikten hafva sålunda kommit att bemäktiga sig hans historia såsom ett tacksamt stoff, men häfdeforskningen har deremot gjort jemförelsevis mindre för dess framställande i en sann och opartisk dager. Under sådana omständigheter är det en särskild tillfredsställelse att kunna framlägga en följd af handlingar, som icke blott meddela tillförlitliga och fullständiga upplysningar angående Jörgen Krabbes fängelse och död, utan äfven sprida ljus öfver hans personliga karakter och lemna de vigtigaste bidrag till ett sant och opartiskt bedömande af den tragiska katastrof, som gjorde ett slut på hans lif. Vi vilja ej på detta ställe ingå uti en utförligare uppskattning af deras betydelse, då en sådan mera tillhör en omfattande framställning af hans och hans tids historia, hvilken, som vi hoppas, ej skall låta alltför länge vänta på sig.

De handlingar, hvilka här meddelas, härleda sig enligt en anteckning å desamma från Rosenholmsarkivet. Samma anteckning kallar dem "Documenter angaaende Baron Jörgen Krabbes Process og Endeligt, hvilke ej findes uti de Anno 1678 tryckte Skrifter." Att de äro kopior synes ej endast af yttre omständigheter utan äfven af den anteckning, hvilken är att läsa under N:o 4 Adskillige klagwärdige Momenta etc: *Foran staa skrevet oven over: Copie, som er skreffuen efter min S:e Broders egen Hand.* Den första afskriften har sålunda blifvit gjord af någon af Jörgen Krabbes svågrar — hans verkliga broder Tage Krabbe var redan före honom död —: när underskrift å denna handling saknas, tjenar nämnda anteckning till ytterligare intyg derom, att densamma verkliga är Jörgen Krabbes skriftligen uppsatta slutförsvar uti den emot honom förda process. — Uti den försvarsskrift för Jörgen Krabbe, hvilken utkom under titel "En Kort oc Sandfærdig Forklaring imod Alle de Beskyldninger, som uti den Mallmöiske Deduction¹⁾ den

¹⁾ Partiskrift från svensk sida tryckt i Malmö 4:o och omtryckt i Handl. till konung Carl XI:s historia 8 Saml. Vi rätta här det tryckfel, som i före-

Sal. Baron Jörgen Krabbe blifver tillagt etc." och som förunderligt nog bär årtalet 1677 Lybeck, finnes ofvannämnda handling N:o 4 Adschillige klagværdige Momenta etc med åtskilliga förkortningar begagnad såsom historiskt material; ingenting antyder der, att denna skrift verkligen härleder sig från Jörgen Krabbes egen hand, hvilket i så betydlig grad ökar dess intresse och värde.

De här meddelade handlingarne röja der och hvar genom språkformens och stafsättets förvirring ganska tydligt öfvergångstiden från danskt till svenskt. Särskildt målar sig detta lifligt i det af de båda presterna, den ene svensk (Hambræus) den andre dansk (Laurenberg), undertecknade intyget om den först meddelade relationens sannfärdighet. Sjelfva relationen torde väl emellertid på grund af språkets beskaffenhet kunna tillskrifvas Laurenberg; att den varit afsedd för offentliggörande synes af anmärkningen N. B. sid. 55. — Till upplysning angående i handlingarne förekommande personer och förhållanden meddelas här följande.

General Major Kock är den under namnet Kock von Crimstein mera bekante tyske officer, som en tid var öfverste för norra skånska kavalleriet och 1690 dog på Tunbyholm samt i Qvidinge kyrka ligger begravnen. Sista skymten af trovärdighet beröfvas sâgnen om den af gen. guvernören Sperling undertryckta benådningsskrifvelsen, när det här upplyses, att ej han utan Kock von Crimstein i hans frånvaro fört befålet i Malmö vid tidpunkten af Jörgen Krabbes affifvande.

Caspar Weysé är professor Caspar Weyser vid Lunds universitet, som hölls fångslad såsom anhängare af Danmark och såsom sådan till döden dömdes, men benådades.

Öfverst-löjtnant Lilléhög är densamme Knut Lilliehök, som sedan blef öfverste i venetiansk tjenst och deltog i fältågen på Morea.

Nicolaus Jansen är Nicolaus Jonson Cronacker till Fulltofta och Rönneholm, som inkom till Skåne såsom kamrerare vid generalguvernementet, då svenska väldet upprättades, och som liksom en del andra af de svenska embetsmännen visste att sätta sig i besittning af stora gods i Skåne. Till honom hade före skånska krigets utbrott Jörgen Krabbe å sin svågers Just Höegs vägnar och med ansvar för försäljningssumman sålt Fulltofta, men då det kom till fråga om betalningen, hade han i stället öppnat en process med Krabbe, som hotade denne med stora förluster. Emot hofrättens dom hade han just vid denna tid satt sig i besittning af Fulltofta och förblef äfven sedan, efter Krabbes död, i oqvald besittning deraf. Fulltoftasaken, som Jörgen Krabbe sjelf ansåg för "icke en ringe aarsage till hans vedermoed," blef äfven orsaken till hans enkas ruin, ty när 1688 Just Höeg utfordrade de 33591 d:r d:sk s:mt, som boet blifvit honom skyldig, inträdde execution öfver de Krab-

gående band sid. 35 insmugit sig, hvarigenom Jörgen Krabbes dödsdag uppgifves till den 13 i stället för den 16:de januari 1678.

beska godsen och endast en donation för lifstiden af 538 t:r hart korn i Krageholms gods, gifven af samtliga herr Iver Krabbes och fru Karen Marsviins arfvingar, räddade den olyckliga Jytte Tott Krabbe från att till slut äfven råka i nöd.

Fru Dorette Rosenkrantz Tott egde i Malmö det hus, som blifvit af Jörgen Kock uppfördt (det nuvarande Kockumska): det är sålunda detta, som åsyftas med hennes vid Westergatan belägna hus.

Jörgen Krabbe var sjelf medlem af S:t Knuts gille i Malmö, som ännu förvarar en af honom och hans svågrar Tottarne till gillet förärad dryckeskanna af silfver.

1. Höywelbaarne Her Baron Jörgen Krabbis Christelige Forhold udi sit Fengsell och Gudelige Beredelse till sin Döed.

Efterat den Höywelb:rne Herre H:r Baron Jörgen Krabbe, friherre till Krogholm etc. hafde nogen Tid siddet paa Malmöe Slott, gjorde hand ved welb:rne H:r Obristen och Commendanten ansögning till Hans Excell:ce General Lieutenant och vice General Gouverneur Jörgen Sperling, at hand motte faa en hæderlig Prestemand op til sig, som kunde betiene hannem med de sande och sunde Saligheds Midler, H:r Baronen och nafngaff besynderligen dertill dend hæderlig Mand H:r Wilhelm Laurenberg, ordssens Tienere udi Malmöes Stad och Meenighed; denne H:r Baronens Begiering bevilgede Hans Excell:ce och loed derfor bemelte H:r Wilhelm kalde til sig, gaff hanem H:r Baronens Christelige willie tilkiende, sambt och sin Naadgunstig Samtycke dertill, at H:r Baronens willie motte efterkommis och at dend hæderlig mand paa Embedetz veigne motte gaa op paa Slottit at besøge och betiene hanem. Derpaa forföyede H:r Wilhelm sig strax op paa Slottet och kom ind till H:r Baronen den 13 November A:o 1677. H:r Baronen tog med stoer wenlighed imod dend hæderlig Mand och oplugte hannem sit Hiertes anliggende sampt och gudelig agt och Forsett, at hand med det allerförste ville indfindes for Gud sin Herre paa den hellege Sted at forsone hanom, huilchen hand med sine Synders ofuertrædelse hafde saa ilde fortörnet, at hand och nu effter sin alting Regierende Raad och willie hafde ladet hanem komme i Mennischers Hender, huilche hannem saa haardeligen och u-schyldeligen forfulde. Denne sin Guds willie ville hand sig och ydmygeligen underkaste, forsichrendes sig och om Guds Naadis Hielp och Bistand till at fatte sin Siell i ald Taalmodighed, och at hand rett schulle blifue fört till Liusset och at hand derom diss krafftigere

kunde blifue bestyrchet i sin Troe och indtil Enden opholdet, begierede hand at bruge dend allerhelligste och høywerdigste Nadvere, berammede och dertill efterfølgende Fredag den 16:de November. Her Wilhelm förde Her Baronen it och andit till Gemyth af Guds ord, som till underwissning och tröst leede kunde, besynderligen till det hellige och gudelige Forsett hand hafde fattet, dog paamindende derhos alvorligen, at H:r Baronen jo ingenlunde ville tenche till at söge nogen oplyssning eller behiel্পning udi sin under Retten suæfuende Sag, som ellers vankundige vell iblant tör giöre och fare derudi meget wild etc., huilchet hand och temmelig vitlöfftig udförde. Her Baronen suarede dertill, at det var ingenlunde hans Forsett, Henseende eller Tanche, men allenist at hand kunde udösse sit Hierte for Gud, söge och finde hans Naade till Syndernes Forladelsse och Sielens vederquegelsse sambt Troens bestyrchelsse och Taalmodigheds Forögelsse, formeente och derhoes, at det ej schulle vere en retsindig Schriftemaals wilkor imod, om hand for Gud och sin Schriftefader udloed sig och gaff tilkiende sin uschuldighed i det hand beschyldis for af onde Mennischer, huilchet som dend hæderlig mand ej kunde benegte, saa giörde hand derom ydermeere Forklaring och efter inderlig Lyckönsching till hans gudelig Forsett, tog hand denne gang afscheed. Dagen derefter kom hand op igien och ydermeere undervissde och tröstede af Guds ord. Fredagen den 16:de Novbr., huilchen H:r Baronen hafde berammet till det hellige Verch at fuldbyrde, kom H:r Wilhelm op till hanem betimeligen och fant H:r Baronen i sin Gudfrögtigheds öfuelsse och gudelig Forberedelsse ved Bönner, och der de hafde siunget med hinanden En och anden Pænitentzes Psalmer och Her Wilhelm hafde holt en Forberedelssis Prædichen, ginge de tilhaabe aff H:r Baronens Kammer udi Slots kirchen, huor at H:r Baronen gich i en Stoel och læsde for sig sielff och siden gich till H:r Wilhelm i Schriftestoelen och der for sin Gud med nedböyede Knæ och oplöfftde Öyen till Himmelen samt och mange dybe Hiertens Such aflagde sit Schriftemaall, bekiendende och angrende sine Synder hierteligen och bedende Gud om Naade Troinderlig. Hand och i samme sin Schriftemaal contesterede for dend aldwidende Gud, at hand ej viste sig schyldig udi det hand haardelig beschyldes for, aldels med de samme formalibus, som hand i sin Bönnebog och Schriftebön forfattet hafuer, som i H:r Baronens Bog indfört er. Derpaa bleff H:r Baronen af sin Schrifte-

Fader af Guds ord bestyrchet och med den hellige aflössning betient, kom saa (siden hand end ydermeere med ydmyg Knæfald i sin Stoel hafde tilbedit och tachtit Gud) op till Herrens altare, och bleff deelagtig giort i det høywerdiste Jesu Legems och blods Sacramente med største Hiertens andagt. Dereffter gich hand ind i sin Stoel igien och nedlagde sig med lige andagt, tachede Gud inderligen, annammede saa Herrens welsignelsse med Glæde och förföyede sig derpaa af Kirchen i sit Cammer, huor at hand med Fasten och beden dend dag fremdroeg ¹⁾). Söndagen hereffter kom

¹⁾ *Wilhelm Laurenbergs särskilda berättelse om detta skriftermål finnes öfwen bland dessa handlingar bevarad och är af följande lydelse:*

Efter Hans Excellentzes General Lieutenant och vice General Gouverneurens naadgunstig villie, hafuer Jeg u-wærdig besögt H:r Baron Jörgen Krabbe udi hans Fængssel paa Malmöe Slott, och der Jeg aff Guds ord ved dend Naade Gud forleente, hafuer undervisset och tröstat hanem, befant H:r Baronen sig derved meget vell fornöyet, begierende instendig, at Jeg ydermeere paa mit Embetz vegne ville betiene hannem til sin Siels Rolighed och troes bestyrkelse med dend hellig Absolution och det høywerdige Alterens Sacramente, hvorpaa Jeg troflittigen erindrede H:r Baronen sin Schyldighed til Christelige Forberedelse och retsindig Prüfvelse, samt och advarede hanom tilbörliq, at hand formedelst dette sit Försett jo ingenlunde ville hafue sin Henseende til at giöre Forklaring i sin Sag, eftersom det var dette Sacramentis Brug och Ende aarsag aldelis iche lichmetig. H:r Baronen suarede, at han aldelis intet andit sögte, end at blifue ved dette sande och sunde Saligheds Middel vederquegit och i sin troe bestyrchet. Bleff saa berammit till det hellige Verchs forrettelse Fredagen den 16 November 1677. Samme dag indkom H:r Baronen udi Slottskirchen, effter för aflagde Bön och Paakaldelse, til mig i Schriftestoelen, nedkastendis sig ned paa sine Knæ, och for den Höyeste Gud och mig u-wærdig hans Tienere med Hiertens Such och Öyens Taare erindrede och bekiende sine Synders mangfoldighed och at hand dissværre dermed hafde fortient ofuerflödiligen Guds wrede och langt större Straff, end dend hand allereede aff Gud ved dette sit Fængssel och Trængssel var blefuen hiemsögt med; hand indflyede inderlig til Guds Naade i Christo och troede stadeligen at erlange ved hannem Syndernis Forladelsse. Effterat hand nu saaledis hafde indlagt sin Schriftemaal och gifuit sig schyldig for sin Gud, be- raabte hand sig dog paa sin uschyldighed i den Sag, som hanom tillagdis och at hand viste sig for Gud och sin Samwittighed aldelis fri.

1. Sig at hafue gifuit nogen Aarsage enten med Raad eller Daad til H:r Ritmester Klingspors och Baschis Fængssel eller och at hafue holdit nogen hemmelig eller schadelig Samfund med nogen Snaphanische Parti.

2. att hafue skreffuen nogen aff de breffue, som i hans sag allegeredis, til at præjudicere end udi ringeste maader Hans Kongl. May:t eller med Wille

H:r Wilhelm atter op till H:r Baronen och forrettede Guds Tienste, huilchen H:r Baronen med störste andagt biwonedede, och siden dend gandsche dag holt ved i sin Gudfrögtigheds öfuelsse. Torssdagen den 22:dre Novb:r, effter at Dommen for Middag var blefuen oplæst for H:r Baronen, blef den hederlig och höylerde mand Magister Nicolaus Hambræus, Sogne Herre udi Malmöe tillige med off: bemelte H:r Wilhelm indkaldet for Hans Excell:ce General Lieutenanten och beordrede, at de begge schulle forföye sig op till H:r Baronen och betiene hannem udi huis till en Christelig Forberedelse imod Döden erfordris kunde, efftersom Executionen med det allerförste schulle fuldbyrdes. Der de hederlige Mend komme op till H:r Baronen, funde de hanem temelig altererit, men ved Guds ords Krafft blef hand saa igien rolig giort och fornöyet med Guds willie och haand, som H:r Baronen kiente mercheligen, at hand underkasted sig dend tilböriligen, beklagende nu icke meere och saa megit sin Vedermoed och Ulyche, i huilchen hand saa uschuldig var hengeraden, som allermeest sin höyt Elschede Frue, som hand udi saa stoer Hiertesorg schulle effterlade, bedende och der hos, at de hederlige Mend ville ydmygeligen begiere aff Hans Excel-

och Widenschab forrettit nogit, som kunde komme Hans Kongl. May:t och Riget til schade och Nachdeel, saavel i denne Krigstid som och alt siden hand bleff Hans Kongl. May:ts undersaatte.

3. att de ord i et af hanss breffue ("thi blifve vi Swenske") aldrig var schreffuen i den Meening, som hannem tilleggis, men allenist i den Meening, som hand hafuer for Retten erklerit.

4. att hand och viste sig aldelis i sin Samvittighed befriet for att haffue haft correspondence paa nogen fiendlig Steder i denne Krigstid, sin allernaadigste Konge och Herre til nogen Præjudice eller Schade, och endeligen ej at hafue tagit Sal: Hack Sörenssen udi nogen Protection, der hand var under Forfølning, effter som hand aldrig tilforne hafde derom kundit höre eller spørge nogit. Besluttende saa med hiertens Such, att Gud ville lade komme Sandheden for Liuset forlade dennom, som hanom saa uschuldigen beschyldede, som hand och gierne ville forlade dennem, och troede stadeligen, at dend høyeste Gud ville och vorde hanem naadig her timelig och hisset ewindeligen.

Att H:r Baronen med saadan formalitet aflagde sit Schriftemaal for den høyeste Gud och mig hans u-wærdige Tiener och i alting ej andit kunde kien-des end med inderste hiertens alwor, kand Jeg vidne sandferdeligen baade for den høyeste Gud och alle Mennischer.

Malmöe den 23 December A:o 1677.

WILHELMUS LAURENBERG,
Ordsens Medtiener udi Malmöe.

lence, at Exsecutionen paa 8 dags Tid motte opsettis, at hand imidlertid motte faa sin Frue tilbage igien fra leyren, huor at Hendis Naade var opreist at söge Hans Kongl. May:t paa sin Herris wegne. Dette Erinde blef Hans Excell:ce foredragit och endelig erhholdet. Siden ginge de hederlige Mend, besynderlig H:r Wilhelm, huer dag op til H:r Baronen, och som Exsecutionen blef end ydermeere opsatt for Hendis Naadis idelige ansögende och inderlige Böns schyld, saavell hos Hans Excell:ce som och Hans Kongl. May:t selff, saa opwartedes H:r Baronen daglig af H:r Wilhelm, besönderlig om Fredagen och Söndagen med Guds Tienistes Forrettelse, H:r Baronen ellers dagligen holt self sin ordinaire Bönnestunder och betientes ved dend hederlig Studiosus Povel Fischer, Scholemester paa Slottit, och ellers baade Dag och Natt var aarvaagen udi Bönnen, forfattede och sammenschreff self mange smuche aanderige Bönner och Psalmer, som hand och förte sig til Brug och Nytte. Huer Fredag och Söndag aflagde hand besynderlig sin Guds Frygts Öfuesse med Fasten indtil Afftenen och hafde och satt sig fore, at hand stedtze ville huer Söndag med Fasten och beden continere, saalenge hand effter Guds willie motte lefue, och det ej for nogen ofuertro schyld, men at hand (om hand nogen sinde schulle komme i sin forige Stand igien) kunde unddrage sig fra Mennischens Omgjengelse och dend ofuerdaadighed, som disswär (sagde hand) öfues om Söndagen och hafue sin Omgjengelse med sin Gud til Sabbathens helliggiörelse.

Den 14 Januarij (1678) blef hæderlig och höylærde Mand, Magister Nicolaus Hambræus, Sogne Herre udi Malmöe, saavelsom H:r Wilhelm Laurenberg indkaldet for den höyEdle och Stor Mandhaftige Herre H:r General Major Kock, som udi Hans Excell:ces H:r General Lieutenant Sperlings fraverelse hafde Commando och gaff velbem:te H:r General Major dennem tilkiende Hans Kongl. May:ts ankomne resolution och ordre, at Executionen med H:r Baronen Krabbe endeligen schulle fuldbyrdes och det med allerforderligste, nemblig paa förstkommende Onsdag, och som hand och dagen tilforn ved H:r Stads och Stabs Major hafde ladit forstendige och ankynde welbaarne H:r Baronen dette, saa begierede hand nu af de hederlige Mænd, at de paa deris Embeds vegne ville besøge och betiene H:r Baronen. Der de hederlige Mend iche uden stor bevegelse hafde hört dette, lod de sig dertill och effter tilbörlig Schyldighed infinde och ginge strax op til Slottet. Effter at de

nu indkom til H:r Baronen udi hans Kammer, fant de hanem liggende paa Sengen, dog ved saadan Frimodighed, som de neppe hafde formoedit, och som de befittede sig paa af Guds hellige ord at tröste och styrche hanem fremdelis, fandt de hanem allerede saavell med Guds Krafft udrustet, at de hafde derudi deris store Fornöyelse, och effter at de hafde saa verit hoss H:r Baronen och betient hannem paa nogle Timers Tid, toge de afscheed igien med H:r Baronens gode Fornöyelse, i sin Gud och Herre.

Dagen dereffter, den 15:de Januari, kom H:r Wilhelm op til H:r Baronen och fant hannem nogit u-roelig och bekymret af den aarsage at hanem ej motte bewilges at komme ind til sin welb:te Frue til at tage afscheed fra hende; thi Hendis Naade var da ned i byen och af Hiertens Sorg och Legoms schröbelighed holttes hart ved Sengen, saa at hun ej kunde komme op til H:r Baronen paa Slottit, som hun ellers ideligen reiste op til hanem och var hos hanem baade Dag och Natt; men som hand af Guds ords Krafft och egen Generensitet altid loed sig tale til Rette, saa blef hand och da letteligen stillet tilfreds och Sinds Roelighed; bad saa H:r Wilhelm, at hand ville gaa ned til hans Welb:rne Frue och paa hans vegne med ald Guds Naadis och velsignelsses Önschning tage Afscheed. Denne H:r Baronens villie at fuldkomne gich H:r Wilhelm strax ned til Hendis Naade och aflagde denne bedröfueelige Hilssen. Hendis Naade resolverede sig at ville endeligen mundtligen tale och tage afscheed med sin Herre, opbryde af sin Seng och reise op til hanem, men som Swagheden ei kunde bevilge det och H:r Baronen och ei ville tilstede, at hun ofuer sin Effne schulle bemöde sig, blef Hendis Naade til sinds at schrifue it ord eller tu, saa got hun kunde eller formotte, dermed at byde det sidste Farvell, huilchet och scheede med allerstörste Möde och Hiertens Angest. Med dette gich H:r Wilhelm op igien til H:r Baronen och inlefuerede det til hanem och hand tog kierlig derimod, igiennemlessende de faa Rader med mange Such och Taare, och det vell offte, satte sig saa ned och strax schref it Breff tilbage med befrende Haand, utallige mange Hiertens Such, dog fuld af Aandssens Frimodighed, huilchet och i hans ord och schrifuelsse lod sig tilsiuene, efftersom det var med rige Tröst af Guds ord opfylte. Her Wilhelm förte dette Breff atter med igien til Hendis Naade, som det igiennem lessde, men fast ved huerandens ords lessning falt udi Daanelse, bleff dog af de hossverende betiente och vederquægit, besynderligen af Guds

ord, som saavell H:r Baronen i sin schrifuelssse hafde indført, som och H:r Wilhelm videre anførte. Imod afften dend Dag gick hederlig och höylærde Mag:r Nicolaus Hambræus op til H:r Baronen, och H:r Wilhelm kom och strax dereffter indtil hannem igien, och da fant de hannem liggende ved Sengen i Bönner och Lessning samt och goed Hiertens Förtröstning och Frimodighed, och der de hederlige Mend med Guds ords tröst ydermeere betiente hanem, sagde hand sig ej at finde nogen Hiertens u-rolighed och Klemmelssse uden alleniste af sine Synders Betragtelsse och naar dem i Morgen ved dend hellig aflössning och det høywerdige Sacramente blifuer bilagt, saa er Jeg (sagde hand) uden ald frögt, end och at vandre igiennem Dödssens Mörche Dall; Ellers loed hand sig och merche at hafue deraff nogen smerte, at hand ej motte mundlig tage afscheed fra sin Kieriste, lod sig dog dermed tröste igien (som hand och self hafde i sin Schrifuelssse indført) at de schulle sees och samles til dend ewig Gledé i Guds Rige, och det schall ingen kunde formeene dennem. H:r Baronen glæde och roede sig megit derved, at hand udi sit varende Fengssels Tid hafde af Guds Aands indgiffuende stillet de mange Bönner och nu hafde faaet dennem reenschrefuen i en Bog, saa hand nu kunde læsse derudi och opmuntris til at blifue i Gudelig Andagt. Hand och tog samme Bog och loed dend see och self læste en Bön derudaff; siden lod hand och see och læste och self fast gandsche igiennem det Testamente, som hand forleden aar d. 3 May hafde fuldferdiget, anlangende sin velberaad villié om sit Gotz och Eiendom, hand schulle lade effter sig i Verden; hand glæde sig och derved, at hand saa betimelig hafde det Testamente forferdiget och nu hafde det udi goed bereedschab, nu det galt, ofverlefuere det saa till H:r Wilhelm at indlefuere det till sin høyelschelige Frue, naar hun kunde blifue nogit tilpass och rolig igien med Tiden. Derpaa vende H:r Baronen sig med sit Hierte igien till Gud och effter holden gudelig samtale med de hæderlige Mend gaf tilkiende, at hand dagen dereffter (som var hands fraschillelsses dag) vilde gaa til Kirchen oc aflægge sin Schrifftemaal och annamme till sine Synders Forladelssse och troes bestyrchelssse den hellige aflössning och de Herris Jesu Legems och Blods Sacramente, huoreffter hand och hierteligen forlangtes; bad och de hæderligé Mend, at de betimeligen vilde komme op till hannem igien och imidlertid med bönner till Gud giöre hanem kraftig Bistand. Dend hederlig och höylærde Mand M:r Nielss sagde, at hand schulle

holde Prædichen udi Stads Kirchen; och saa vilde hand ej allene for sin Person giøre Forbön till Gud, men och paaminde Meenigheden, at de samptlige denne Christendoms Schyldighed ville schulle aflegge, huilchet Her Baronen med störste Fornöyelsse optog och bad derhos, at dend hederlig Mand vilde forholde Meenigheden, at om nogen kunde findes, som hafde nogit imoed H:r Baronen eller hand kunde hafue giort nogen imod, at de da ville forlade det, som hand och af hiertet ville forlade alle dem, som hafde giort hanem imod. Ellers lofuede och velb:te Magister Niels, at hand och vilde holde Predichen i Stads Kirchen for H:r Baronen och da af dend hellig sted Guds ord ydermeere styrche och tröste hannem, huilchet H:r Baronen loed sig megit vel befalde och tachede stoerligen dend hederlige Mand.

Onsdagen den 16 Januari, som var berammed til H:r Baronens affiffuelsse, kom H:r Wilhelm om Morgenen betimelig op till H:r Baronen och hafde hand da Natten igiennem verit aarwaagen i Bön och Paakaldelsse sampt och udi Sang och Psalmer (saa de hosswerende hederlig mend Magister Casper Weyse och H:r Johan Clausen, som holtis paa Slottet och blefue forlöfuede om Natten att vere hos hanem) forundrede sig ofuer dend Aand och Styrche, som fantis hos hanem. Der offtbemelte H:r Wilhelm indkom till Baronen hafde hand allereede begynt at iföre sig de sorte sörgkleder, som hand hafde ladit berede till sin udferd. Effter aflagde sörgelig helssen sagde H:r Wilhelm: Her Baronen iförer sig nu de sorte Sörgkleder och derudi vill gaa till sin Död, men det schall snart see, at hand schall staa for Tronen och Lammet med huide klæder och Palmer i sine Hender, en Seyersmand ofuer Döden. Hand suarede: det troer Ieg stadelig och gledis derfor i min Frelssere, thi hand er dend, som schall iföre mig Saligheds Kiortell och Retferdigheds Kledebond. Ydermere sagde H:r Baronen, der hand videre iförde sig klederne: Ieg mindis vell, at Ieg for 16 aar siden ungefehr var anderledis udstafferit, der mit Bryllup höytidelig holtes och gich ofver torffuit. Ieg maa nu och lade mig den klædedragt och sörgelig agt velbefalde, effter Guds gode Villie. H:r Wilhelm suarede: H:r Baronen schal gaa frem i daug i disse kleder som en prydet och velbereed Christi Brud i Hiertit och komme saa till det rette gledelige Lammens Bryllup. Her Baronen suarede: der lengis Ieg effter! Derpaa sangs af dend Psalme:
O, Gud Fader, o Herre blid etc.

indtill Enden; siden begönte H:r Baronen self at siunge den Psalme:
 Ach lefuende Gud, Ieg bekiender for dig etc.

Der denne var Siungen ud till Enden, tog H:r Baronen till sit lille Seyerwerk och sagde: Klochen er nogit ofuer 8. Dend maa wist were meer; Gud gifue, at Magister Niels ville snart komme, at vi kunde komme till Kirchen. Straxt begynte hand paa en anden Psalme:

Ieg raaber till dig, o Herre Christ etc.

Der dend var till Ende, saa H:r Baronen atter til sit Seyerwerch och sagde: nu er klochen hen ved half gaan Ni; Predichen i Staden er vell nu til Ende, at Magister Niels kand komme op och föolge med till Kirchen at holde Predichen effter Löffte; Ieg lengis saare dereffter, at Ieg kand komme till Kirchen. Derpaa resolve-rede hand sig at gaa op till welbrne H:r Obristen och Commendanten paa Slottit at tage afsched och gich saa ud af sit Cammer, i sine Sörge kleder och Kappe, ofuer Gaden op til Salen ind till H:r Com-mendanten, tog ham i Haanden, tachede ham broderlig for bevist Ære och Gode och önschede ald Guds welsignelse ofuer hanom. Siden gich hand till Frue Oberstinden sampt dereffter til Jomfruen och gjorde ligesaa, Endeligen och till alle H:r Obristens Börn sampt och alle, som tilstede vare, baade smaa och store och tog dem alle i Haand med megen Tachsigelsses Önsching. Dereffter gich hand till sit Cammer igien och da kom ind till hanem welbrne H:r Captein Willer, som och strax dereffter welbr H:r Obrist Lieu-tenant Lillehög, hvilche hand tog megit venlig imod och tachede dennem, at de ville komme ind till hannem och helsse paa hanem, betygede for dennem effter vitlöfftig holden Tale sin Frimodighed och gode Samvittighed, Dristighed, och med Guds Naades bistand ville hand derudi lefue och döe. Hand beklagede ellers, at ingen anden kom till hanem at giöre hanem dend ære och tage afscheid fra hanem, besynderligen at oberCommissario Nicolaus Jansen dertil ej ville lade sig finde paa det de saa kunde tage Christelige af-scheid med hinanden och blifue forligte; efftersom hanem var vel-bevist, huad de hafde haftt udstaaende med hinanden och at hand till denne hans vedermoed var iche en ringe Aarsage. Her Baro-nen derpaa erklerede sig, at ville af Hiertet forlade hanem alt huis hand hafde giort hanem imod, och till Forsichring derpaa gaff H:r Baronen H:r Wilhelm Haanden och bad hanem at gifue Nicolaus Jansen sin Haand paa Baronens vegne igien.

I det samme kom Magister Niels ind, och H:r Baronen var strax reede at trede af och gaa till Kirchen, och de hederlige Mend fulde tillige med ofuenbem:te Herrer och Officerer. Der mand var kommen i Kirchen och H:r Baronen hafde satt sig i dend første Stoel, begyntes dend Psalme:

Allene till dig Herre Jesu Christ etc.

H:r Baronen sang alt med och med saa høy Röst, at dend hördes ofuer alles lydeligen i Kirchen. Effterat de trej første Vers var Siungen, stoad H:r Baronen op och gich op mod Alteret for Guds aasiun och gjorde offentlig sin Schriftemaal med oplöftede Öyen och Hender till Himmelen sambt mange dybe Hiertens Such, brugende dend samme Confession, som hand self hafde sammendragen och i sin Bog forfattet, af huilchen hand och lessde dend; NB. dend samme Schriftebön kand her af Bogen indföris eller och dens Mee-ning. Der det var giort, wende H:r Baronen sig om och gich i sin forige Stoel och Sted igien, och dend hederlig och höylærde Mand Magister Niels trinnede op paa Predichestoelen och effter holden Bön opleste och forklarede de ord aff 2 Thimoth. 4 v. 6, 7: Ieg offres allereede och min fraschillelssis Tid er for Haanden; Ieg hafuer stridet dend gode Strid etc. Ofuer disse ord gjorde dend hederlig Mand saadan herlig Predichen och application, at alle bewegedis merchelig derofuer och besonderlig H:r Baronen, som alt under Predichen festede Öyne paa dend hederlig Mand, uden at hand iblant oplöfste dem till Himmelen med Henderne tillige samt mange Hiertens Such, saa det kienttis grandgifuelig, at hand imidlertid merchelig fant Guds hellige Ords och Aands synderlig Krafft. Effter holden Predichen sangs det sidste Vers af forbemelte Psalme, och der det var til Ende, trinnede H:r Baronen af sin Stoel igien och gich till sin Schrifte Fader H:r Wilhelm udi Schriftestoelen (i huilchen och Magister Niels sad) och falt ned paa Knæ och med fyndige ord och Hiertens store andagt aflagde sin Schriftemaal, dog i dend samme Meening, som tilforn ofentlig och vitlöfftig udi ofuenbem:te Schriftemaal bleff utröchet, och derpaa efter tilbörliig underwissning och Tröst af Guds ord annammede sine Synders Forladelsse och Guds Naades Bekrefftelsse. Saa stoad H:r Baronen op, vellfornöyet och glad i sit Hierte, och gich till sin Stoel igien, tachende Gud med ydmyg Knæfald och Hierte, gich saa derpaa hen till Herrens Altar, nedfalt udi Gudelig andagt och ærbödighed och annammede dend Herris Christi

sande Legom och blod i det høyverdige Sacrament udaf bemelte sin Schrifftefader. Derpaa giordes Tachsigselse och welsignelse for Altarit, och H:r Baronens lessde endnu en bön besonderlig af sin bog och trinede saa udaf Stoelen at gaa udaf Kirchen, och i det hand gich ud, tog hand welb:rne H:r Obrist Wolff samt Obrist Lieutenant Lillehög och andre fleere officerer, som vare temmelig mange i Kirchen, i Haanden och med Tachsigselse tog Afscheed fra dem alle; gich saa ud af Kirchen och trinnede strax op udi sin Careet, som holt ude for Kirchedören at age ned fra Slottet till Torfuet i Staden, huor hans afliffuellses Sted var berammet och bereedet. Welb:rne H:r Captein Willer satte sig i Vogn hos Baronens samt och de tuende hederlige Mend och fore saa af fra Slottet ad Staden. Paa weyen holtes allehaande Gudelige Tale, som kunde tiene till Tröst och Bestyrchelse; H:r Baronens imidlertid loed see en uforanderlig Frimodighed och Fortröstelse i sin Gud. Der mand var kommen ud paa Westergade och henimod dend Gaard, som welb:rne Fru Dorette Rosenkrantz (H:r Baronens Frues Moder) tilhörer, fattede hand i Sinde at ville gaa udaf Careeten, sigende sig at hafue for 16 aar siden haft sit Brudehus der i Gaarden och gaaet ofuer Torfuet did och tilbage igien med solennitet och glede; nu ville hand oc derfra gaa ofuer eller paa Torfuit igien. Men som hand blef anderledis ofuertalt, blef hand i Careeten sidende, indtill hand kom op paa Torfuit till dend sluttede Kredtz, och da trinede hand först och med Frimodighed udaf Careeten och gich ind i Kretzen, seende sig rundt omkring, och blef saa iblant mange andre var de fornehme Mænd af Knuds Law, som stoede i en Haab strax inden for Kretzen; dennem gich H:r Baronens lige hen till och tog dem alle i Haand, efftersom hand var Broder med dem i Lawet och tog meget wenligt Afscheed med dennem. Fra dennem gich hand op till Steden, som var bereed och med sort klede ofuerdragen, hen imod Carteguarden och stillede sig med Frimodighed paa Platzen, huort hand schulle affiues. Presterne traade hen till hans Side att styrche och tröste hannem af Guds ord och sangs saa strax:

Ieg beder dig, min Herre och Gud etc. Der denne Psalme var Endet, saa H:r Baronens H:r Obrist Lieutenanten Lillehög inden for Kretzen Ridende; hannem kaldede hand paa och bad wenlig, at hand ville u-mage sig at nedstige af sin Hest och komme till hannem. Som nu H:r Obrist Lieutenanten

dertill loed sig finde willig och kom till hannem, sagde H:r Baronen till hanem: Iag beder Eder, at I ville hafue omsorg fore, at Hans Kongl. Mai:t underdanigst motte blifue annoedet om, at min høybedröfuede effterlefuersche motte blifue i Landit, huort hun kand blifue tilsinds at opholde sig i sin store Hierte Sorg, och om mueligt, at hindis Moder, Fru Dorette, motte være och blifue hoss hende, saa de udi deris felles Hierte Sorg kunde af deris indbyrdis omgiengelse hafue Lisse, och at de ej motte blifue nöd till at undvige Landet som andre af Adell, "thi," sagde hand, "de hafuer dog Bekymring och Sorg noch, och deris Tid blifuer dog ej lenge her i verden." Welbrne H:r Obrist Lieutenanten lofuede, at H:r Baronens begiering schulle effterlefuis och (H:r Baronen) sagde derhos, at Hans Kongl. Mai:t for ellers altid beviste store Kongl. Naade önschedes trohierteligen, att dend allerhöyeste Gud naadeligen vilde velsigne Hans Kongl. Mai:t och lychsaliggiöre hans Regimente och med dend önscheligh Fred samt stetz varende Floor bepryde. Dernest bad hand och at helsse Hans Excell:ce General Lieutenant vice General Gouverneur Sperling, önschende och alt godt ofuer hanem och at hand ej ydermeere med saadan Blods udgydelse schulle fremföre hans anbetroede Regiering och Gouvernement, som hand det hafuer begynt. Hand bad inderligen till Gud, det blod, som H:r Baronen nu schulle udgyde, ej motte komme lengere end paa det klede, hand var nu stillet paa, och at det ej motte tilregnis nogen eller raabe Heffn ofuer nogen, som till detz udgydelse var aarsag; hand vilde af Hiertet forlade alle och enhuer, bad och Gud at hand vilde forlade dennem det naadeligen, contesterede endnu widere ydermeere, at hand ey viste sig med Tale, Schriffit eller Gierning hafue forgrebit imod Hans Kongl. Mai:t till nogen Döds Sag eller Dom, men sig megit meer at haffue befittet paa i ald underdanighed at söge och fremme Hans Kongl. Mai:ts interesse som en troe undersaatte och Erlig Swensch Mand och Patriot, dend han og nu ville döe. Dermed sagde han med synderlig bevægelse: Adieu, du onde, fule och falsche verden, farvell och bedre dig! tog saa fatt paa sin schreffine Bönnebog och lessde dend Bön deraff, som hand hafde giört om it saligt Endeligt. Effterat Bönnen var Endet, flyede H:r Baronen H:r Wilhelm Bogen och bad hannem at lefuere Fruen den i Henderne; derpaa Sangs den Psalme: *I erden* Naar min Tid och Stund er etc. Under samme Sang och heldst imod Enden derpaa, sprang han

nogle gange op af sit Sæde som af Glæde och ligesom hand leffuendes ville fare op til Himelen, begierede saa af H:r Obrist Lieutenanten, at Musquetererne måtte træde til hanem och sette Muscheterne paa Brøstet paa hannem och schyde till, men som hand blef forsichret, at de vell schulle treffe allige vell, lod H:r Baron sig och det vell befalde och sagde: naar Ieg slaar Henderne och armene fra mig, schal det vere it Lössen, at de schal schiude til; drog saa Hatten ned for Öynene och lessde for sig self, trögte endeligen Henderne (höyt sammenknyttet) till sit Bryst, suchede och sagde lydeligen: Herre Iesu annamme min Aand! — och atter anden gang ligesaa; trediegang igientog hand det samme och sagde: Herre Iesu annamme (i det samme slog hand armene och Henderne fra sig och musquetererne schiöd till och treffede, saa hand hellede strax bag ofuer Stoelen, dog mand hörte endnu det sidste blabren i Halssen af det hand hafde begynt) — min Aand! Derimod segnede hand med dend höyre side och falt saa sagtelig af Stoelen ned paa Iorden och hafde saa udgifuit sin Aand udi Guds Haand.

Denne Relation om Baron sal. Hr. Jöran Krabbis gudelige Beredelsse til Döden och sal. afscheid ifrån denne verden wera opassionerat och sandferdig vitnar undertecknade

NICOLAUS HAMBREÛS,

WILHELMUS LAURENBERG,

P. et P. Malmöe.

Ordsens Tiener sammesteds.

2. Huorledis Ieg vill haffue forholdet ved min hedenkaldelse fra denne Elendige och syndige verden her udi Malmöe, naar det den allerhöjste Gud saa behager den ordinerede Beschichelse offuer mig at lade komme, med hülchen Guds welbehag (ieg) aldellis er fornöjet, önschendis aff Gud, at det maa schee min Siäll till En lychsalig stund.

1. Er Ieg begierendis En sort Kappe ned till Iorden, 1 Kior-tell ned till Iorden, 1 Kammissiol och 1 par Boxer, alt aff Sort Bay; noch 1 sort hatt med it söрге Baand till Iorden. It sort slöer om min Hals, it par Strömper och it par sorte Schue.

2. En sort söрге Klädning aff Klæde med alt sit tilbehör till min dreng, som schal fölge mit syndige legome till min Döds Plats.

3. Paa pladtzen, huor Ieg schall offre min goede Gud min Siäll, Er Ieg begierendis it Sort klæde at staa paa och 1 stoell,

med suort offuerdraget, som Ieg kand sidde paa, om Gud icke vill giffue mig den størche, at Ieg kand staa for min Gud och annamis udi hans Rige och æuige fryde Sall.

4. Effter at Ieg haffuer udi mit Kammer och Fængssell lest och siunget med mine Guds tilforordnede Præster och bereed mig till min Död, will Ieg föris udi Kiercken her paa Slottet, huor Ieg will forlige mig med min gode Gud, annamme mine Synders Forladelsse och derpaa Iesu Christi Hellige Legeme och Blod udi Sacramentet, hvortill Gud Fader, Gud Søn och Gud den værdige Hellig Aand giffue mig sin Naade, Lycke och Velsignelse, och dersom nogen aff høye och nedrige stands Personer, saa och St. Knuds brödre, vill giøre mig den sidste ære udi verden at følge mit syndige Legeme till min Döds Plads, saa er Ieg begierendis de will med sorte lange Kapper, om de saa behager, möde udi bemelte Kierche och ledsage mig till den plads, huor Ieg schall opofre min gode Gud och Herre min arme Siæll.

5. Naar Gud behager, at Jeg der kommer, huilchet lade schee min Siæll udi en lykksalig Stund, saa er Ieg begierendis disse effterfølgende Salmer at siungis: 1. O, Herre frels mig och dømme min Sag. 2. Ieg raaber fast, o Herre. Siden vill Ieg bede min Gud, hand vill giffue mig sin Aand och Naade saa och styrcke till at maa tale nogit till min Gud och forsamlingen; siden naar Ieg denne min tale haffuer fuldendit schall disse effterfølgende Salmer siunges: 1. Herre Iesu Christ, sand Mennische och Gud. 2. Udi min Angist och Nöd søger, 3. Wor Gud hand er saa fast een borg; och derpaa schall velsignelssen aff min Guds ords Tienere offuer mig læssis, önschendis, at min gode Gud mig strax derpaa hastig och uden nogen piinachtig död ville annamme och min Siæll udi sin æuige bolige forflötte.

6. Derpaa er Ieg begierendis, at mit döde Legeme maa strax legis paa en liigbaare och med it Liig Fløyell offuen bedeckis och aff de fornembste aff Borgerschabet udi St. Knuds laug bæris udi den hæderlige hustru Tale Sal: Hans Hendrichssøns Huus udi det dertill forordnede Röm och siden mit döde Legeme der at klædis och suöbis och legis udi min Kiiste, huilcket paa hæderligste sætt och maade at schall schee, er mig loffuet af høy welbaarne Fru Fru General Lieutenant Sperlings, Fru General Major Buckvalt, Fru Oberstinne Vulf och Fru Heyren Flychts, och derfor henstiller dett udi deris gode omsorg och Behag, efftersom Ieg effterlader det

som min Iordefærd vell kand betalle; och det förste mit döde Legeme bæris aff min dödspladts, er Ieg begierendis, at St. Knuds klocker maa ringe 3 Timer effter min Död.

7. Det förste mit Legeme er lagt udi min Kiste och det förste mueligt er, dereffter er Ieg begierendis, at mit Liig maa henföris och settis udi Heckeberg Kiercke hoss Sal. Broders Liig, och mit Liig schall bæris udaff min Ligstue udi Malmöe ind udi Liigvognen aff forbemelte St. Knuds Brödre, och huilcke aff Guds Börn, som behager at følge mit Liig udaff Stadssens Portte, de schall Gud igien belönne, och dersom det schulde behage Hans Excellentz, Her General Lieutenant och General vice Gouverneuren at lade nogle Ryttere convoyere mit Liig till Heckeberg Kiercke, at dett kunde sickert komme derhen, saa settis dett udi hans egen goede Disposition, saa vel som alt andet min Ligs Begengelsse vedkommende, och vill hermed befale alle och eenhuer dend Højeste Gud udi vold och Ieg döer, naar det Gud behager,

Min allernaadigste Konge och Herris, saasom Ieg alle mine Dage haffuer verit, Erlig troe och oprigtige Suensch Patriot och undersaatt Malmöe Slott aff mit Fængssell den 25 November 1677.

JÖRGEN KRABBE.

3. Memorial till Hendis Naade Welb:rne Frue Jötte Tott.

1. Her Baronens Liig settis ind hos hans Sal. H:r Broders och siden med det samme föris offuer och bestediges; nedsettis saa i H:r Baronens Sal. Faders Begræffuelssis Steed eller och ved Krogholm effter Venners gottfindende.

2. Jacob Rasmussön paa Söfde offuerdragis godtzet till opsium med det förste, och Eggert kand settis til Foget paa Een aff gaardene, dog under bemelte Iacob Rasmussöns Opsium; alting dog effter hendis Naadis gode Töche och welbehag.

3. Hendis Naade Forpachter godtzet med Tiden och setter sig at boe huor hun kand haffue nogen Fornöjelse och omgiengelsse. Lössöret, som ej til Fornödenhet brugis paa gaarden kand, sendis offuer till Lübeck.

4. Her Wilhelm betenckis.

5. Huad Laurids Graa i Ydsteed paa Regenschab hafuer annammet, findis i Kioldersuendens Regenschab, huad Jacob Jensøn i Ydsteed haffuer lewerit paa de femten fierdinger smør och 21 Dlr. Dansch möntt er och aff Kioldersuendens Regenschab at erseeis.

6. Her Jost Högs Documenter om Fultofte gods findis i Welbaarne Fru Jöttis Schriin, huor udi hindis Clenodier er.

7. H:r Baronens breffue affordris hoss H:r General Lieutenant, saa vell som och den aff H:r Baronen forfattet anordning om hans bestedelse fra H:r Heyerflycht.

8. Den Himling, som hörer till den lille Calesch, kand Hindis Naade lade hente fra Krogholm och offuerdrage med klæde eller Bai, at det brugis till Hindis Reisse wogn.

Malmö Slott den 15 Ianv. A:o 1678.

J. KRABBE.

Welb:r Knud Tott begieris til Welb:ne Fruens Lauvørge, Christen Tomissøn Sehested tager Hindis Naade til sig och, om mueligt er, at holde ham paa Academien och forsiune ham med en Præceptor. Welb:r Hegerflycht och Raadmand Tomis Jyde igiennem seer Regningen, som opsettis och indleffueris om Bekostningen til Begrafuelsen.

4. Adschillige klagwårdige Momenta,

som Ieg formeener effter alle Christelige Potentaters lofflige Lager, Stadger och Recesser punctwiis forklaris kunde, at med mig och ved min Process her udi Malmö intet lagligen procederiet er; hafde formodet at schulle hafue været observerit effter min ringe Jugement.

1. Ehr Iagh aff Regiments quartermesteren Baschen saasom ret Autore et Actore intet citeret, som ligevel strider imod alle Låger, saa och Raadstuebalcken Capit. 7: 4, 21; megit mindre er lag af nogen Rett citerit; *Item Processus in hoc iudicio talis est, ut Reus Criminis primo legitime citetur per Nuncium, Literas aut Edictum.*

2. Haffuer man med mig aff Executionen begynt, helst imeden hans Excellitz H:r General Lieutenant och General vice Gouverneuren ved General Auditeuren och Stads Majoren her udi Malmö strax judicerede mig Arresten udi mit Logement och det uden nogen

foregaaende Examen och laglig Probation samt på Baschens blota, falsche och osandferdige Supplication och imod mig gifne Beschylninger, som hand dog siden fragich udi sine Indlage, som jembwel strider ochsaa imod Lagen och efterfølgende regler.

Judicium non fer, si non sunt Ambo locuti.

Item: Nil statuat Iudex, etiamsi litiget Actor,

Sit nisi delati cognita causa Rei.

Huorom en høy Konglig och Rigens Minister udi det høylofflige Konge Ricke Swerrige udi dets Bog 1 Capit. observat. 2 in Civilibus med meere deducerar, som effter mit ringe jugement udi en saadan Criminel Sag billigen burde attenderas, helst imedan der ageredis om Liff och Goeds.

3. Er Iag, förend mine Folch, for Floch och følge med Snaphanerne culperade, blifue examinerade, udi Arrest tagen, och alligevell Ieg langt for uth baade hans Excell:ce Sal. Hr Felt Marschalch Fersen, saa och H:r General Lieutenant och General vice Gouverneur Sperling derom tilschrefuit hadde, bekom Ieg dog derom iche ringeste *order* om mine Folchis fasttagende, huilche sig omsider, naar om min Arrest spargeredis par fugam retirerade.

4. Iagh baade mundlig, saa och ved min Fætter H:r Christian Bilde begierte, at Ieg maatte blifue uarresteret indtil Ieg fich mine Folch, som vare anklagede, fasttagne och ind udi Festningen indförde, thi Ieg var vis paa, at naar de hörde, att deris Herre var Arresterit, saa römbde de och slog sig under, och da vare de endnu alle tilstede. Ieg tilböd mig ochsaa derimod at ville gifue min revers, saa streng som dend kunde begieris och mig forreschrfuis at möde igien til en viss tid herudi Malmöe tillige med mine Folch.

5. Dend Tid Ieg dette intet kunde formaa, begierte Ieg aff H:r General Lieutenanten at der strax motte slaas effter mit Folch, förend de undrog sig, huorpaa Ieg bekom det Swar, at Ieg sielff schulle schrifue effter dennem, huilchet Ieg och strax effterkom och schichede H:r General Lieutenanten breffuet med Begiering, om de iche med det gode ville komme, at der da motte slaas effter dennem, men ingen fornam Ieg der slog effter dennem, thi Fougden kom aff en god willie effter min Schrifuelsse 6 Dage effter at Ieg var kommen udi Arrest.

6. Begierte Ieg strax effterat Ieg var kommen udi Arrest baade ved Supplicationer saa och udi mine Indlegger, at Ieg och maatte faa arrest paa Baschen, indtil Sagens uddrag for de haarde

beschyldninger, som Baschen mig tilvittet hadde udi sin supplication, som hand aldrig kunde bevise, och siden er fragaan udi sine Indlegger, men altid mundtlig, dog aldrig schriftlig bekommit det Suar, at hand intet kunde arresteris, men schulle forblifue her udi Staden til Sagens uddrag och dersom hand icke kunde bevise huad om mig hadde angifuit, saa schulle hand tilböriligen straffis, men omsider er hand mit udi Actionen forlöfuit at bortreise foruden nogen mit wetenschab, i huorvel Lagen och Juris Consulti statuerar och den Ration alligerar, at Dommen intet mindre Kielranden in criminalibus bör tilholla at feste Fod med Suaranden til Sackssens fuldkomlige uthslag.

7. Der Ieg nu förste gang bleff ved en underofficerer fra Retten tilsagt, at Ieg strax for Retten schulle comparere, saa Ieg da först den for ordinerede Rett och mine tilsatte Dommere och före bleff mig intet tilkiende gifuit, huem Retten schulle beklede eller om Iegh nogit hafde imod nogen af Personerne at Protestere eller nogen at vrække eller aff huem eller paa huad sætt de vare Autoriserede. Iudicium criminis læsæ Majestatis est penes supremam Majestatem vel ejus nomine supremam curiam, och er det saaledis udi dette höylofflig koning Ricke forordnet och hertil practiceret at jempte de til Kongel. Retten forordnede Personer, nogen af Rigens Raad pleyer deputerede blifue, som Ieg, saasom min allernaadigste Kongis vasal underdanigst hadde formodit och icke saa plötzeligen af militiæ Fiscalen for denne oformodelige Session at schulle dragis.

8. Udi dend Stæd dett ofuerschreffne mig billigen burde hafue været demonstreret, er Baschis, som min anklageris, Sag militiæ Fiscalen till at agere antwordet, som dend strax, der Ieg kom for Retten, hafuer begynt schriftlig imod mig at agere och Baschen som min Anklagere derfra entlediget.

9. Militiæ Fiscalen begynder at agere imod mig uden nogen tilforn gifuen citation til mig udi denne hans begynte Process.

10. Baschen, som var rette Actor udi min Sag och en Feldschærer, som Baschen Pretenderede udi sin Supplication Refusion af mig for deris Fengssel och schadislidelsse, dennem bruger Fiscalen til vitnen, alligevel Ieg for forbemelte schæl imod deris Vitner haardeligen Protesterede, huilchet siunes stride imod ald Lag och Rett, heldst imeden ingen baade maa och kand vere Actor och præstere vidsord udi sin Egen Sagh.

11. Bemelte Vitner, saalenge de aflagde deris forrelagde Eed, saa bleff mig tillat at vere ofuerwerendis, men bleff derpaa strax effter fra Retten udwist och intet motte faa at höre huad de vandt ey heller maatte faa det siden at vide effter offte baade Schrifftlig och mundlig anmodninger.

12. Alt huad Baschen forregaff, det bleff approberit och applauderit aff Militiæ Fiscalen saasom Baschen var en Kongens tro Tjener, men huad Ieg ville forregifue bleff ingen tro gifuen emoth Baschens tilwitende.

13. Der Basch bekom nogle Vitner indfra Landit, da vare de altid udi Baschis omgiengelse, men blefue forbudne til mig at komme, och der bemelte Vitner komme for Retten, maatte Ieg allene höre paa deris Æds affleggelse, mens intet faa at veta huad de vandt; huilchet Ieg seden schrifftlig af Retten begierte, men mig intet bleff tilstædt, som er imod dend lofflige brug och maneer udi alle Rettergangs Processor och lænder mig til störste Præjuditz.

14. Omsider satte Ieg nogle Interrogatoria op, som bemelte vitner schulle besware, och begierte, at Retten dennem det ville paalegge, men bekom ingen resolution, ej heller huad vitnerne derpaa hafde swarit; tilmed kunde jeg intet opsette nogen fuldkomne Interrogatoria for vitnerne, saasom Ieg viste intet, huorudi de schulle vitne och huad de vitnede, huilchet Beneficium Lougen mig Lickwell schæligen tilstæder, men mig twertimod weyreedes.

15. Der kom ochsaa udi verende Action tuende Compagnie quartermestere fra Kiöbenhaffn, som Militiæ Fiscalen hafde beraabt sig paa udi Processen; disse tvende bleff intet forbuden at komme til Baschen, men komme strax til hanem och dermed bleffue strax informerede af hanem udi ald Sagen och omsider bleffue som vitner tillige med Baschen och Feldschæren Endeligen affhörde, huortill Ieg bleff aff Kongl. Retten befalet, at Ieg schulle hafue min Fuldmegtig derhos, som och scheede, saalenge de aflagde deris Eed, men siden bleff min Fuldmegtig udwist. Bemelte vitner hafde deris vitne schrifftlig forfattet hos sig, men huad deris vitne var, sich Iagh aldrig at vide, alligevel Ieg schrifftlig lod det begiere. For disse forbemelte tuende Compagnie Quartermestere hafuer och Baschen begiert aff mig, saasom for sine Camerader, Refusion for deris Schade, Stand och Fengssel. Om Ieg nu herudi har nyttet Lougen til gode lembnis huer Christen Siel til at omdømme, helst efftersom de vare deelagtige udi Baschens angifuende och consequenter an-

klagere, saavida refusionen de begierer betreffer; alt dette oogtet me Absente bleffue de at vitne admitterede.

16. Militiæ Fiscalen hafuer intet udi sin første libel, der hand antog Baschis Sag, indlagt alle de Beschylldinger, som hand hafuer haft imod mig, som er imod Swerriges Rettergangs Förordning, men indkom dermed udi sin sidste libel, alligewell Iuris Consulti och alle Lager tilholder Kiarenden, at hand Comparente Reo, per libellum vel scripturam Actionis summam continentem insinuerer litem suam Iudici competenti et in foro competente.

17. Er Ieg bleffuen, uden at gifue mig den respit til at Erklære mig paa Militiæ Fiscalens falsche suspicioner och explicationer, strax fört paa Malmöe Slott udi mit Fengssel, saa at ald Processen er begynt af Executionen, alligevel Ieg enstendeligen och med Hiertens væmodighed begierte, at Ieg icke paa Slottit saasom en Missdedere motte opföris, men gifuis saalenge Tid och respit, indtil Ieg sich at explicere mig och demonstrere min oschuldighed imod H:r Militiæ Fiscalens vrangte explicationer och beschylldninger, men det kom intet udi nogen consideration, at Saken först fuldkommelig moste proberas vel per literas conjuracionis, per idoneos testes, per propriam confessionem etc. Item quod a Iudice causa sedulo cognoscenda est sine affectibus unico veritatis ac justitiæ respectu item personæ qualitas accurate consideranda ejusque voluntas et facultas et anteacta vita, evidentibus signis et circumstantiis facti. Item quod hoc crimen a iudicibus non in occasionem sævitie ob Principalis Majestatis venerationem habendum sit, sed ex veritate nam et personam spectandam esse aut potuerit facere et non ante quid fecerit et an cogitaverit etc. som lagen os alle alligerer.

18. Der Ieg bekom Fiscalens eniste och sidste Indleg, huorudi hand Rett gifuer mig Sag for alle hans beschylldninger och explicationer bleff Iag aff Retten 3 eller 4 gange aff welbaarne H:r Commendanten och Obersten her paa Malmöen Slottet och andre paamint, at Ieg strax schulle indkomme med mit Swar imod H:r Militiæ Fiscalens Indleg, huorfor Ieg med mit Swar strax maatte haste.

19. Omsider udi störste hast indkom Ieg med mit Swar paa Militiæ Fiscalens Indleg; dog som Tiden var kort, kunde Ieg intet faa Tid til at deducere min Meening, Schæl och elucidation saa fuldkommen, som det sig burde, men saa tengte Ieg, det dog kunde schee imod Fiscalens andra Indleg, som Ieg formeente saa vist at

schulle bekomme, efftersom Ieg aldrig anderledis kunde tenche, end Ieg jo udi saadan stor Criminel Sag, som mig her bleff paabördet, schulle jo forlöffuis at sware meere end eengang, men som Ieg dagligen forventede Militiæ Fiscalens Indleg, fornam Ieg derimod, at Retten arbeidede paa min Dombs Slutning, huorfor Ieg strax resolverede .

20. Att schriffue Kongelig Retten till och begierte paa det allerydmygligste, at mig motte tilladis Personligen at möde for Commissionen mundlig at deducere, förend nogen Domb bleff sluttet och affsagt, min Sag och oschuldighed och videre derudi at giöre min Elucidation paa alle mine Beschuldinger, som Retten befant at kunde gravere mig, mens bekom ingen Swar, alligevell en Lougfarne och fornemme Iuris Consultus Sveciæ statuerer och siger, citatis Actore reo iudicis præterea officium est primo quæstionem et qualitatem facti graviter discutere partes sufficienter audire, litigantes sedulo interrogare, nihil illis suggerere, libr. 1 21.

D. tillatindis Sweriges Lag huer och en at triplicere, huilchet lichvell mig imod ald formodende et juris formam saaledis denerades udi samme mit forbemelte indleg, deducerede Ieg nogenledis mine undschuldinger udi min Sag och det samme beloffuende for Gud och min Confesionario ved det hellige Sacramentis annamelse udi samme vecke at bekreffte, som Iag och effterkom, huilchet sedan schrifftlig

21. Bleff aff mig forfattet och Kongl. Retten insinuerit, saavit som de Poster kunde angaa, som min Confessionarius mig foreholt och foregaff at vere befalde mig dennem at foreholde, och derhos begierte Ieg aff Retten, at samme min Bekiendelse maatte til Hans Kongl. May:tt fremsendis och udi midlertid ingen Dom affsäyas eller publiceris, men min Schriff och bekiendelse bleff vel aff Retten accepterit, men min Begiering intet effterkommit.

22. Derforuden citerer Militiæ Fiscalen intet udi samme libeller effter huad Lag och Capitel udi Lagen Ieg schulle straffis effter, men hiemschytter det Kongl. Retten och dermed hafuer Ieg intet kundet deducere udi mine libeller min oschuldighed, at Ieg icke meriterede den straff effter den Lag och Capitel.

23. Militiæ Fiscalen beraaber sig udi sine libeller paa en heel haab ædelige vitner, som Ieg aldrig hafuer maat faat at höre eller vist huad Personer det hafuer verit, thi hand naaffingifuer ingen.

24. Mig er aldrig ofuerbevist udi min Process de Poster mig tilleggis med laggilde Approbationer saasom med lagild och viterlig vitner eller med klare odisputeerlige Schriffter.

25. Udi alle Criminel Sager bör altid observeris huer Post, som maa anklagis for, udi sær, och siden paa huer Post fellis en sær Dom, och iche alle Poster och Beschylninger at föris udi Haab sammen och fellis en Domb ofuer dennem tilsammen, men som huer Post och beschyldning er gyltig, saa bör der fellis Dom paa, huilcket udi denne Process er intet bleffuit observert

26. Mine Folch ere sögt at vitne imod mig och udi Processen och Libellerne alligerede, dog iche ved nafn, huilche Personer ere coupable och udi denne Sag anklagede, huilchet Lagen expresse forbyder, saa sigendis: Servus actionem famosam domino suo intendere non debet; mekit mindre burde deris vitne me Absente vere accepterit.

27. Mine andre Folch siden Processen med mig er sluttit, er hidförte fra Krogholm och paa Hoffuitvagten satte och siden aff Kongl. Retten forhörde och examinerede och iche mig forloffuede, effter mundlig och schriffelig begiering, at confrouteris med dennem eller maat faat af Protocollen at vide, huad de berettet eller vundit haffuer, och paa den Maneer kunde de vitne Ære och Redlighed fra mig, som siunes alt for cruel imod en vasal och Kongl. May:ts allerunderdanigste undersaatere at vere agerit med videre, som udi foregaaende Post allegeras.

28. Udi denne Process och Action hafuer Ieg aldrig kunnit eller maat beholt nogit original Document enten aff Militiæ Fiscalen eller Baschen underschreffuit, men det förste Ieg hafuer lest dem och besuarit dennem, saa hafuer Ieg maat leffuerit dennem fra mig igien huilchet ved alle lofflige Retter er jo Praticabelt, at Kærende swarenden origina borde indhendiges dets Instanqiam, som udi den 16 Punct nærmere deduceras huilchet aff min side schyl-dist schulle hafue verit effterkommit om mig Tilfeller och Tids Rum dertil hafde verit gifuit.

30. Udi verende Action er Ieg indkommen for Kongl. Retten med mange Supplicationer och anmodninger, men aldrig derpaa bekommit det ringeste enten mndligen eller schriffelig Suar.

31. Ieg hafuer iche udi mit verende Fengssel maat bekommit mit nödtörfftig underhold fra mine gods, mens maat leffuit aff an-

dris Naade och Barmhertighed, tilmed mine Folche som ere indsatte udi Hechtelsse har Ieg och detsudhen udaff mine Middel, som Ieg har deels søgt Credit for och deels Contant gifuit mottet underholla, elliest har de reedhan varit forhungrede och döde sasom de ingen Middel sielff hadde sig at underholle och föde sig aff, huoraff de subsistera kunna.

III. En kärlekshandel i det 17:de århundradet.

(Ur Johan Monrads autobiografi, handskrift i det danska kungliga biblioteket, utgifven af d:r J. G. Burman Becker).

Fru Mette Rosenkrands Wind Bille Krabbe var Skånes myndigaste och rikaste adelsfru under öfvergångstiden. Hon var en dotter af den rike Holger Rosenkrands till Glimminge och hade varit gift med Niels Wind till Grundet och Erik Bille till Lögismosse, innan hon 1660 ¹⁴/₉ ingick sitt tredje gifte med riksrådet Nils Krabbe till Skillinge, Össjö, Ryssjöholm och Wideröra. I alla dessa giften hade hon barn, så att Kirsten Wind, herr Tage Krabbes till Gundersleholm husfru, herr Anders Bille till Lögismosse och Mette Sophie Krabbe, hennes yngsta och enda barn i sista giftet, voro syskon, fast de alla buro olika namn. Roeskildfredens förändringar hade äfven gjort, att fru Mettes yngsta barn kommit att tillhöra Sverige, medan de tvenne äldre förblifvit danskar.

Fru Mette gjorde vid sin siste mans, riksrådet Nils Krabbes död, som inträffade 1663 ⁴/₄ arfskifte med hans döttrar i ett föregående gifte och flyttade med sin egen späda dotter till Heckeberga, hvilket tillfallit henne efter hennes styfmor och svägerska fru Karen Krabbe Rosenkrands. Hon gjorde från Heckeberga det ena stora egendomsköpet efter det andra, så att, då dottren fröken Mette Sophie Krabbe blef vuxen, hon otvifvelaktigt kunde räknas som Skånes rikaste arftagerska: modren var nämligen då i besittning af Heckeberga, Björnstorp, Toppeladugård, Assartorp, Brodda, Rydsgård, Svenstorp och Pugerup (Boelehn), snarare en furstlig än en adlig förmögenhet.

Att fröken Mette Sophie, hvars personliga egenskaper ej voro hennes yttre fördelar underlägsna, snart skulle emottaga anbud på sin han och sin förmögenhet var naturligt: hon blef också redan som barn förlofvad med den yngste af de rike och högättade bröderna Tott, herr Tage Tott till Eriksholm, som en tid varit anställd såsom kammarherre i svenska hofvet. — Det skånska kriget

utbröt emellertid i detsamma och medan herr Tage jemte sina bröder gick öfver på Danmarks sida, förblef fröken Mette Sophie och hennes moder på den svenska: de fördes, liksom nästan all öfrig skånsk adel, som ej gått öfver till Danmark, upp till det norra Sverige, kanske lika mycket för att hållas som för att — som det hette — sättas i förvar. Fru Mette och hennes dotter tillbragte då någon tid i Stockholm och hade der tillträde till hofvets kretsar. De återkommo till Skåne först efter fredsslutet i Lund 1679, och då de vid sin återkomst funno Heckeberga och sina öfriga gårdar förstörda, slogo de sig ned på Lundagård, som då stod ledigt efter den nyss aflidne biskop Peder Winstrup och af hans arfvingar åt dem blef upplåtet.

Fröken Mette Sophies förbindelse med herr Tage Tott, som förblef i Danmark, hade emellertid under tiden blifvit bruten. Det hade väl omtalats, att hon sedan blifvit förlofvad med en svensk grefve, och detta rykte har jemte åtskilligt annat tal om hennes person bibehållit sig ända in i texten af Skånska Herregårdar, men det vissa är, att hon 1681 befann sig på Lundagård med sin moder och var till äktenskap ledig.

Då infann sig plötsligen en höstdag i slutet af november en ungdomsvän till hennes halfbroder Anders Bille. Det var herr Johan Monrad, som nyligen återvändt från en mångårig utländsk resa, hvilken han företagit till en del i Anders Billes sällskap och på hans bekostnad; ty herr Johan Monrad, fast som han sjelf säger född af "fornemme" föräldrar (biskop Erik Monrad i Ribe och Margrethe Bang) var dock en ofrälse man utan förmögenhet och enligt tidens uppfattning långt ifrån en jemlike till Biller och Krabber. Han var vid denna tid omkring 43 år gammal, af en "deilig Skabning" och en "deilig Sjæl" ¹⁾, med fulländad bildning och uppfostran efter tidens fordringar, hemtade inom samhällets förnämsta kretsar. Af hvad inflytelse hans ankomst till det ansliga Lundagård skulle blifva på den rika arftagerskans öden, visar efterföljande utdrag af hans autobiografi, hvilket här meddelas för dess kulturhistoriska intresses skull och såsom bihang till texten vid Heckeberga i Skånska Herregårdar.

¹⁾ Sjelf tecknar han sig på tidens naiva språk sålunda: Gud gav mig saa fuldkommen deiligt et Legeme, med saa fuldkommen Sands at Alle, det jeg siger Gud til Ære og Lov, fra mit Barnsbeen ansaae mig som af en saa deilig Skabning og saa fuldkommen deilig Sjæl, at jeg kunde sige, saavidt man i dette syndige Liv kan sige: fra det første jeg begyndte at skjønne paa noget i dette Liv, befandt jeg Gud havde indlagt i min Sjæl en sær Kjærlighed til Gud, til Dyd, til alt det som dydigt og smukt var, og saa fornejet et Sind, at jeg var aldrig mere fornejet end naar jeg var med mig selv allene, saa at naar jeg siden har seet andre Folks Væsen, Natur og Humeur efter, maatte jeg bekjende, at Gud har havt en sær Naade for mig fremfor de fleste Andre, at jeg fandt i min Sjæl og Væsen de ufeilbare visse Tegn paa et prædestineret og udvalgt Guds Barn.

Anders Bille var reist over til Skaane og imidlertid kom hans Moder og Søster ned fra Stockholm, og da der var et fordeelagtigt Giftermaal i Forslag for ham, hvilket ogsaa blev omtalt for mig i Kjøbenhavn, skrev jeg ham alle Omstændigheder til, og han sendte mig da uophørlig Bud og Breve for al vort Venskabs Skyld, og begjærede, at jeg endelig vilde gjøre en Dags Reise til Skaane for at conferere med ham og hans Moder herom. Ihvorvel jeg da trykkede mig noget for at reise derover, eftersom jeg selv havde noget at forrette i Kjøbenhavn, saa seirede dog det Venskab, som Anders Bille og jeg havde indgaaet, og især den Begjærighed jeg havde til at see hans Søster Jomfru Mette Sophie Krabbe, da der gik saa vide Sagn om hendes Person og Meriter, og al Kjøbenhavn talte om hende som den extraordinairreste Jomfru man vidste om at sige. Jeg, som da nys var kommen ind ad Landet og fra adskjellige fremmede Hoffer, og sidst fra det franske, og der seet nok af de Fruentimmer, som pretendere fuldkommen at have Fortrinet for alle i Verden i *esprit* og *savoir vivre*, bekjender, at det fornemste Fruentimmer i Kjøbenhavn kom mig meget selsom for, saa jeg havde ingen Pretentioner der, men lod enhver være god for sig, fandt og ingen, der skulde kunne give mig nogen Fristelse til at tænke paa at forandre den *desssein* jeg da havde til aldrig at gifte mig.

Den 20de November 1681 reiste jeg fra Kjøbenhavn; den 21de, en Søndag, var jeg i Helsingborg Kirke og hørte svensk Prædiken, logerede hos Brødis; den 22de havde jeg ligget om Natten i Saxstrups Kro, der da efter Krigen mere lignede en Røverkule, og jeg laae paa Bænken om Natten og lod min Dreng sidde oppe og vaage; jeg kom til Lund, drog ind til Per Persøns, den lystige Mand, som siden altid tog saa meget mit Parti, og skikkede Bud op paa Lundegaarden, som havde været de forrige Bispers Residents og hvor Fru Mette Rosenkrantz nu boede, ved min Tjener at lade gjøre min Compliment. Anders Bille var samme Tid udreist paa Jagt, men der gik strax Bud over Hals og Hoved efter ham. Han førte mig op paa sin Stue og hans Moder laae tilsengs. Da vi gik ned i Salen, bad jeg ham først att gaae ind til hans Moder og see om det var hende beleiligt. Han gik og bad sin Søster Mette Sophie Krabbe at tage imod mig. Jeg havde taget Plads i et Vindue mod Haven og stod og saae derud; Anders Bille kom ud og hans Søster stod i Døren og tog imod mig med saadan oblige-

ante og artige Manerer, at jeg blef ganske bestyrtset og confus og maatte bekjende ved mig selv, at alt det jeg havde seet i Verden, havde jeg endnu ikke seet hendes Lige og det var da kun den første *åbord*. Jeg kom ind i Stuen, Fru Mette Rosenkrantz reiste sig op i Sengen og tog mig i Favn, kom siden til Bords og jeg maatte alt meer og meer forundre mig over den extraordinære *esprit* og *civilité*, der fulgte Jomfru Mette i al hendes Discours og al hendes *comportement*. Hundrede urolige Tanker fulgte mig tilsengs; om anden Dagen kom Per Persøn, Alexander og Voldborg op paa Gaarden, men Mette Sophie Krabbe var al min Forundring. Om Aftenen jeg kom ind i hendes lille smukke Kammer med hendes Broder og Jomfru Helle Lycke, havde jeg alt mit Mod fornøden, da jeg dog nys var kommen ind ad Landet og Forgyldningen var endda ikke slidt af St. Gertrud, at jeg kunde dog nogenledes fournere til den agreable Conversation; agreable maa jeg vel sige, thi jeg bemærkede i al Jomfru Mettes Discours den Gudsfrygt, den Dyd, den *innocence*, den *esprit* og Høflighed, at jeg i Sandhed maatte høre det an med Forundring. Hendes Person og Skabning syntes mig den alleravantageuseste af Alle jeg havde seet. Hendes Maade at klæde sig paa saa riig og saa vel choiseret, at jeg havde vel ikke tænkt at finde saadant noget i disse Lande. Axel Gyldenstjerne ¹⁾ kom der ogsaa som Beiler og diverterede Compagniet. Jeg fulgte Jomfruen i Lunde Kirke, og en Aften gav jeg hende en liden Guld-Balsambøsse. Hendes Moder sagde, at hun nok maatte tage den, ellers havde hun ikke gjort det, og jeg passerede otte Dage, som jeg kan sige med Sandhed, var den agreableste og fornøjeligste Tid af al min Livstid. Endelig skulde jeg reise bort; Anders Bille fulgtes med, og jeg tog Afsked om Morgenen, da Jomfruen var i sit Kniplings Natsæt og den røde Fløjels Nathue, thi hun havde ikke faaet Stunder at klæde sig anderledes paa, og dette Sæt gav hende en usigelig Yndelighed. Inde hos hendes Moder tog hun Afsked med os, og jeg vidste ikke selv hvorledes

¹⁾ Axel Gyldenstjerne till Svanholm och Karsholm. Han var den siste danske Gyldenstjerne i Skåne, sedan hans broder Prebend 1677 omkommit vid Christianstad, och slöt ogift vid sin död på Svaneholm 1705 ²⁹/₁₂, den med fadren Erik Hardenberg Gyldenstjerne på svenska riddarhuset introducerade ätten Gyllenstierna af Svaneholm N:o 29.

det var fat med mig. Den *Admiration* og *estime* for den lille Jomfru og den *passion* og *Længsel*, som havde indtaget mig, kan jeg ikke betegne. Anders Jensen, da Foged paa Svenstrup, fulgte os over Sundet, og som jeg i Helsingør drak paa Jomfru Mette Sophie Krabbes Sundhed, maatte jeg gaae i en Krog for at dølge det, jeg kunde ikke holde mig for Graad, jeg tænkte paa den dydige Sjæl og de mange og uværdige Mennesker hun vilde blive anfægtet af.

Da jeg kom hjem i mit Logement til M. Anders, havde jeg ingen Rolighed i mit Sind; den skaanske Reise vilde ikke tillade det. Jeg skrev over til Jomfruen et Complimentbrev og fik et meget høfligt Brev igjen, eftersom hun viiste sin Moder først altid sine Breve. Jeg havde lovet baade Fruen og Jomfruen, at jeg snart vilde komme over til Lund at besøge dem og dette var alt det jeg consolerede mine urolige Tanker med, thi Jomfruen var nys kommen ned fra det galante og levende svenske Hof, hvor hun var blandt dem som en liden Prindsesse og, som Friherrinde Vittinghof, der sommetider var deroppe med sin Mand hos den unge Drottning, siden har forsikkert mig, var Jomfru Mette Sophie Krabbe deroppe æret og considereret over alle Andre for sin Modestie, *retenue*, Dyd og Forstand, foruden at hun i alle Assembleer paaerede med de Allerfornemste af alle deres Frøkener; saa det var intet Under, at hun længtes i Lund, dette øde og eenlige Sted. Fru Mette Rosenkrantz havde altid haft saadan en sær Distinction og Godhed for mig, som jeg kunde rørt hende nær paa; havde altid foræret mig store Summer Penge, da jeg dog aldrig havde haft Leilighed at gjøre hendes Huus den ringeste Tjeneste, og før jeg kom ud af Landet, reiste jeg mestendeels hvert Aar over at besøge hende i Skaane hele Maaneder, saa jeg mangen Gang gik og speculerede paa hvad jeg dog skulde finde paa at gjøre mod denne Frue for al det Gode, som hun havde gjort mod mig uforøkyldt.

Jeg reiste nu atter fra Kjøbenhavn over till Lund og Lunde-gaard og ankom der den 16de Januar 1682 om Aftenen sildig i et stærkt Sneefog og Stormveir, passerede der meget fornøjelige fem Uger i saa dydig og angennem Omgjengelse med Jomfru Mette Sophie, saasom hun var det franske Sprog meget mægtig, havde læst de skønneste Bøger, meget omgaaedes de fornemste og spirituelleste Folk ved det svenske Hof, og var selv et Gemyt fuld af *esprit* og Innocents. I hendes lille Kammer, som var indenfor den Stue, hvori hendes Moder laae, og som Jomfru Helle Lycke var altid

tilstede, passerede jeg hele Eftermiddagen som om det kunde været en Time, og naar jeg var i det lille Kammer, var det som om jeg kunde havde udelukt al Verdens Uro og havde funden Epictets Lysthuus, hvor al Uro og Malice stormede og brusede udenfor og turde ikke komme nærmere. Jeg erindrer mig især naar vi legede *à propos* med Axel Gyldenstjerne, naar vi vare til Gjæst hos den svenske Secretair Kroker ¹⁾, til Bispens ²⁾, Major Hertz, Herr Oles Besøg, vor Kirkegang og Herr Søren's gode Prædikener, vore Promenader, naar det var nogenledes godt Veir, til Kjelby Mølle udenfor Lund, hvor Slaget havde staaet, til Svenstrup, hvor Anders Jensøn bød os til Gjerdingebro ³⁾, naar Hans Romell ⁴⁾ var der, naar vi legede Fjerbold, holdt Bøn om Aftenen, den lille Haand i Døren, *bon soir Monsieur!* Hosebaandet og Tørklædet; og da den Lille var saa syg paa Løibænken, den lille skaanske Pog, og hun havde slaet sit deilige Haar ned; og dengang jeg tog Afsked ved Frokosten i saadan Confusion og *trouble* at jeg ikke vidste hvad jeg gjorde. — Jeg reiste tilbage til Kjøbenhavn den 20de Februar med Hjertens Længsel.

Den tredie Reise kom jeg til Lundegaard den 16de April 1682, Skjærtorsdagaften, efterat Anders Bille, hans Søster og Helle Lycke i et Brev havde skrevet at jeg endelig skulde komme over til dem. Jeg passerede den deilige Tid i den skønne Have, i det smukke Lysthuus, den deilige Gang under de grønne Træer ligefor Jomfruens Kammervinduer, Fuglesangen, især Bogfinken, Lugten af Engeltorn og de hvide Syringer; saa mangan fornøjelig Time i Bibliotheket og Salen; dengang da Anders Bille trakterede os paa Hekkeberg paa Taarnet, Niels Jensøn en anden Gang over Porten; Fodskammelen; da vi vare i Gødeløv og Gennerups Kirke sammen, til Niels Jensøns Barselgilde paa Brødegaard; endelig den sørgelige Afsked paa Svenstrup, da Jomfruen gik ad Haven og Axel Gyldenstjerne og Anders Bille fulgte mig ud paa Veien! Min eneste Trøst i min Fraværelse var Posten, naar jeg kunde skrive og faae Breve igjen, som alle passerede under Helle Lyckes Convolut.

Jag reiste bort de 12te Maj og kom den 22de Mai over igjen,

¹⁾ Sannolikt dåvarande sekreteraren vid Skånes landsting Kråka.

²⁾ Biskop Knut Hahn.

³⁾ Gedingebro.

⁴⁾ Hans Ramel på Widarp.

som var den fjerde Reise. Den fornøielige Dags Ihukommelse, da jeg havde lukket mig ene inde i Saxstrup Kirke og fik Mad paa Kirkegaarden. Jeg kan vel sige: den Lundegaards Tid og Foraar var den deiligste og fornøieligste Tid af al min Livstid. Den deilige Nellikekrands, mit smukke Kammer, hver Dag prydet med nye Blomster, den deilige Have og den allerkjæreste Omgjængelse! Det var paa denne Reise, at jeg, ihvorvel her var alle de Obstacler derudi være kunde, bad den gode Gud om det var ikke muligt han vilde være mig saa naadig og give mig denne lille Jomfru Mette Sophie Krabbe, eftersom han især for mig i Alt havde gjort saa store Ting; for mig som syntes han havde selv lagt den Kjærlighed i mit Hjerte, at jeg uden at reflectere paa hendes Extraction, Stand, Middel, elskede intet andet end hendes Person alene. Endelig efter alle mine Ansøgninger og Remonstrationer blev hun vel noget bevæget til at have Venskab for mig, efter denne *tendresse* og Redelighed hun fandt hos mig; men som i alle sine Bønner og i hvø der ansøgte hende, havde hun alene givet Gud sin Villie ihænde og vilde selv ingen Villie have uden til det, som han havde valgt for hende; ja Gud vente hendes Hjerte derhen, at vi bleve forlovede den 9de Juni 1682 i det grønne Lysthuus i den deilige Lundegaards Have, en Fredag Eftermiddag Klokken mellem 3 og 4 overværende Gud selv og hans hellige Engle og ellers ingen Mennesker uden Jomfru Helle Lycke. Til Trolovelsen sang allé smaa Fugle i Haven og Bogfinken var deres Kapelmester.

Efterat jeg den 14de Juni havde taget en bekymret Afsked for at reise til Kjøbenhavn, kom jeg den 19de Juli igjen over til Lund; der ankom Anders Bille med sin unge Brud ¹⁾ og Margrethe Ulfeld ²⁾ og blev modtagen af min Lille i hendes Kniplings Natsæt. Cojet ³⁾ som en Beiler da vi var tilbords sammen om Aftenen der i Salen; Maren Boltis kom over for Baron Rosenkrantz; endelig *Pretendans* af Svenske og Danske i Mængden; men Gud vilde nu raade denne-

¹⁾ Beate Bielke en dotter af amiralen H. Bielke och E. Ulfeld.

²⁾ Margrethe Krabbe, dotter af Ivar Krabbe, enka efter Biörn Ulfeld till Råbelöv.

³⁾ Wilhelm Julius Cojet till Ljungby, sedermera hofkanslern baron Cojet. Han gifte sig året derefter med Elisabeth Gyldenstjerne, syster till Axel Gyldenstjerne.

gang, eftersom vi begge havde bedet ham derom, og tog jeg saa bort til Kjøbenhavn med et Hjertens Veemodighed og Længsel; begyndte saa i Kjøbenhavn at slaae mig til andre Tanker end før, og efterat jeg tilforn havde ladet mig føre ind i Adelstanden og naturalisere, blev mig foreslagen Spanien og Polen til at være Envoyé, blev Cancelliraad, aabenbarede Geheimeraad Vibe min Dessein om mit Giftermaal og han taledes med Kongen derom, som bifaldt det og lovede sin Protection. Grev Reventlow og Obersecretair Luxdorph gjorde mig og al Assistance.

Den 1:ste October føjede den gode Gud det saa, at Fru Ane Rosenkrantz, Anders Bille og Beate Bielke skulde reise til Lund, som de meente for at besøge Fru Mette, men i Grunden for at hente mig min lille Brud, og fulgtes hun med hendes Moders gode Samtykke med sin Broder og Moster herover til Danmark. Jomfru Helle Lycke førte uformærkt en Hob svenske Penge med sig, ligesom hun uformærkt var ovre hos mig i Kjøbenhavn paa min lille Mette Sophies Vegne; ligesom jeg og med Jens Basse fik den store Kuffert over med min Lilles Tøi i, uden at enten de paa den svenske eller danske Toldbod enten lod den aabne eller spurgte hvad deri var. Vi samledes paa Løgismose; jeg gav Anders Bille alting tilkjende, som med sin Beate approberede Alt og ønskede os megen Lykke med de dyreste Eder og Protestationer af Venskab; men blev forventt ved Fru Lisbeth Billes Ankomst, og reiste Alle hemmelig om Natten fra os til Brobygaard, hvor Jørgen Skeel var med Flere; og som de saa forlode dette lille Guds Barn og vilde ikke komme igjen, vilde Gud nu bruge det Middel og vilde, at jeg drog strax bort og min lille Mette Sophie fulgte siden efter og ankom til Nakkebølle den 9de November 1682, og samme Dag om Eftermiddagen, efter tre slet, i Aastrup Kirke gik til Guds Bord og derpaa staaende Fod for Alteret bleve viede, som man tilforn ringede med Klokkerne og samlede Folkene; og dette var vort Bryllup paa Nakkebølle. Vi drog saa over til Fuirendal og jeg reiste til Kjøbenhavn, hvor vi holdt Huus paa et Aar. Alle vare blevne vore Forfølgere og reiste over for at afvende Moderens Hjerte fra denne Datter, men hendes fromme Hjerte var altfor bestandigt og elskede Mette Sophie over alle sine Børn til sin Dødsdag, og som hun havde givet hende sit frie Valg i hendes Giftermaal og vilde intet mere have dermed at bestille. Siden at hun hende tilforn i Barndommen havde bortforlovet, som ei gik an,

sagde hun altid: naar hendes Mette Sophie var fornøjet, saa var det nok; hvorom hendes kjærlige Breve til hendes Datter bære Vidnesbyrd; og som hun begjærede at vi vilde komme over til hende, da hun fandt sig svagere og svagere, eftersom hun i nogle Aar holdt Sengen og var hver Dag ligesom med Døden i Hænderne, og vi ikke kunde komme over for stor Storm til Malmø, reiste vi til Helsingør, og mens vi laae der og ventede paa Overfart, kom Nils Jensøn med de sørgelige Tidender, at Gud havde bortkaldt hende ved en salig og sagte Afsked en Torsdag den 14de Februar 1683; men vi laae i Helsingør og kunde ikke komme over. Derpaa begyndte den rette Forfølgelse; de Svenske confiskerede alt vort Gods i Skaane som for et Giftermaal mod alle hendes Venners Villie og mod Sverrigs Lov, hvilket altsammen siden blev for Jönkjøbings Hofret beviist tvertimod. Anders Bille, Oberst Gamm og Kirsten Wind ¹⁾ reiste over og holdt Skifte paa Svenstrup. Erik Sehested, Landcommissarius i Fyen døde imidlertid og Gud gav mig den Bestilling, hvor en stor Deel af mine Fortalere maatte siden falde til Beskjæmmelse, og vi flyttede saa til Fyen om Mikseldag 1683. Den 11te April 1684, en Fredag, skikkede Gud os de gode Tidender at han havde givet os vort Gods igjen fra de Svenske, reiste saa til Skaane og ankom til Hekkeberg den 22de Juni 1684. St. Hansdag blev af Prædikestolen i vor Gennerup Kirke gjort Gud Taksigelse for sin Naade mod os, vore Fjender til Skamme.

Det föreligger här grunddragen af en sällsynt "roman i verkligheten," som icke är i behof af någon fantastisk utsmyckning för att väcka intresse. Intresset torde snarare växa vid närmare historiska upplysningar.

Den tid, under hvilken här ofvan så åskådligt och naivt skildrade enskilda händelser tilldrogo sig, var tiden af den högsta splittring inom Nordens allmänna förhållanden. Det låter i våra dagar otroligt, men det är en historisk sanning, att frågan huruvida en adlig arftagerska i Skåne skulle ingå giftermålsförbindelse med en dansk eller en svensk man var vid denna tid en fråga, som betraktades icke såsom en helt och hållet enskild slägtangelägenhet, utan såsom en sak af offentligt vigt, hvilken Sveriges och

¹⁾ Fru Mettes dotter i första giftet Karen Wind var första gången gift med Tage Krabbe till Gundersleholm, en son af Iver och broder till Jörgen Krabbe, och i andra giftet med öfverste T. v. Gamm till Grundet.

Danmarks regeringar med uppmärksamhet följde och sökte leda efter sina önsknings. Den svenska styrelsen hade sålunda allt sedan Kjöbenhavnerfreden 1660 uppställt såsom sin maxim att söka hindra giftermålsförbindelser mellan Skåne och Danmark; den danska var deremot städse benägen att räkka en villig hand till deras befordrande. Det är inför denna allmänna bakgrund, som denna kärlekshandel vinner ett aldeles särskildt intresse.

Släkten Krabbe hade redan en gång tillförne kommit i erfarenhet om dessa allmänna förhållanden. När straxt efter riksrådet Niels Krabbes död 1663 en annan af hans döttrar, i ett föregående gifte med Mette Bille, fröken Lisbeth Krabbe, begifvit sig öfver till Danmark, erhöill den svenske generalguvernören i Skåne, greve G. O. Stenbock, befallning från sin styrelse att undersöka, huru härmed sig förhölle ¹⁾. Generalguvernören vände sig till stufmodren fru Mette Rosenkrands Krabbe och begärde hennes förklaring. Fru Mette svarade, att den gamla fru Sophie Rosenkrands Bille, riksmarsken Anders Billes enkefru, hade önskat se sitt barnbarn, innan hon lemnade detta jordiska, och att hon derföre samtyckt till fröken Lisbeths afresa till Danmark; men snart skulle hon återvända derifrån ²⁾. Sjelf begaf hon sig till Danmark för att föra sin dotter tillbaka till Skåne, men då uppträdde farbrodren och förmyndaren herr Iver Krabbe, som vid Kjöbenhavnerfreden stannat på dansk sida, försedd med en kunglig dansk befallning, i kraft af hvilken han fordrade, att fröken Lisbeth "i Vergens Huus skulle inleferis." Mormodren och förmyndaren kommo visserligen i tvist härom, men slutet blef, att fru Mette måste begifva sig tillbaka till Skåne utan sin stufdotter. Hon visade sig vid detta tillfälle, liksom annars, vara svensksinnad, och begärde generalguvernörens råd i saken, anbefallande sig och de sina hos honom ³⁾. Den svenska styrelsen gaf generalguvernören befallning att liksom af sig sjelf höra sig för hos släkten Krabbe, om den skulle afslå tillbudet, att fröken Lisbeth kallades till enkedrottning Hedvig Eleonoras hof: det vore bästa utvägen att få arftagerskan tillbaka från Danmark ⁴⁾. Då denna utväg emellertid icke blef begagnad, fick han några månader sednare befallning att föreslå fru Mette, att hon hos svenska regeringen skulle bönfalla om sin stufdotters utfående ⁵⁾, hvarigenom saken på diplomatisk väg kunde lösas. Men häraf blef ingenting, ty snart hade fröken Lisbeth i Danmark blifvit bortgift med herr Herluf Trolle till Snedinge och härmed förföll frågan.

¹⁾ Kgl. bref 1663 $\frac{6}{8}$, Malmö länsarkiv.

²⁾ Skrifvelse af M. Rosenkrands Krabbe till G. O. Stenbock 1663 $\frac{29}{8}$. M. L. A.

³⁾ Skrifvelse af M. Rosenkrands Krabbe till G. O. Stenbock 1663 $\frac{7}{10}$. M. L. A.

⁴⁾ Kgl. bref 1663 $\frac{7}{11}$. M. L. A.

⁵⁾ Kgl. bref 1663 $\frac{9}{5}$. M. L. A.

Fröken Mette Sophie Krabbes enlevering till Danmark skedde, såsom ofvanstående berättelse visar, under vida mera vågade och romantiska omständigheter. När hon bland sina friare, danska i tysthet — såsom baron Rosencrantz och Monrad — och svenska öppet — såsom Axel Gyldenstierna och Coyet — (på dessa sednare syfta väl snarast Mourads ord "de mange og uværdige Mennesker hun vilde blive anfægtet af"), utvalde en dansk ofrälse man, gällde det att vid en enlevering på engång från modren och Sverige försäkra henne om en framtida besittning af den stora slägtförmögenheten. Monrad blef då i en hast adlad — hans adelspatent är dateradt just d. 9 juni 1682, förlofningsdagen —; han förseddes med titlar och värdigheter och fick af konung Christian V och hans ministrar löfte om bistånd och beskydd. Derefter verkställdes enleveringen, hvartill släktens danska medlemmar lemnade hjälp. Knappt hade emellertid fru Mette Rosenkrands Krabbe tillslutit sina ögon, förrän den svenska styrelsen med qvarstad belade hennes egendomar och från arfsrätt uteslöt fru Krabbe Monrad. Generalguvernören åberopade 1622 års privilegier och kgl. stadgan om adelns olaga giftermål af 1665 såsom stöd för dessa åtgärder och 2 borgare från Malmö öfversändes till Kjöbenhavn med stämning på Monrad. Han svarade då, att han "saasom kgl. Raad og Minister" först måste meddela den till h. m:t konungen af Danmark, enär dess befallning var, att saken skulle genom den danske ministern i Stockholm ageras¹⁾. Saken blef sålunda en diplomatisk angelägenhet. Utgången känna vi redan: Mette Sophie Krabbe och Johan Monrad inträdde 1684 i laga besittning af arvet. Deras äktenskap blef barnlöst och vid sin död omkring 1715 lemnade Monrad Heckerberga till fru Karen Krabbe de Bruin, på engång systerdotter och kusins barn till hans förut bortgångna maka. Liksom så många andra stora skånska slägtförmögenheter hade den Krabbeska genom Carl XI:s reduktion och Carl XII:s krig blifvit decimerad. Återstoden öfvergick genom gifte till den svenska släkten Silfversköld, af hvilken en gren i några slägtleder förblef i besittning deraf.

IV. Vidskepelsen vid Edestads källa i Blekinge i 18:de århundradet.

(Ur Lunds universitets handskriftsamling; medd. af Martin Weibull).

En handling med titel: Ödmiukt Memorial af H. A. Lunneus, dat. Ronneby den 5 juli 1747, gifver angående denna följande upplysningar.

¹⁾ Anteckningar ur Malmö länsarkiv.

Vid Edestads Kyrkia bredewid kyrkiomuren fins belägen en kiälla, vid hvilken många af enfaldige meniga folket här i landet från åtskilliga socknar för detta haft, ja innewarande åhr d. 23 sistl. Junij eller Midsommarsafton, öfwat eftertänkeliga, synnerliga ceremonier, med offring af penningar och kläder till benämde kiälla, hwarom jag mig, så wida mig giörligt warit, underrättat. Då jag sedermera sielf reste till förenämde ort och kiälla, har jag sielf seendes ärfarit wid kiällan hängande lijnkläder, i synnerhet af linhufwur, kläden, förkläden, qwins- och mans- närmaste lintyg, hanskar, hufwudbonad, svepdukar och mångfaldigt annat, som jag nu ej hinner upräckna, men efter utseende har mängden förökts innewarande åhr så mycket, at jag ordsak har sluta, att öfwer 40 personer hafwa de warit, som widskieppelig offring wid denna kiälla befördrat. Ytterligare har ock uti ärfarenhet kommit, att något öfwer 12 daler s:mt äro penningarne till antahlet befunna, som samma afton uti samma kiälla offrade blifwit, hwilka penningar Edestads kyrkiowärdar af kiällan låtit uptaga oc till andra kyrkians medel förenat. Sättet och maneret, huru tillgår egäntligen wid denna offringen har rätt noga icke kunnat utforskas widare än att, sedan de brukt först sina wanliga ceremonier wid kiällan och offringen, hafwa de för sed läsa något och sedermera löpa de in på kyrkiogården och gå tre slag ikring kyrkian etc. som jag ännu icke kunnat utforska Personerna hwilka de äro, som denna widskieppeliga offringen föröfwat, har jag till säkerhet ej kunnat utspana, men åthskilliga personers namn har jag mig bekant, som wähl känna en stor del af de bråttslige.

Författaren föreslår såsom det kraftigaste medel till utrotande af all denna vidskepelse att låta de skyldiga till urtima ting inkalla, och dem med lagens stränghet döma, särdeles som utan framgång många andra medel och utvägar "warit brukta i forna tider af länets förriga tidens öfverhetspersoner."

Innehållsförteckning.

Föreningen för Skånes fornminnen och historia 1870.

Historiska handlingar rörande Skåne, (Halland, Bleking, Skåne och Bornholm).

	Sidan.
I. Handlingar hörande till Skånes danska historia.	
I. Till Lunds domkapitels historia, ur Lunds universitets handskriftsamling, medd. af Martin Weibull.	
1. Professor Anders Spoles berättelse till konung Carl XI angående Lunds domkapitels äldre handlingar	1—3.
2. Fredrik III:s bref till Lunds domkapitel rörande Skånes sista formliga danska konungahyllning (1655) . .	3—4.
3. Fredrik III:s bref till Lunds domkapitel om Skånes lösning från trohetseden till Danmark (1658)	4—5.
II. Till bondefredens historia.	
Utdrag ur Vissefjerda gamla nu förkomna kyrkobok, ur Frigelianska handskriftssamlingen på Kalmar stifts bibliotek, medd. af G. Volmar Sylvander	5—6.
II. Handlingar hörande till Bornholms historia under året 1658.	
10 bref från Johan Printzensköld till generalguvernören G. O. Stenbock, ur Malmö länsarkiv medd. af Martin Weibull	7—18.
III. Handlingar hörande till Skånes historia under öfvergångstiden 1658—1710.	
I. Till Skånes historia under kriget 1676—79.	
1. Den sista bondefreden (1676)	19—20.
2. Tvenne skrivelser från Johan Gyldenstierna till Norra Åsbo och Bjära härader (1677), ur danska riksarkivet medd. af O. Vaupell	21—23.
II. Till försvenskningens historia.	

1. Gen.-guvernören R. v. Aschebergs skrifvelse angående presterskapets möte i Malmö 4—6 Maj 1681, ur svenska riksarkivet medd. af J. M. Sjögren	24—25.
2. C. Hahns skrifvelse till samtliga prostar i Skåne och Bleking, medd. af Martin Weibull	26.
3. Carl XI:s bref om upprättande af ett svenskt consistorium ecclesiasticum i Lund, medd. af Martin Weibull	27—28.
IV. Handlingar hörande till Skånes svenska historia.	
1. Landshöfding Carl Gustaf Hårds skrifvelse till adeln i Malmöhus län (1719), medd. af Martin Weibull	29—30.
V. Orts- och personhistoriska handlingar.	
I. Till Widtsköfles historia, ur Widtsköfles arkiv medd. af Martin Weibull	31—43.
II. Till Jörgen Krabbes historia, ur danska kungl. bibliotekets handskriftsamling medd. af Martin Weibull	43—67.
III. En kärlekshandel i det 17:de århundradet, ur Johan Monrads autobiografi, utg. af J. G. Burman Becker	67—77.
IV. Vidskepelsen vid Edestads källa i 18:de århundradet, ur Lunds universitets handskriftsamling medd. af Martin Weibull	77—78.

Pris: 3 Rdr Rmt.

Medlemmar af Föreningen för Skånes Fornminnen och historia erhålla kostnadsfritt dess tryckta skrifter, utom då för någon särskilt skrift å allmänt möte annorlunda bestämmes. Årlig afgift är 3 Rdr Rmt; afgiften, en gång för alla erlagd, får ej understiga 30 Rdr Rmt. Anmälningar om inträde göras hos Skattmästaren.

Lund, 1870, Berlingska Boktryckeriet.

